

Edukacja dorosłych w programie Erasmus+

Specyfika i możliwości

Edukacja dorosłych w programie Erasmus+

Specyfika i możliwości

Edukacja dorosłych w programie Erasmus+

Specyfika i możliwości

Autorzy Alina Respondek, Anna Pokrzywnicka-Jakubowska, Michał Chodniewicz
Redakcja Barbara Jędraszko
Korekta Maryla Błońska EkoStówko

Projekt okładki Mariusz Skarbek
Projekt graficzny i skład Artur Ładno

Wydawca Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji
Narodowa Agencja Programu Erasmus+
i Europejskiego Korpusu Solidarności
Al. Jerozolimskie 142a, 02-305 Warszawa
 www.frse.org.pl | kontakt@frse.org.pl
 www.erasmusplus.org.pl

© Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2024

ISBN 978-83-67587-37-2

Publikacja została wydana przy wsparciu finansowym Komisji Europejskiej w ramach programu Erasmus+. Publikacja nie odzwierciedla poglądów Komisji Europejskiej ani organizacji, które miały wkład w jej powstanie.

Publikacja bezpłatna

Cytowanie: Respondek, A., Pokrzywnicka-Jakubowska, A. i Chodniewicz, M. (2024). *Edukacja dorosłych w programie Erasmus+. Specyfika i możliwości*. Warszawa: Wydawnictwo FRSE.

Czasopisma i portale Wydawnictwa FRSE:

[języki:obce]
w szkole

europa
DLA AKTYWNYCH

europdesk
Polska

EUROPEJSKI
PORTAL MŁODZIEŻOWY

Więcej publikacji Wydawnictwa FRSE: www.czytelnia.frse.org.pl

Spis treści

4   **Słowo wstępne**

6   **Specyfika niezawodowej edukacji dorosłych w programie Erasmus+**

Alina Respondek

34   **Akcja 1. Mobilność dorosłych osób uczących się i kadry edukacji dorosłych**

Anna Pokrzywnicka-Jakubowska

Przykłady dobrych praktyk w Akcji 1.:

- Seniorzy sprawdzają się w akcji
- EkoLogika na co dzień
- Działania muzealne dla historii, kultury i języka
- Zdrowie i aktywność w wieku senioralnym
- Otoczenie osób z niepełnosprawnościami także potrzebuje wsparcia

58   **Akcja 2. Partnerstwa na rzecz współpracy w dziedzinie edukacji dorosłych**

Michał Chodniewicz

Przykłady dobrych praktyk w Akcji 2.:

- Dostrzegać osoby w trudnej sytuacji życiowej
- Ponadnarodowe projekty ekologiczne
- Pasjonaci questów
- Wszyscy mamy podobne potrzeby
- Biblioteka otwarta na użytkowników i świat

80   **Statystyki**

Akcja 1.

Anna Pokrzywnicka-Jakubowska

Akcja 2.

Michał Chodniewicz

Słowo wstępne

Szanowni Państwo,

z ogromną radością oddajemy w Państwa ręce publikację *Edukacja dorosłych w programie Erasmus+. Specyfika i możliwości*. Stworzyli ją praktycy – pracownicy Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji (FRSE), będącej Narodową Agencją Programu Erasmus+ i Europejskiego Korpusu Solidarności, zajmujący się zarządzaniem projektami z sektora Edukacja dorosłych i opieką nad jego beneficjentami, a także specjaliści spoza Fundacji. Autorzy prezentują specyfikę niezawodowej edukacji dorosłych w programach unijnych oraz przedstawiają najciekawsze przykłady dobrych praktyk w tym zakresie. Niniejsza publikacja jest więc swoistym podsumowaniem tych przedsięwzięć, a także zbiorem cennych wskazówek dla organizacji i osób, które planują wnioskować o możliwość udziału w mobilnościach edukacyjnych lub w partnerstwach w tym obszarze.

Kiedy w XIX wieku Mikołaj Grundtvig opracowywał w Danii ideę uniwersytetów ludowych, określił cele i misję tych instytucji w taki sposób, że nie straciły one na aktualności przez kolejne dwieście lat. Z tego dorobku korzystały również polskie uniwersytety ludowe i powszechne oraz uniwersytety trzeciego wieku. Wszystkim im przyświecała idea wspierania rozwoju społecznego i kulturalnego, a także popularyzacji wiedzy wśród osób dorosłych wywodzących się z różnych warstw, grup i środowisk społecznych. Na ziemiach polskich misję tę realizowała m.in. Jadwiga Dziubińska, która w 1900 roku doprowadziła do otwarcia uniwersytetu ludowego w Pszczelinie. Nie chodziło jej wyłącznie o naukę gospodarowania na roli, lecz przede wszystkim o kształtowanie u słuchaczy podstawowych umiejętności skutecznego funkcjonowania w – jak to dziś nazywamy – społeczeństwie obywatelskim.

Misję tę kontynuują obecnie podmioty, które często realizują projekty Erasmus+ w sektorze Edukacja dorosłych. Uzyskując wsparcie finansowe na realizację mobilności, czyli zagranicznych wyjazdów edukacyjnych, organizacje prowadzące działania w obszarze edukacji dorosłych pomagają ich uczestnikom nabywać nowe kompetencje i umiejętności. Te z kolei ułatwiają im funkcjonowanie we współczesnych realiach: w jednoczącej się Europie i w globalizującym się świecie oraz w obliczu ciągłych zmian technologicznych. Inne projekty – partnerskie – pozwalają z kolei organizacjom z różnych państw zajmującym się edukacją dorosłych nawiązywać i pogłębiać relacje m.in. dzięki finansowaniu wspólnych działań umożliwiających wymianę doświadczeń. W ten sposób Unia Europejska wspiera koncepcję *lifelong learning*, czyli uczenia się przez całe życie, zakładającą właśnie permanentne nabywanie wiedzy i umiejętności przez Europejczyków, niezależnie od wieku, pozycji zawodowej i wykształcenia.

Rozwój społeczny jest ważnym celem Komisji Europejskiej, determinuje też kształtowanie krajowych polityk publicznych. Wspieranie edukacji dorosłych w obszarze niezawodowym i coraz szerszy zakres działań w obszarze uczenia się przez całe życie stanowią istotny element tego, co rozumiemy jako wspieranie rozwoju społecznego.

W perspektywie budżetowej na lata 2021–2027 Unia Europejska zaplanowała ponad 28 miliardów euro na realizację programu Erasmus+, w tym ok. 5,5% dla sektora Edukacja dorosłych. Na dofinansowanie projektów w tym sektorze przypada rocznie coraz więcej środków, w 2025 roku będzie to 17,6 miliona euro. Beneficjentami są najróżniejsze podmioty: od organizacji trzeciego sektora, czyli stowarzyszeń i fundacji, po instytucje publiczne, w tym instytucje kultury i jednostki samorządowe. Jako FRSE mamy nadzieję, że grono beneficjentów będzie się systematycznie poszerzać.

Niniejsza publikacja składa się z trzech powiązanych ze sobą części. Pierwsza z nich – *Specyfika niezawodowej edukacji dorosłych w programie Erasmus+* autorstwa Aliny Respondek, przedstawia historię sektora i jego charakter, a także objaśnia rangę tej dziedziny edukacji. W drugiej części – *Akcja 1. Mobilność dorosłych osób uczących się i kadry edukacji dorosłych* Anna Pokrzywnicka-Jakubowska opisała specyfikę projektów mobilnościowych, ich wpływ i rezultaty oraz najciekawsze przykłady dobrych praktyk. Z kolei w części trzeciej – *Akcja 2. Partnerstwa na rzecz współpracy w dziedzinie edukacji dorosłych* Michał Chodniewicz zaprezentował możliwości, jakie dają projekty międzyinstytucjonalnych partnerstw międzynarodowych oraz zebrał dobre praktyki. Co ważne, wszyscy autorzy to pracownicy FRSE z wieloletnim doświadczeniem w pracy nad projektami Erasmus+ w sektorze Edukacja dorosłych.

Nie mam wątpliwości, że nasza książka będzie przydatnym przewodnikiem zarówno dla tych z Państwa, którzy w projektach z obszaru edukacji dorosłych stawiają pierwsze kroki, jak i dla tych, którzy działania w tym zakresie realizują od dawna, jednak potrzebują nowych inspiracji. Takim właśnie sposobem Erasmus+ może być narzędziem kontynuacji misji Grundtviga i Dziubińskiej w zakresie edukacji powszechnej i rozwoju społecznego.

dr Sławomir Drelich
członek Zarządu
Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji

Warszawa, 30 września 2024 roku

Specyfika niezawodowej edukacji dorosłych w programie Erasmus+

Dlaczego chcemy przybliżyć temat edukacji dorosłych w programie Erasmus+ w Polsce?

Erasmus+ to flagowy program Unii Europejskiej zapewniający dofinansowanie działań edukacyjnych dla każdej grupy wiekowej w państwach Unii Europejskiej i w krajach stowarzyszonych, do których należą: Islandia, Liechtenstein, Norwegia, Macedonia Północna, Turcja i Serbia. Aktualnie jest realizowany w perspektywie finansowej 2021–2027 i obejmuje sektory: Edukacja szkolna, Szkolnictwo wyższe, Edukacja dorosłych, Kształcenie i szkolenia zawodowe, Młodzież oraz Sport. Wcześniejsza edycja tego programu, przeprowadzona w latach 2014–2020, nie uwzględniała działań sportowych.

Zanim uruchomiono Erasmus+, w latach 2007–2013 funkcjonował program *Uczenie się przez całe życie*, obejmujący cztery sektory: Comenius (dla edukacji szkolnej), Erasmus (dla szkolnictwa wyższego), Grundtvig (dla edukacji dorosłych) oraz Leonardo da Vinci (dla edukacji zawodowej). Oferta dla młodzieży istniała w ramach osobnej inicjatywy *Młodzież w działaniu*. Jeszcze wcześniej, w latach 2000–2006, funkcjonował Socrates, pierwszy wielosektorowy program edukacyjny w XXI wieku, obejmujący sektory szkolnictwa wyższego, edukacji dorosłych i edukacji szkolnej. Działania dla młodzieży prowadzono wówczas w ramach programu *Młodzież*, a edukacji zawodowej poświęcony był program *Leonardo da Vinci*.

Erasmus+ jest realizowany głównie za pośrednictwem [Narodowych Agencji](#) działających w krajach uczestniczących w programie. W Polsce jej funkcję zarówno dla Erasmus+, jak i dla [Europejskiego Korpusu Solidarności](#) pełni [Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji](#). Narodowe Agencje prowadzą kampanie promocyjne, obsługują konkursy, zajmują się kontraktowaniem, są odpowiedzialne za monitorowanie realizacji umów i rozliczanie projektów oraz za prowadzenie działań upowszechniających. Podobne zadania wykonuje [Europejska Agencja Wykonawcza ds. Edukacji i Kultury \(European Education and Culture Executive Agency – EACEA\)](#) z siedzibą w Brukseli w odniesieniu do Akcji Centralnych, mających mniejszy udział w budżecie programu.

Program Erasmus+ służy wspieraniu rozwoju osobistego i zawodowego mieszkańców Europy. Priorytetowo traktuje działania włączające i niwelowanie wszelkich barier edukacyjnych i rozwojowych dla dzieci, młodzieży oraz osób dorosłych poprzez tworzenie ofert wspierających aktywność edukacyjną, społeczną, obywatelską

i sportową. Z założenia możliwości te powinny być jak najszerszej dostępne i dostosowane do indywidualnych potrzeb beneficjentów.

Działania w ramach Erasmusa+ mają pozwolić na wykorzystywanie potencjału osobistego do prowadzenia godnego i satysfakcjonującego życia, uczestnictwa w społeczeństwie demokratycznym oraz rozumienia wielokulturowości w Europie, a w przypadku osób młodszych, stanowiących największą grupę odbiorców oferty programu – skutecznego wchodzenia na rynek pracy. Oczywiście program kładzie nacisk również na rozwijanie kompetencji niezbędnych we współczesnym świecie, w tym umiejętności językowych, cyfrowych i związanych z ochroną środowiska.

Wspiera nie tylko edukację formalną i pozaformalną, a także uczenie się nieformalne, zgodnie z założeniem, że każdy sposób rozwijania się jest dobry, jeśli pozwala nabywać i doskonalić kompetencje potrzebne w życiu. Formy uczenia się innego niż formalne są często lepiej dostosowane do potrzeb – zwłaszcza osób dorosłych – i w rezultacie chętnie wybierane.

Edukacja dorosłych w programie Erasmus+ jest definiowana inaczej niż w jej ogólnym rozumieniu. Obejmuje tylko niezawodowe uczenie się dorosłych i tylko w takim zakresie może być wspierana w realizowanych projektach. Zagadnieniami związanymi z doskonaleniem zawodowym dorosłych, podobnie jak tymi w zakresie uczenia się zawodu, zajmuje się inny sektor Erasmusa+. Często podział ten nie jest klarowny dla wnioskodawców i innych interesariuszy programu, dlatego zagadnienie to zostanie szerzej opisane w dalszej części.

Niniejsza część publikacji powstała na podstawie wieloletnich doświadczeń związanych z obsługą procesu dofinansowania projektów o tematyce niezawodowej edukacji dorosłych ze środków kolejnych siedmioletnich programów edukacyjnych Unii Europejskiej. Nie jest wynikiem przeprowadzonych badań naukowych i nie przedstawia stanowiska ani beneficjentów, ani Unii Europejskiej, ani

podmiotów umożliwiających przyznawanie dofinansowania takim projektom w Polsce lub w innych krajach Europy. Zawiera jedynie ogólnodostępne informacje, które zostały opatrzone komentarzem, oraz przemyślenia.

Poruszono tu wybrane zagadnienia dotyczące Erasmusa+, pozwalające poznać zarówno założenia sektora Edukacja dorosłych, jak i jego specyfikę, w tym priorytety, typowe grupy organizacji realizujących projekty, najczęściej wybierane tematy działań i ich grupy docelowe oraz aspekty praktyczne. Do zagadnień tych należą:

- zdefiniowanie niezawodowej edukacji dorosłych oraz innych inicjatyw edukacyjnych na rzecz dorosłych w programie Erasmus+;
- zarysowanie historii niezawodowej edukacji dorosłych w kolejnych programach unijnych od 2000 roku;
- przedstawienie aktualnej oferty programu Erasmus+ w sektorze Edukacja dorosłych, w tym jego struktury i priorytetów;
- zaprezentowanie specyfiki sektora: typu organizacji wnioskujących, grup docelowych, tematyki działań i priorytetów, w tym kompetencji kluczowych;
- omówienie wybranych aspektów uczenia się dorosłych.

Niniejsza publikacja może być użyteczna dla organizacji wspierających rozwój osób dorosłych w obszarze niezawodowym, przeciwdziałających ich wykluczeniu społecznemu, pomagających im w trudnej sytuacji nabrać pewności siebie, żyć godnie, samodzielnie i wykorzystywać swój potencjał. Może też stanowić wskazówkę dla decydentów, np. samorządowców, jak dbać o potrzeby społeczności lokalnych, w tym o ich rozwój, aktywność edukacyjną, obywatelską i społeczną, a niekiedy, w następstwie tych działań – i zawodową.

Definicje i miejsce edukacji dorosłych w programie Erasmus+

Jak podano w *Glosariuszu do Przewodnika po Programie Erasmus+*, „edukację dorosłych” rozumiemy jako:

wszystkie formy niezawodowej edukacji dorosłych, zarówno o charakterze formalnym, pozaformalnym, jak i nieformalnym (w odniesieniu do ustawicznego szkolenia zawodowego zob. Kształcenie i szkolenie zawodowe).

W *Przewodniku* jest jeszcze druga definicja istotna z perspektywy edukacji dorosłych, określająca to, kim jest „dorosła osoba ucząca się” (*adult learner*) w programie Erasmus+. Jest to:

każda osoba dorosła, która po ukończeniu edukacji albo po rezygnacji z kontynuowania takiej edukacji wraca do niektórych form dalszego uczenia się niezawodowego (uczenie się formalne, pozaformalne i nieformalne).

Do 2023 roku ta definicja miała również drugą część:

W projektach realizowanych w ramach programu Erasmus+ nie można uznać kadry dydaktycznej żadnego sektora programu Erasmus+ (nauczycieli, osób prowadzących szkolenia, edukatorów, pracowników akademickich i pracujących z młodzieżą itp.) za dorosłe osoby uczące się w sektorze Edukacja dorosłych. Członkowie kadry formalnie związani ze swoją organizacją edukacyjną (szkoła, organizacja aktywna w obszarze edukacji szkolnej, zawodowej, dorosłych, szkolnictwa wyższego itp.) mogą uczestniczyć w działaniach przeznaczonych dla kadry w odpowiednim sektorze programu Erasmus+¹.

W 2024 roku w *Glosariuszu* nie uwzględniono powyższego rozszerzenia. W *Przewodniku* pojawił się natomiast zapis precyzyjny, kto jako dorosły słuchacz, jest uprawniony do korzystania z wyjazdów edukacyjnych w ramach Akcji 1. Mobilność edukacyjna:

Kadra edukacyjna (nauczyciele, osoby prowadzące szkolenia, edukatorzy, kadra pracująca z młodzieżą itp.) lub inne zatrudnione osoby dorosłe nie są uznawane za dorosłych słuchaczy w kontekście tego kryterium kwalifikowalności, chyba że jednocześnie uczestniczą jako osoby uczące się w konkretnym programie lub działaniu w zakresie edukacji dorosłych objętym wyżej wskazaną definicją przez właściwą władzę krajową. Kadra zajmująca się edukacją dorosłych może uczestniczyć w działaniach w zakresie mobilności pracowników opisanych powyżej w niniejszej sekcji [sekcja Uprawniona kadra – przyp. autorki]. Podobnie pracownicy oświaty w innych dziedzinach kształcenia, szkolenia, pracy z młodzieżą i sportu mogą uczestniczyć w działaniach w zakresie mobilności pracowników w ramach programu Erasmus+, jak opisano w odpowiednich częściach niniejszego Przewodnika.

W przywołanych definicjach podkreślono, że w rozumieniu programu przedstawiciele kadry dydaktycznej (pracujący z dziećmi, młodzieżą i studentami oraz działacze młodzieżowi i sportowi) nie są „osobami dorosłymi uczącymi się”, mimo że ich proces nauki może dotyczyć treści niezawodowych, np. podnoszenia umiejętności językowych lub cyfrowych. Takie osoby mają możliwość uczenia się podczas działań realizowanych w innych sektorach, w zakresie zarówno umiejętności zawodowych, jak i kompetencji kluczowych.

W praktyce do określania dorosłej osoby uczącej się z grup docelowych stosowane jest sformułowanie

1 Przekład skorygowany przez autorkę.

„słuchacz”, mimo że kojarzy się z bierną formą uczenia się, polegającą np. na słuchaniu wykładów. Tymczasem w programie Erasmus+ i poprzedzających go inicjatywach zdecydowanie najczęstszymi formami uczenia się są te aktywne, problemowe, projektowe, warsztatowe i realizowane podczas mobilności.

Warto tu przypomnieć również znaczenie terminów „uczenie się pozaformalne” i „uczenie się nieformalne” w programie. Zgodnie z definicjami w *Glosariuszu*:

Uczenie się pozaformalne [odbywa się] poprzez zaplanowane działania z zakresu uczenia się, w którym obecna jest pewna forma wsparcia, ale które nie jest częścią systemu kształcenia i szkolenia formalnego.

Uczenie się nieformalne [wynika] z codziennych zajęć i doświadczeń, nie jest zorganizowane ani ustrukturyzowane pod względem celów, czasu uczenia się ani środków wspierających uczenie się; z perspektywy osoby uczącej się może być ono niezamierzone.

Wnioskodawcom zdarzają się też wątpliwości lub pomyłki przy wybieraniu sektora, w którym powinni złożyć wniosek. Najczęstszym błędem jest kojarzenie edukacji dorosłych w programie Erasmus+ np. ze szkoleniami o charakterze doskonalenia zawodowego dla pracowników. Powyższe definicje wskazują jednak wyraźnie, że sektor Edukacja dorosłych Erasmus+ zajmuje się tylko edukacją niezawodową. Zagadnienia z zakresu doskonalenia zawodowego czy ustawicznej edukacji zawodowej mogą stać się tematem przewodnim działań w sektorze Kształcenie i szkolenia zawodowe. Zostało to wyraźnie wskazane w *Glosariuszu*:

Do celów programu Erasmus+ projekty koncentrują się na kształceniu i szkoleniu zawodowym, wstępnym lub ustawicznym, kwalifikują się w ramach działań kształcenia i szkolenia zawodowego.

Niezawodowy charakter działań edukacyjnych dla dorosłych uprawnionych w sektorze Edukacja dorosłych programu Erasmus+ podkreślono również w rozdziale *Uczestnicy działań w ramach projektu Erasmus+ Przewodnika*:

W przypadku projektów istotnych dla edukacji dorosłych głównymi grupami docelowymi są: członkowie organizacji niezawodowej edukacji dorosłych, osoby prowadzące szkolenia, kadra i osoby uczące się w ramach niezawodowej edukacji dorosłych.

Osoby dorosłe mogą też rozwijać swoje kompetencje we wszystkich pozostałych sektorach programu Erasmus+, głównie poprzez wyjazdy edukacyjne. Mogą to robić w szczególności:

- dorośli uczący się zawodu (np. w starszych klasach technikum lub w szkołach policealnych) lub pracownicy rozwijający swoje kompetencje niezbędne na rynku pracy oraz nauczyciele zawodu, szkoleniowcy, instruktorzy – mogą korzystać z oferty w sektorze Kształcenie i szkolenia zawodowe;
- dorośli studenci i kadry uczelniane – w sektorze Szkolnictwo wyższe;
- dorośli będący przedstawicielami młodzieży (do 30. r.ż.) i ich kadry – w sektorze Młodzież;
- dorośli z ostatnich klas szkół średnich i wszyscy nauczyciele – w sektorze Edukacja szkolna;
- dorośli działacze sportowi oraz dorośli sportowcy w ograniczonym zakresie – w sektorze Sport.

Wśród wielu inicjatyw towarzyszących programowi Erasmus+, wspierających edukację na każdym poziomie i w każdym wieku, jest jedna szczególna, obejmująca tematycznie szeroko rozumianą edukację dorosłych. To Elektroniczna platforma na rzecz edukacji dorosłych w Europie (*Electronic Platform for Adult Learning in Europe – EPALE*), która istnieje od 2014 roku i służy wspieraniu rozwoju kompetencji kadry zajmującej się edukacją dorosłych.

Platforma EPALE nie ogranicza się do obszaru edukacji niezawodowej – zawiera treści dotyczące szeroko rozumianej edukacji dorosłych (zatem również doskonalenia zawodowego) i promuje wydarzenia z tym związane. Każda osoba wspierająca uczenie się dorosłych znajdzie tu coś dla siebie: inspiracje, materiały edukacyjne, oferty szkoleniowe, informacje nt. możliwości wymiany doświadczeń z rówieśnikami zawodowymi lub ekspertami (w tym w formie wydarzeń i webinarów), miejsce do swobodnej pracy w zamkniętej społeczności online.

Na platformie zamieszczane są artykuły pisane przez edukatorów dorosłych, szkoleniowców, ekspertów, badaczy, beneficjentów, materiały tworzone przez Komisję Europejską i przedstawicieli krajów członkowskich Unii Europejskiej. Można tam znaleźć także zapowiedzi wydarzeń edukacyjnych i ważne terminy, dotyczące m.in. składania wniosków do programu Erasmus. Pracownicy Krajowych Biur EPALE dokładają starań, by treści na platformie oraz jej oferta były aktualne i atrakcyjne dla edukatorów i interesariuszy obszaru uczenia się dorosłych.

EPALE przygotowuje wiele wydarzeń z zakresu edukacji dorosłych – zarówno stacjonarnych, jak i online. W Polsce co roku jesienią organizowane jest Forum Edukacji Dorosłych (w ostatnich latach w formule hybrydowej).

Na platformie dostępne są nagrania z licznych webinarów i dyskusji tematycznych z udziałem ekspertów, dotyczące m.in. ewaluacji szkoleń w obszarze edukacji dorosłych, rozwijania kompetencji cyfrowych, językowych, obywatelskich i umiejętności podstawowych, edukacji seniorów, animowania społeczności lokalnych.

Bardzo popularnym narzędziem na EPALE jest wyszukiwarka partnerów do projektów Erasmus+, umożliwiająca organizacjom także zgłoszenie chęci do współpracy w danym temacie. Platforma EPALE jest źródłem wiedzy, bazą kontaktów z ekspertami oraz nieocenioną inspiracją dla wszystkich osób działających w obszarze edukacji dorosłych.

Rys historyczny niezawodowej edukacji dorosłych w kolejnych programach unijnych od 2000 roku

W latach 2000–2014 edukacji dorosłych poświęcony był program Grundtvig, który stanowił jeden z sektorów programów Socrates i Uczenie się przez całe życie. Jego nazwa pochodzi od nazwiska XIX-wiecznego duńskiego pisarza, poety i filozofa Mikołaja Grundtviga, twórcy idei uniwersytetów ludowych oraz uczenia się przez całe życie. W 2014 roku, gdy uruchomiono pierwszą edycję Erasmus+ (2014–2020), zaczęto stosować opisowe nazwy sektorów. Decyzję tę podtrzymano także w bieżącej perspektywie finansowej programu, obejmującej lata 2021–2027.

Podobnie jak w przypadku programu Grundtvig, sektor Edukacja dorosłych programu Erasmus+ wspiera przede wszystkim rozwój kompetencji kluczowych osób dorosłych z grup docelowych oraz ich aktywizację i włączanie społeczne, a także podejmowanie tematów proekologicznych oraz tworzenie najbardziej dopasowanych do potrzeb rozwiązań w zakresie niezawodowej edukacji dorosłych. Zagadnienia te uznano za fundamentalne w kontekście postępujących zmian technologicznych,

społecznych, demograficznych i klimatycznych. Wiele projektów jest ukierunkowanych na zwiększanie kompetencji językowych słuchaczy i z zakresu rozumienia przez nich tekstu, a także rozwijania ich umiejętności cyfrowych, matematycznych (w tym np. kalkulowania budżetu domowego), społecznych i obywatelskich oraz tych w dziedzinie kreatywności artystycznej.

Od początku istnienia programów edukacyjnych na edukację dorosłych przeznaczano najniższy budżet spośród wszystkich sektorów objętych wsparciem Komisji Europejskiej (wyjątek stanowi uruchomiona w 2023 r. Akcja 1. w programie Erasmus+ Sport). Tak było w czasach, gdy edukacja dorosłych jako Grundtvig była częścią Socratesa (2000–2006) i programu Uczenie się przez całe życie (2007–2013), tak jest również teraz, gdy funkcjonuje ona w ramach Erasmus+. Udział sektora w całości finansowania to jedynie ok. 5%, choć obejmuje on swoim działaniem najliczniejszą grupę wiekową oraz najbardziej zróżnicowane typy organizacji. Budżet sektora na dofinansowanie projektów rośnie jednak dynamicznie:

od 182 tys. euro w 2001 roku, czyli w pierwszym roku konkursu wniosków o dofinansowanie, do 15,1 mln euro w 2024 i perspektywicznych 17,6 mln euro w 2025 roku. W sumie w okresie 25 lat (2001–2025) osiągnie wartość 126 mln euro. Przez 24 lata konkursowe, czyli do 2024 roku, polskie organizacje złożyły 9,5 tys. wniosków, z czego do realizacji zaakceptowano 3,8 tys.

Z działań w ramach sektora Edukacja dorosłych od początku korzystają zarówno dorosłe osoby uczące się, jak i kadra niezawodowej edukacji dorosłych, a dofinansowane projekty dzielą się na dwa główne typy (akcje): Akcję 1. Mobilności, czyli wyjazdy edukacyjne (do 2020 roku przeznaczone tylko dla kadry) i Akcję 2. Partnerstwa. Aktualna oferta tego sektora zostanie szerzej opisana w dalszej części książki. W tym miejscu warto tylko wspomnieć, że w latach 2009–2013 w sektorze Grundtvig programu Uczenie się przez całe życie realizowano aż siedem różnych typów akcji, w tym tak ciekawe działania jak Projekty Wolontariatu Seniorów i Warsztaty Grundtviga.

Działaniom w sektorze edukacji dorosłych na przestrzeni lat przyświecały priorytety wyznaczone na poziomie europejskim, związane z wyzwaniem edukacyjnymi i społecznymi. Spośród zagadnień objętych działaniami w ramach tych inicjatyw należy wymienić:

- integrację europejską;
- włączenie społeczne;
- przeciwdziałanie niskiemu uczestnictwu dorosłych w uczeniu się;
- motywowanie do korzystania z ofert edukacyjnych osób mało aktywnych w tym obszarze;
- wspieranie podnoszenia kompetencji kluczowych, w tym umiejętności podstawowych (pisanie, czytanie, rozumienie tekstów – *literacy*), rozumowania matematycznego (*numeracy*) i umiejętności cyfrowych (*Information and Communication Technology – ICT*);
- rozwijanie umiejętności krytycznego myślenia;
- tworzenie rozwiązań cyfrowych w edukacji, zwłaszcza w czasach pandemii COVID-19;
- rozwijanie kompetencji obywatelskich i społecznych;
- aktywne starzenie się w obliczu zmian demograficznych;
- ochrona klimatu;
- przeciwdziałanie skutkom wojny w Ukrainie, w tym zapewnianie wsparcia społecznego i edukacyjnego dorosłym uchodźcom oraz tworzenie środowisk edukacyjnych dla uchodźców.

Wśród strategicznych dokumentów europejskich dla priorytetów ustanawianych w ostatnich latach dla sektora Edukacja dorosłych programu Erasmus+ są:

- *Zalecenie Rady Unii Europejskiej z dnia 19 grudnia 2016 roku w sprawie ścieżek poprawy umiejętności: nowe możliwości dla dorosłych*, Dz.Urz. UE 2016/C 484/01;
- *Zalecenie Rady Unii Europejskiej z dnia 22 maja 2018 roku w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie*, Dz.Urz. UE 2018/C 189/01;
- *Rezolucja Rady Unii Europejskiej z dnia 14 grudnia 2021 roku w sprawie nowej europejskiej agendy w zakresie uczenia się dorosłych na lata 2021–2030*, Dz.Urz. UE 2021/C 504/02 i wcześniejsze agendy;
- Międzynarodowe Badanie Kompetencji Dorosłych (*Programme for the International Assessment of Adult Competencies – PIAAC*), od 2011 roku realizowane w dwóch cyklach na zamówienie Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (Organization for Economic Co-operation and Development – OECD) we współpracy z Komisją Europejską;
- *Europejski program na rzecz umiejętności, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów: Europejski program na rzecz umiejętności służący zrównoważonej konkurencyjności, sprawiedliwości społecznej i odporności*, COM(2020) 274 final z dnia 1 lipca 2020 roku;
- *Konkluzje Rady Unii Europejskiej z dnia 26 listopada 2012 roku w sprawie umiejętności czytania*, Dz.Urz. UE 2012/C 393/01;
- *Wniosek: Zalecenie Rady Unii Europejskiej w sprawie indywidualnych rachunków szkoleniowych (Individual Learning Accounts)*, COM(2021) 773 final z dnia 10 grudnia 2021 roku;

- *Międzyinstytucjonalna proklamacja Europejskiego filaru praw socjalnych (The European Pillar of Social Rights)*, Dz.Urz. UE 2017/C 428/09;
- kolejne europejskie lata tematyczne, zwłaszcza Europejski Rok Walki z Ubóstwem i Wykluczeniem Społecznym (2010), Europejski Rok Wolontariatu (2011), Europejski Rok Aktywności Osób Starszych i Solidarności Międzypokoleniowej (2012), Europejski Rok Obywateli (2013) oraz Europejski Rok Umiejętności (2023–2024).

Na określenie priorytetów i tematyki projektów szczególnie mocno wpłynęły wyniki wyżej wspomnianego badania PIAAC oraz *Zalecenie Rady UE w sprawie poprawy ścieżek umiejętności*. Zarówno badanie to, jak i dokument dotyczą niewystarczającego poziomu umiejętności podstawowych u dorosłych Europejczyków w zakresie: pisania, czytania i rozumienia tekstu; rozumowania matematycznego; korzystania z nowych technologii. Podkreślono konieczność zaradzenia tym wyzwaniom w ramach działań przewidzianych w sektorze Grundtvig programu Uczenie się przez całe życie, a później w sektorze Edukacja dorosłych programu Erasmus+. W rezultacie nie tylko sformułowano priorytety odnoszące się do tych wyzwań, ale również zmieniono założenia merytoryczne akcji Warsztaty Grundtviga, tak aby lepiej przygotować kadrę edukacyjną do pracy na rzecz poprawy umiejętności czytania, pisania i rozumienia tekstu u znaczącego odsetka dorosłych obywateli Europy.

Równie istotny w kontekście priorytetów był Europejski Rok Aktywności Osób Starszych i Solidarności Międzypokoleniowej 2012. Narodowe Agencje wyznaczały wówczas narodowe priorytety, za których spełnienie otrzymywały dodatkowe punkty w ocenie jakościowej swojej działalności. Polska Narodowa Agencja skupiła się na udzielaniu wsparcia organizacjom zajmującym się edukacją seniorów (głównie uniwersytetom trzeciego wieku) lub działaniami międzypokoleniowymi.

Inną bardzo ważną i oczekiwaną zmianę w sektorze Edukacja dorosłych wprowadzono w 2021 roku. Za jeden z najważniejszych europejskich celów strategicznych programu Erasmus+ uznano wówczas zwiększenie liczby wyjazdów edukacyjnych dorosłych osób uczących się z grup z mniejszymi szansami. Właśnie na ten cel aktualnie przeznaczają się coraz większe środki finansowe. W ten sposób znacząco rozwinięto europejską współpracę polskich organizacji senioralnych i wiele osób dojrzałych mogło odwiedzić podobne organizacje za granicą.

Struktura i priorytety programu Erasmus+ w kontekście sektora Edukacja dorosłych

Jak wspomniano, **program Erasmus+ w aktualnej perspektywie finansowej, czyli na lata 2021–2027, dzieli się na sześć sektorów**, które wymieniono w kolejności odpowiadającej wysokości budżetu, jakim dysponują Narodowe Agencje na dofinansowanie projektów. Są to zatem: **Szkolnictwo wyższe, Kształcenie i szkolenia zawodowe, Edukacja Szkolna, Młodzież, Edukacja dorosłych i Sport**.

Organizacje prowadzące działalność w danym obszarze tematycznym mogą w ramach każdego z wyżej wymienionych sektorów wnioskować do Narodowych Agencji o dofinansowanie projektów w dwóch akcjach. Są to:

- **Akcja 1. Mobilność edukacyjna (Key Action 1 – KA1)**, w ramach której z wyjazdów edukacyjnych korzystają zarówno osoby uczące się (w tym młodzież, uczniowie szkół ogólnokształcących,

studenci, uczniowie zawodu, dorosłe osoby uczące się), jak i kadra tych organizacji wspierająca proces edukacyjny.

- **Akcja 2. Współpraca między organizacjami i instytucjami (Key Action 2 – KA2)**, której największą częścią są **Partnerstwa na rzecz współpracy**. Dzieli się one na tzw. Partnerstwa na małą skalę (KA210) oraz Partnerstwa współpracy realizowane na większą skalę (KA220). Ponadto w Akcji 2. istnieją też **Akcje Centralne**, w tym Partnerstwa na rzecz doskonałości i Partnerstwa na rzecz innowacji, których obsługą zajmuje się wspomniana wyżej EACEA.

W programie Erasmus+ istnieje również **Akcja 3 (Key Action 3 – KA3)**, w całości obsługiwana przez EACEA, a działania w jej ramach dotyczą głównie młodzieży, szkolnictwa wyższego i zawodowego.

Równolegle z programem funkcjonują również inne inicjatywy wspierające edukację, szkolenia i rozwój za pośrednictwem tematycznych centrów zasobów i platform, biur informacyjnych, sieci wiedzy oraz sieci ekspertów. Przedsięwzięcia te są obsługiwane głównie przez Narodowe Agencje i mają dostarczać wiedzy i informacji, umożliwiać korzystanie z zasobów, ułatwiać współpracę ekspercką i w rezultacie przyczyniać się do jak najlepszej realizacji programu Erasmus+. Do inicjatyw tych należą m.in. wspomniana wyżej platforma na rzecz uczenia się dorosłych **EPALE**; internetowa społeczność szkolna **eTwinning**; sieć informacji młodzieżowej **Eurodesk**; sieć poradnictwa zawodowego **Euroguidance**; platforma prezentacji osiągnięć zawodowych i edukacyjnych **Europass**; sieć informacji o europejskich systemach edukacji **Eurydice** oraz Centrum Współpracy z Krajami Europy Wschodniej i Kaukazu **SALTO EECA**.

Komisja Europejska wyznaczyła **cztery główne priorytety** dla wszystkich działań finansowanych z programu Erasmus+ w jego aktualnej perspektywie finansowej. Są to: **włączenie i różnorodność; środowisko i walka ze zmianą klimatu; transformacja cyfrowa** oraz

uczestnictwo w życiu demokratycznym. Od beneficjentów oczekuje się, że ich działania projektowe będą przyczyniać się do realizacji wybranych lub wszystkich tych priorytetów.

Poniżej opisano główne priorytety programu, a także opatrzone je cytatami z *Przewodnika po Programie Erasmus+ 2024* oraz komentarzem uwzględniającym specyfikę sektora Edukacja dorosłych, w tym jego Akcji 1. Mobilność edukacyjna.

Włączenie i różnorodność

W ramach programu wspierane będą projekty, które promują włączenie społeczne i mają na celu poprawę dostępu do osób o mniejszych szansach, w tym osób z niepełnosprawnościami i osób ze środowisk migracyjnych, a także osób mieszkających na obszarach wiejskich i oddalonych, takich jak regiony najbardziej oddalone, osób stojących w obliczu różnic w traktowaniu kobiet i mężczyzn, trudności społeczno-gospodarczych lub wszelkich innych potencjalnych źródeł dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Projekty te pomogą w pokonywaniu barier, jakie napotykają te grupy w dostępie do możliwości oferowanych w ramach programu, a także przyczynią się do tworzenia środowisk sprzyjających włączeniu społecznemu, które wspierają równość i sprawiedliwość oraz odpowiadają na potrzeby szerszej społeczności. W ramach tego priorytetu Program będzie wspierał projekty promujące działania edukacyjne i ułatwiające integrację osób uciekających przed wojną w Ukrainie w nowych środowiskach edukacyjnych.

Ten obszar tematyczny zawsze był traktowany priorytetowo zarówno w programie Grundtvig, jak i w sektorze Edukacja dorosłych programu Erasmus+. Dokładano starań, by środki finansowe przeznaczone były na działania włączające i wspierające osoby ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi, zagrożone wykluczeniem społecznym. Nieformalną misją sektora jest poprawa jakości życia osób z grup defaworyzowanych

dzięki działaniom edukacyjnym umożliwiającym m.in. rozwijanie kompetencji kluczowych, nabywanie pewności siebie i samodzielności oraz stawanie się aktywnymi członkami społeczeństwa. W kontekście tego priorytetu prowadzone są projekty skierowane m.in. do osób z niepełnosprawnością intelektualną, fizyczną i sensoryczną, do seniorów doświadczających wykluczenia oraz do mieszkańców terenów defaworyzowanych.

W obecnej perspektywie programu priorytet włączenie społeczne i różnorodność w sektorze Edukacja dorosłych jest wybierany zdecydowanie najczęściej przez wnioskodawców projektów partnerskich. Wśród działań dofinansowanych te odwołujące się do włączenia społecznego i różnorodności stanowią połowę.

Opisywany priorytet ma również kluczowe znaczenie w projektach mobilności – podkreśla się konieczność ustanowienia odpowiednich sprawiedliwych kryteriów doboru uczestników mobilności, z uwzględnieniem ich motywacji, osiągnięć, a także potrzeb edukacyjnych. Możliwość udziału w programie powinny mieć wszystkie dorosłe osoby uczące się w organizacji beneficjenta (słuchacze z grup docelowych), przy czym pierwszeństwo mają te ze szczególnymi potrzebami. Słuchacze należy także angażować w podejmowanie decyzji na każdym kluczowym etapie projektu, od jego przygotowania przez realizację po wykorzystanie jego efektów. Wyjazdy kadry organizacji beneficjenta również powinny uwzględniać te kryteria. Dodatkowo rezultaty doskonalenia zawodowego osoby biorącej udział w mobilności zagranicznej muszą po jej powrocie być dostępne dla wszystkich dorosłych osób uczących się w jej organizacji macierzystej oraz dla pozostałych pracowników tej placówki.

Środowisko i walka ze zmianą klimatu

Celem programu jest podnoszenie – we wszystkich sektorach – świadomości na temat transformacji ekologicznej, problemów środowiskowych i kwestii związanych ze zmianą klimatu. Priorytetowo będą traktowane projekty ukierunkowane na rozwój kompetencji w zakresie sektorów związanych

ze zrównoważonym rozwojem, rozwój strategii i metodyki w obszarze umiejętności sektorowych bazujących na ekologicznym podejściu, a także przyszłe programy nauczania, które lepiej odpowiadają potrzebom społeczeństwa. Program będzie również wspierał testowanie innowacyjnych praktyk służących przygotowaniu osób uczących się, pracowników i osób pracujących z młodzieżą do realnego zarządzania zmianami (np. odnośnie do oszczędzania zasobów, ograniczenia zużycia i marnowania energii, kompensowania emisji gazów cieplarnianych, dokonywania wyborów promujących zrównoważoną żywność i mobilność itd.). Poza tym priorytetowo będą traktowane projekty, które – bazując na działaniach związanych z kształceniem, szkoleniem, sportem i młodzieżą – pozwalają wprowadzać zmiany behawioralne w indywidualnych preferencjach, nawykach konsumpcyjnych i stylach życia zgodnie z inicjatywą „Nowy europejski Bauhaus”², rozwijać kompetencje w zakresie zrównoważonego rozwoju wśród edukatorów i liderów w dziedzinie edukacji oraz wspierać planowane podejścia organizacji uczestniczących w zakresie zrównoważenia środowiskowego.

W sektorze Edukacja dorosłych jest to aktualnie drugi najchętniej wybierany priorytet w projektach partnerskich, dotyczy on ok. 18% realizowanych przedsięwzięć tego typu. Wynika to z coraz lepszego rozumienia konieczności ochrony zasobów naturalnych. Dla osób dorosłych jest to także doskonały temat do dyskusji, wspólnego uczenia się i poszukiwania rozwiązań.

Z kolei w projektach mobilności, polegających głównie na organizowaniu zagranicznych wyjazdów, organizacje otrzymujące dofinansowanie muszą w swoich projektach brać pod uwagę wykorzystywanie ekologicznych środków transportu, propagować wśród uczestników dbałość o środowisko oraz zwiększać ich świadomość w tym zakresie.

Tematyka walki ze zmianami klimatycznymi coraz częściej jest widoczna w działaniach edukacyjnych

2 Zob. europa.eu/new-european-bauhaus/index_pl.

w sektorze Edukacja dorosłych, a organizacje beneficjentów coraz chętniej uwzględniają zachowania proekologiczne.

Transformacja cyfrowa

Program zapewni wsparcie realizacji planów transformacji cyfrowej w szkołach podstawowych i średnich, instytucjach kształcenia i szkolenia zawodowego (VET), szkolnictwa wyższego i kształcenia dorosłych. Priorytetowo traktowane będą projekty mające na celu zwiększenie zdolności i gotowości instytucji do zarządzania skutecznym przejściem na edukację cyfrową. Program będzie wspierał celowe wykorzystanie technologii cyfrowych w dziedzinie kształcenia, szkolenia, młodzieży i sportu na potrzeby nauczania, uczenia się, oceny i zaangażowania. Obejmuje to rozwój pedagogiki cyfrowej i wiedzy fachowej w zakresie wykorzystywania narzędzi cyfrowych w odniesieniu do nauczycieli, w tym technologii dotyczących dostępności i wspierania oraz treści cyfrowych, a także tworzenie i innowacyjne wykorzystywanie treści edukacji cyfrowej. Obejmuje to również rozwijanie umiejętności i kompetencji cyfrowych całej populacji poprzez odpowiednie programy i inicjatywy. Szczególną uwagę będzie się zwracać na promowanie równości płci i niwelowanie różnic pod względem dostępu do rozwiązań i wykorzystywania ich przez grupy niedostatecznie reprezentowane. Program będzie też wspierał wykorzystywanie europejskich struktur ramowych w odniesieniu do cyfrowych kompetencji edukatorów, obywateli i organizacji.

Rozwijanie kompetencji cyfrowych u dorosłych osób uczących się i kadry oraz wykorzystywanie nowych technologii w uczeniu się i nauczaniu są uwzględniane w sektorze Edukacja dorosłych od początku jego istnienia. Wiele organizacji beneficjentek tego sektora prowadzi działania w zakresie rozwijania umiejętności cyfrowych przeznaczone zarówno dla osób starszych, jak i dorosłych w młodszym wieku. Większość projektów dofinansowanych przez sektor niezawodowej edukacji

dorosłych wprost lub pośrednio dotyczy tej tematyki. To efekt nieustannego rozwoju technologii i zmiany stylu życia współczesnego społeczeństwa, które wymuszają stałe podnoszenie umiejętności w zakresie korzystania z aplikacji i e-usług, bezpieczeństwa w sieci czy ochrony danych osobowych.

W Akcji 1. Mobilność edukacyjna istnieje też możliwość prowadzenia działań typu *blended learning*, czyli łączących zagraniczne wyjazdy edukacyjne z nauką przez internet. Ważne, by beneficjenci nie tylko sprawnie posługiwali się narzędziami cyfrowymi we współpracy z organizacjami zagranicznymi, ale także włączali do swojej oferty zajęcia zdalne dla słuchaczy. Wagę nowych rozwiązań edukacyjnych, takich jak e-learning i nauka za pośrednictwem platform edukacyjnych, dobitnie unaocniła pandemia COVID-19. Przykładowo, w czasie epidemii koronawirusa uniwersytety trzeciego wieku poszukiwały rozwiązań, by utrzymać kontakt ze słuchaczami i nadal prowadzić zajęcia. Sektor Edukacja dorosłych w pewnym stopniu przygotował część tych podmiotów do zmiany wymuszonej okolicznościami. W rezultacie seniorzy chętniej korzystają teraz z takiej formy uczenia się.

Uczestnictwo w życiu demokratycznym

Celem programu będzie zachęcanie do aktywności obywatelskiej i etycznych zachowań w ramach uczenia się przez całe życie. Chodzi tu o wzmocnienie rozwoju kompetencji społecznych i międzykulturowych, krytycznego myślenia i umiejętności korzystania z mediów. Priorytetowo będą również traktowane projekty umożliwiające uczestnictwo w życiu demokratycznym oraz społeczne i obywatelskie zaangażowanie poprzez formalne lub pozaformalne działania związane z uczeniem się (...). Ważna będzie również kwestia podnoszenia świadomości i wiedzy na temat Unii Europejskiej, zwłaszcza w odniesieniu do wspólnych unijnych wartości, zasad jedności i różnorodności oraz tożsamości kulturowej, świadomości kulturowej oraz dziedzictwa społecznego, kulturowego i historycznego.

Aktywność społeczna i obywatelska jest nieodłączną częścią działań projektowych w sektorze Edukacja dorosłych. W jej ramach kładzie się nacisk na aktywizowanie społeczne i obywatelskie, rozwijanie krytycznego myślenia oraz wykorzystywanie potencjału osób dojrzałych, płynącego z ich wiedzy i umiejętności, uczenie w kierunku wolontariatu i przez wolontariat, a także uczestnictwo w wyborach na poziomie lokalnym, regionalnym, krajowym i europejskim oraz współdziałanie z lokalnymi władzami.

Od 2004 roku, kiedy Polska przystąpiła do Unii Europejskiej, projekty związane z integracją europejską pomagają ich uczestnikom zrozumieć ideę Wspólnoty i jej wartości. Pozwalają im przekonać się, jak w praktyce działa dojrzała demokracja oraz na czym polega poszanowanie różnorodności tradycji, kultur i przekonań oraz korzystanie z europejskich osiągnięć naukowych i społecznych. Poznawanie dzięki mobilnościom ludzi z innych krajów europejskich, ich dziedzictwa, przekonań, a także problemów, ma dla polskich beneficjentów Erasmusa+ przełomowe znaczenie w myśleniu o Europie. Niektórzy z nich, np. seniorzy, z eurosceptyków lub aprobujących wejście do Unii „z konieczności” często zmieniają się w obywateli w pełni popierających akcesję, rozumiejących wynikające z niej zobowiązania i to, że ich wypełnianie przekłada się m.in. na zrównoważony, pokojowy rozwój Europy.

Temat aktywizacji społecznej promowano zwłaszcza w okresie 2010–2013, w ramach Roku Walki z Ubóstwem i Wykluczeniem Społecznym (2010), Roku Wolontariatu (2011), Roku Aktywności Osób Starszych i Solidarności Międzypokoleniowej (2012) oraz Europejskiego Roku Obywateli (2013). Okazał się on również niezwykle istotny dla bardziej dojrzałych uczestników programu Erasmus+. Osoby starsze, stanowiące już prawie $\frac{1}{4}$ populacji Polski, często doświadczają ubóstwa i wykluczenia społecznego, ale też chętnie dzielą się swoim czasem wolnym i doświadczeniem życiowym. Są gotowe pomagać innym, w tym osobom zagrożonym wykluczeniem.

W *Przewodniku po Programie Erasmus+* w odniesieniu do Akcji 1. Mobilność edukacyjna w sektorze Edukacja dorosłych podkreśla się potrzebę akcentowania korzyści płynących z aktywności obywatelskiej oraz uczestnictwa w życiu demokratycznym. Wiąże się to z koniecznością podnoszenia kompetencji w tym zakresie. Uczestnicy mobilności powinni rozwijać swoje umiejętności społeczne, międzykulturowe i umiejętność krytycznego myślenia, także w kontekście korzystania z mediów. Działania projektowe powinny również wpływać na poszerzenie wiedzy uczestników na temat Unii Europejskiej, jej wartości, w tym poszanowania godności człowieka, zasad demokracji, jedności przy zachowaniu różnorodności, dialogu międzykulturowego, a także europejskiego dziedzictwa historycznego, kulturowego i społecznego.

Oferta i specyfika sektora Edukacja dorosłych

Analiza priorytetów wskazuje, że w zasadzie każdy z nich wiąże się z rozwijaniem kompetencji kluczowych. Zostały one zdefiniowane w załączniku do *Zalecenia Rady UE z 22 maja 2018 roku w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie*. Zgodnie z nim **kompetencja** to połączenie **wiedzy** (idee, teorie, pojęcia, fakty, liczby), **umiejętności** (zdolność i możliwość realizacji procesów oraz korzystania z istniejącej wiedzy do osiągnięcia założonych

wyników) i **postaw** (gotowość i skłonność do działania lub reagowania na idee, osoby lub sytuacje).

W dokumencie wskazano osiem **kompetencji kluczowych**, które uznano za ważne dla udanego życia w społeczeństwie oraz za potrzebne do samorealizacji i rozwoju osobistego, zatrudnienia i włączenia społecznego, aktywnego obywatelstwa, a także zrównoważonego stylu życia i kierowania nim w sposób prozdrowotny.

Są to kompetencje:

- w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- w zakresie wielojęzyczności;
- matematyczne oraz w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii;
- cyfrowe;
- osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- obywatelskie;
- w zakresie przedsiębiorczości,
- w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Jak wynika z *Zalecenia*, zakresy kompetencji kluczowych są ze sobą powiązane, częściowo się pokrywają, a pewne umiejętności czy postawy są elementem wszystkich kompetencji, np. krytyczne myślenie i rozwiązywanie problemów.

Poniżej przedstawiono podstawowe informacje o każdej z wymienionych wcześniej kompetencji kluczowych.

1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji

Jak zapisano w *Zaleceniu*, „rozumienie i tworzenie treści/informacji [to] zdolność identyfikowania, rozumienia, wyrażania, tworzenia i interpretowania pojęć, uczuć, faktów i opinii w mowie i piśmie”, jak i z wykorzystaniem obrazów, dźwięków i materiałów cyfrowych – we wszystkich dziedzinach i kontekstach. To także zdolność do komunikowania się i porozumiewania z innymi osobami – w skuteczny i kreatywny sposób. Te kompetencje mogą być rozwijane w języku ojczystym lub w języku urzędowym danego kraju lub regionu.

Wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tymi kompetencjami to:

- czytanie, pisanie, rozumienie informacji pisemnej, znajomość tekstów literackich;
- komunikowanie się w mowie i piśmie w różnych sytuacjach, kontrolowanie sposobów komunikowania się i ich odpowiednie dostosowanie do sytuacji, odpowiednie wyrażanie swoich argumentów w mowie i piśmie, gotowość do krytycznego i konstruktywnego dialogu, zainteresowanie

- interakcją z innymi ludźmi, używanie języka w sposób pozytywny i odpowiedzialny społecznie;
- rozróżnianie i wykorzystywanie różnych źródeł informacji oraz ich wyszukiwanie, gromadzenie i przetwarzanie;
- krytyczne myślenie oraz zdolność oceny i analizy informacji (w tym z internetu i innych mediów).

2. Kompetencje w zakresie wielojęzyczności

Kompetencje w zakresie wielojęzyczności przejawiają się w zdolności do prawidłowego i skutecznego korzystania z różnych języków w celu porozumiewania się: rozumienia ze słuchu, mówienia, czytania i pisanie. Obejmuje to wyrażanie i interpretowanie pojęć, faktów, opinii, uczuć w mowie i piśmie; uwzględnia się tu także wymiar historyczny i międzykulturowy.

Wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tymi kompetencjami to:

- znajomość słownictwa i gramatyki funkcjonalnej różnych języków, świadomość różnych rodzajów interakcji słownych i rejestrów języka oraz umiejętność prawidłowego komunikowania się ustnie i pisemnie;
- znajomość aspektów kulturowych i społecznych oraz umiejętność komunikowania się z uwzględnieniem różnorodności kulturowej, szacunek do profilu językowego danej osoby, w tym mniejszości lub migrantów;
- ciekawość innych języków, wykorzystywanie różnych sposobów uczenia się języków (formalnych, pozaformalnych i nieformalnych) przez całe życie (w tym dzięki podróżom, tworzeniu treści w danym języku).

3. Kompetencje matematyczne oraz w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii

Kompetencje matematyczne oraz w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii polegają na rozwijaniu i wykorzystywaniu myślenia matematycznego do rozwiązywania problemów w sytuacjach codziennych. Obejmują także zdolność do prezentowania treści (wykresy, tabele, modele, wzory itd.) oraz do stosowania wiedzy w celu zaspokojenia potrzeb i wymagań. Ponadto do umiejętności tych zalicza się zdolność do wyjaśniania świata przyrody z wykorzystaniem wiedzy, obserwacji i eksperymentów, do formułowania wniosków opartych na dowodach oraz rozumienie zmian powodowanych przez działalność człowieka i odpowiedzialności człowieka za te zmiany.

Wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tymi kompetencjami to:

- liczenie, znajomość miar i pojęć matematycznych oraz podstawowych operacji i prezentacji matematycznych;
- stosowanie zasad i procesów matematycznych w codziennym życiu prywatnym, społecznym, w tym zawodowym (np. finanse domowe, budżet zadań społecznych lub zawodowych), zdolność rozumienia dowodu matematycznego i korzystania z danych statystycznych oraz wykresów, rozumienie matematycznych aspektów cyfryzacji;
- wiedza, jakimi prawami rządzi się świat przyrody, oraz znajomość podstawowych pojęć naukowych, teorii i procesów technologicznych, rozumienie wpływu nauki, technologii i działalności człowieka na przyrodę, a także rozumienie wpływu zastosowania technologii na społeczeństwo, jego wartości, kwestie moralne i na kulturę;
- rozumienie procesu badawczego, eksperymentów, logicznego i racjonalnego rozumowania, wnioskowania, weryfikowania hipotez, a także gotowość do rezygnacji z własnych przekonań, jeśli są sprzeczne z nauką;
- wykorzystywanie narzędzi i urządzeń technicznych oraz danych naukowych do podejmowania

decyzji lub wyciągania wniosków, krytyczne rozumienie i ciekawość, a także poszanowanie kwestii etycznych i ekologicznych.

4. Kompetencje cyfrowe

Kompetencje cyfrowe oznaczają odpowiedzialne korzystanie z technologii w celu uczenia się, rozwoju, pracy i udziału w życiu społecznym. Umiejętności te obejmują m.in. następujące zagadnienia: tworzenie treści cyfrowych, cyberbezpieczeństwo, kwestie własności intelektualnej, rozwiązywanie problemów i krytyczne myślenie.

Wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tymi kompetencjami to:

- rozumienie, jak technologie cyfrowe mogą pomagać w komunikowaniu się, rozwoju własnym i kreatywności oraz świadomość związanych z nimi ograniczeń i zagrożeń, zasad prawnych i etycznych;
- umiejętne korzystanie z urządzeń cyfrowych, oprogramowania, sieci, sztucznej inteligencji;
- korzystanie z treści cyfrowych, zarządzanie nimi, uzyskiwanie dostępu, filtrowanie, tworzenie, ocena, programowanie i udostępnianie;
- krytyczne podejście do trafności, wiarygodności i wpływu treści udostępnianych cyfrowo;
- zdolność do korzystania z cyfrowych technologii w celu aktywności obywatelskiej i włączenia społecznego oraz współpracy z innymi, kreatywności i realizowania osobistych celów w każdym obszarze.

5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się

Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się obejmują zdolność do autorefleksji, skutecznego zarządzania swoim czasem, procesem uczenia się i karierą zawodową, a także kompetencje w zakresie konstruktywnej współpracy z innymi, radzenia sobie z trudnymi sytuacjami i uczenia się na podstawie doświadczeń. Umiejętności te oznaczają również podejmowanie działań na rzecz swojego dobrostanu fizycznego

i emocjonalnego, przejawianie zachowań prozdrowotnych, a także pozytywne zarządzanie konfliktami i empatię.

Wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tymi kompetencjami to:

- udane relacje międzyludzkie i uczestnictwo w życiu społecznym, rozumienie i stosowanie zasad postępowania i skutecznego porozumiewania się przyjętych w różnych (także kulturowo) społeczeństwach;
- umiejętność pracy zespołowej, negocjacji i rozwiązywania problemów, tolerancja oraz wyrażanie i rozumienie różnych punktów widzenia, a także poczucie własnej wartości, asertywność, prawość i empatia wobec innych;
- radzenie sobie w złożonych sytuacjach, radzenie sobie z niepewnością i stresem oraz zmianami, krytyczna refleksja i podejmowanie właściwych decyzji;
- dbałość o swoje zdrowie psychiczne i fizyczne oraz zdrowy styl życia;
- wyznaczanie sobie celów życiowych, planowanie rozwoju i kariery zawodowej, planowanie i organizacja procesu uczenia się zgodnie ze swoimi potrzebami i preferencjami oraz stylami uczenia się, zapewnienie sobie wsparcia, jeśli to konieczne.

6. Kompetencje obywatelskie

Kompetencje obywatelskie wyrażają się w odpowiedzialności obywatelskiej oraz pełnym uczestnictwie w życiu obywatelskim i społecznym. Ponadto do umiejętności tych zalicza się rozumienie pojęć i struktur społecznych, gospodarczych, prawnych i politycznych, a także globalnych wydarzeń i zasad zrównoważonego rozwoju.

Wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tymi kompetencjami to:

- zainteresowanie wydarzeniami politycznymi, społecznymi i gospodarczymi oraz znajomość pojęć i zjawisk dotyczących osób, grup, organizacji, gospodarki i kultury, świadomość

celów, wartości i polityk, jakimi kierują się ruchy społeczne i polityczne, w tym dotyczące zmian klimatu i zmian demograficznych;

- rozumienie i znajomość wspólnych europejskich wartości oraz integracji przy jednoczesnej świadomości różnorodności i tożsamości kulturowych w Europie i na świecie oraz świadomości wkładu narodowej tożsamości w tożsamość europejską, krytyczne rozumienie wydarzeń w historii narodowej, europejskiej i światowej;
- konstruktywne obywatelskie zaangażowanie się w działania na rzecz interesu publicznego, w tym na rzecz zrównoważonego rozwoju, krytyczne myślenie i rozwiązywanie problemów, formułowanie argumentów, udział w demokratycznym procesie decyzyjnym, znajomość roli mediów w demokratycznych społeczeństwach;
- poszanowanie praw człowieka jako podstawy demokracji, popieranie różnorodności społecznej i kulturowej, równouprawnienia płci, spójności społecznej, zrównoważonego stylu życia, promowanie kultury pokoju i braku przemocy, poszanowanie prywatności innych i przyjmowanie odpowiedzialności za środowisko;
- zainteresowanie naukami humanistycznymi i komunikacją międzykulturową w celu przewyższania uprzedzeń, osiągnięcia kompromisów oraz zapewniania sprawiedliwości społecznej i uczciwości.

7. Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości

Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości oznaczają zdolność kreatywnego wykorzystywania pomysłów, korzystania z pojawiających się szans, podejmowania inicjatyw, rozwiązywania problemów i krytycznego myślenia w celu planowania i realizowania działań oraz tworzenia rozwiązań mających wartość kulturalną, społeczną lub finansową.

Wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tymi kompetencjami to:

- umiejętność przekształcania pomysłów w skuteczne działania w sferze osobistej i społecznej, w tym zawodowej;
- planowanie i zarządzanie działaniami i projektami oraz procesami i zasobami, przy tym rozumienie swojej roli, własnych atutów i cech mniej rozwiniętych, podejmowanie decyzji finansowych związanych z kosztem i wartością, umiejętność pracy samodzielnej i w zespole oraz komunikowania się i negocjowania, motywowanie innych do działania i docenianie ich pomysłów, odczuwanie empatii i troski o innych, postawa etyczna i odpowiedzialna;
- rozumienie procesów ekonomicznych, szans i wyzwań społecznych stojących przed organizacjami, pracodawcami i społeczeństwem;
- kreatywność, myślenie strategiczne, wyobraźnia i rozwiązywanie problemów, zmysł inicjatywy, poczucie sprawczości, otwartość na wyzwania i przyszłość, odwaga i wytrwałość w dążeniu do celów.

8. Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej

Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej polegają na rozumieniu sposobów kreatywnego wyrażania i komunikowania pomysłów i znaczeń w różnych kulturach za pomocą różnych rodzajów sztuki i innych form kulturalnych. Ponadto oznaczają angażowanie się w rozumienie, rozwijanie i wyrażanie własnych pomysłów oraz odczuwanie swojego miejsca w społeczeństwie na wiele sposobów i w wielu kontekstach.

Wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tymi kompetencjami to:

- znajomość lokalnych, regionalnych, krajowych, europejskich i ogólnoswiatowych kultur i sposobów ekspresji, w tym języków, dziedzictwa, tradycji i produktów kulturowych, rozumienie wzajemnych korelacji i wpływów między nimi;

- rozumienie sposobów przekazywania idei między twórcą, uczestnikiem i publicznością w tekstach pisanych, teatrze, filmie, tańcu, grach, sztuce i wzornictwie, muzyce, architekturze, rytuałach, a także w formach łączonych;
- rozumienie własnej tożsamości twórczej i różnorodnego dziedzictwa kulturowego oraz tego, jak sztuka i inne formy kultury wpływają na postrzeganie i kształtowanie świata;
- zdolność empatycznego wyrażania i interpretowania idei, doświadczeń i emocji w ramach różnych rodzajów sztuki i form kulturalnych, indywidualnego i zespołowego angażowania się w procesy twórcze, w tym zdolność do wykorzystania sztuki i kultury do uzyskania wartości osobistej, społecznej lub komercyjnej;
- otwartość wobec różnorodności ekspresji kulturalnej i jej poszanowanie, etyczne podejście do własności intelektualnej i kulturowej, zainteresowanie wydarzeniami kulturalnymi.

Tytułem komentarza do ww. opisu kompetencji trzeba dodać, że przed wejściem Polski do Unii Europejskiej i bezpośrednio po akcesji w działaniach skierowanych do osób dorosłych z grup docelowych koncentrowano się na rozwijaniu kompetencji obywatelskich właśnie w kontekście integracji europejskiej. W procesie otwierania się na Europę zawsze stawiano też na ułatwianie nauki języków obcych, a często także na rozwijanie umiejętności cyfrowych i kreatywności artystycznej. Aktualnie projekty nie dotyczą już głównie rozumienia wartości europejskich, ale także tożsamości narodowych, poszanowania dla tradycji krajowych, różnorodności i wielokulturowości, tolerancji, aktywności obywatelskiej, w tym udziału w wyborach na każdym szczeblu, tworzenia warunków do rozwoju wolontariatu i promowania działalności charytatywnej oraz, co bardzo istotne, znajomości praw obywatelskich i w rezultacie praktycznych umiejętności w zakresie np. załatwiania spraw urzędowych. Ponadto szczególny nacisk kładzie się na kompetencje osobiste, np. komunikacyjne, a także w zakresie współpracy międzypokoleniowej. Niezwykle istotna jest również promocja aktywności społecznej ukierunkowanej na grupy rówieśnicze oraz na przedstawicieli innych pokoleń.

W ostatnich latach zaś jednymi z ważniejszych stały się kompetencje proekologiczne, w tym rozszerzanie świadomości ekologicznej i promowanie zachowań zorientowanych na ochronę klimatu. W projektach sektora Edukacja dorosłych uwzględniane są nie tylko tematy związane z oszczędzaniem zasobów wody i energii czy segregowaniem odpadów – celem jest także zwiększanie wiedzy na temat znaczenia przyrody, ekologicznej produkcji spożywczej oraz negatywnych skutków produkcji przemysłowej czy zachęcanie do dawania przedmiotom drugiego życia oraz do korzystania z bardziej naturalnych środków kosmetycznych i czyszczących.

Powyższy opis kompetencji kluczowych dotyczy najważniejszych osób w sektorze Edukacja dorosłych, czyli **dorostych osób uczących się z grup docelowych**. Natomiast **kadra** w niezawodowej edukacji dorosłych – dzięki wyjazdom edukacyjnym i współpracy międzynarodowej – najczęściej **rozwija swoje umiejętności pracy dydaktycznej z dorosłymi**, czerpie inspirację z efektywnych europejskich metod aktywizowania osób mniej chętnych do nauki, rozwija atrakcyjną ofertę dostosowaną do potrzeb edukacyjnych grup docelowych oraz wspiera dorosłych w lepszym rozumieniu wartości i różnorodności Europy. Pogłębia też wiedzę z zakresu tematyki prowadzonych zajęć, a przy okazji doskonalą znajomość języków obcych niezbędną do dalszego rozwijania współpracy międzynarodowej.

Sektor niezawodowej edukacji dorosłych charakteryzuje się dużą różnorodnością **typów organizacji realizujących projekty**. Z jego oferty korzystają najczęściej podmioty zajmujące się edukacją pozaformalną i wspieraniem uczenia się nieformalnego osób dorosłych w każdym wieku na potrzeby ich życia osobistego, społecznego i obywatelskiego. Z programu mogą korzystać również instytucje niezawodowej edukacji formalnej dorosłych – np. szkoły ogólnokształcące dla dorosłych.

Najwięcej wniosków w sektorze Edukacja dorosłych, bo ponad 70%, składają organizacje pozarządowe prowadzące edukację niezawodową dorosłych, np. uniwersytety trzeciego wieku, uniwersytety ludowe, podmioty wspierające osoby z niepełnosprawnościami i zagrożone wykluczeniem, działające na rzecz ochrony środowiska bądź wspierające mieszkańców terenów wiejskich. Wzrasta też liczba wniosków od instytucji kultury,

często prowadzących regularne zajęcia edukacyjne dla dorosłych – nie tylko w zakresie rozwijania świadomości i ekspresji kulturalnej, ale również np. kompetencji cyfrowych, językowych lub społecznych i obywatelskich. Są to w zdecydowanej większości organizacje o bardzo ograniczonym budżecie i przez to o niewielkich możliwościach rozwoju dla kadry i w zakresie oferty edukacyjnej dla słuchaczy, zwłaszcza w kontekście korzystania z doświadczeń europejskich. Z tego powodu program Erasmus+ stanowi dla nich atrakcyjną i unikalną okazję do nawiązywania i pogłębiania współpracy międzynarodowej oraz do udoskonalania swojej oferty edukacyjnej. Do wnioskowania o dofinansowanie w tym sektorze są również uprawnione np. przyuczelniane uniwersytety trzeciego wieku oraz uniwersytety otwarte/powszechne, a także organizacje komercyjne, o ile prowadzą niezawodową edukację dorosłych dla odbiorców lokalnych, np. szkoły językowe dla dorosłych.

Równie duża różnorodność w sektorze Edukacja dorosłych dotyczy **grup docelowych**. Ponieważ program wspiera uczenie się przez wszystkie lata dorosłego życia po zakończeniu lub przerwaniu edukacji formalnej, w praktyce obejmuje wszystkie grupy wiekowe – od młodych dorosłych chcących powrócić do edukacji po pewnej przerwie, przez osoby w średnim wieku potrzebujące rozwinąć kompetencje kluczowe niezbędne do życia we współczesnym społeczeństwie, do osób dojrzałych.

Seniorzy stanowią ważną i szczególnie dużą grupę docelową sektora o wielu potrzebach edukacyjnych związanych np. z nabywaniem kompetencji cyfrowych, których nie mieli szans nabyć w szkole czy w pracy, a bez których samodzielność i aktywne obywatelstwo są niemożliwe. Podobnie często seniorzy uczą się języków obcych – nie tylko po to, by uczestniczyć w projektach – oraz rozwijają umiejętności społeczne i obywatelskie, wykorzystując do tego potencjał swoich doświadczeń i wiedzy.

Sektor Edukacja dorosłych w sposób szczególnie wspiera również **inne grupy osób zagrożonych wykluczeniem społecznym** lub napotykających trudności w życiu i potrzebujących wsparcia edukacyjnego, np. osoby z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami edukacyjnymi lub mieszkańców terenów wiejskich z utrudnionym dostępem do oferty edukacyjnej.

Akcja 1. Mobilność dorosłych osób uczących się i kadry edukacji dorosłych (KA1-ADU)

W tej akcji organizacja zamierzająca organizować wyjazdy edukacyjne kadry oraz osób uczących się (odbiorców swojej oferty) składa wnioski o dofinansowanie projektu mobilności do Narodowej Agencji (por. rozdz. *Dlaczego chcemy przybliżyć temat Edukacji dorosłych w programie Erasmus+ w Polsce?*). Wyjazdy edukacyjne w tej akcji mogą odbywać się do krajów Unii Europejskiej i krajów stowarzyszonych programu.

Mobilności edukacyjne mają w założeniu służyć rozwojowi dorosłych osób uczących się w zakresie niezawodowym (por. opis kompetencji kluczowych), a także podniesieniu tych umiejętności kadry dydaktycznej (trenerzy, edukatorzy, nauczyciele osób dorosłych itd.) i niedydaktycznej (osoby zarządzające, eksperci itd.) edukacji dorosłych, które są jej niezbędne do tego, by oferować atrakcyjne działania edukacyjne dostosowane do potrzeb odbiorców.

Do składania wniosków o dofinansowanie projektów mobilności w sektorze Edukacja dorosłych są uprawnione organizacje aktywne w obszarze niezawodowej edukacji dorosłych, prowadzące zarówno formalną edukację dla dorosłych (np. licea ogólnokształcące dla dorosłych), jak i wspierające uczenie się pozaformalne i nieformalne (np. uniwersytety trzeciego wieku, uniwersytety ludowe, instytucje kultury, stowarzyszenia wspierające rozwój osób niepełnosprawnych). Projekty mobilności mogą być również realizowane np. przez władze lokalne, które są odpowiedzialne za edukację dorosłych w swoim regionie.

Realizując projekt mobilności, organizacja beneficjentka, czyli wysyłająca, poszerza i doskonali swoją ofertę, podnosi jej jakość, nawiązuje współpracę międzynarodową, uczy się pozyskiwać nowe grupy odbiorców, w tym te najbardziej potrzebujące – o szczególnych potrzebach edukacyjnych. Zgodnie z *Przewodnikiem po Programie Erasmus+* projekty w tej akcji powinny przyczyniać się również do realizacji

priorytetów programu Erasmus+ omówionych już wyżej (por. opis czterech priorytetów horyzontalnych na lata 2021–2027).

Do 2021 roku w Akcji 1. sektora Edukacja dorosłych z wyjazdów edukacyjnych mogła korzystać tylko kadra. Obecnie dorosłe osoby uczące się w organizacji beneficjenta nie tylko mogą korzystać z mobilności edukacyjnych, ale też ich udział jest mocno rekomendowany. To zasadnicza i długo oczekiwana zmiana w stosunku do wcześniejszej perspektywy programu.

Znaczenie zagranicznych wyjazdów edukacyjnych dorosłych osób uczących się było wielokrotnie podkreślane przez Parlament Europejski. Mają one duże znaczenie strategiczne, gdyż przekładają się bezpośrednio na zmianę charakteru programu Erasmus+ – staje się on bardziej włączający. Ponadto przyczyniają się do realizacji jednego z celów Europejskiego Obszaru Edukacji (*European Education Area – EEA*), jakim jest zapewnienie możliwości wyjazdu wszystkim zainteresowanym (*making mobility a reality for all*). Mobilność dorosłych osób uczących się będzie ponadto jednym z głównych wskaźników oceny realizacji programu Erasmus+ 2021–2027.

Zagraniczne wyjazdy edukacyjne mają przyczyniać się do wzmocnienia wymiaru europejskiego w edukacji dorosłych. W praktyce uczestnictwo w mobilnościach oznacza dla:

- dorosłych osób uczących się: poznawanie europejskiej kultury i jej dziedzictwa oraz różnorodności krajów Europy, a także wielu innych istotnych zagadnień, takich jak włączenie społeczne i ekologia;
- dla kadry: poznawanie europejskich rozwiązań i metod pracy edukacyjnej z dorosłymi.

Zgodnie z zapisami *Przewodnika po Programie Erasmus+ na 2024 rok* i komunikatem na polskiej stronie programu³, w Akcji 1. uprawnione do korzystania z zagranicznych wyjazdów edukacyjnych są osoby uczestniczące w programach, zajęciach i działaniach edukacyjnych dla dorosłych o charakterze niezawodowym w organizacji beneficjenta, będącej organizacją wysyłającą. Wyżej wymienione programy, zajęcia i działania powinny dotyczyć rozwoju kompetencji kluczowych, w tym umiejętności podstawowych potrzebnych do samorealizacji i rozwoju osobistego, włączenia społecznego oraz aktywności obywatelskiej, a także zwiększających szanse na samodzielność i zatrudnienie (jeśli dotyczą osób w wieku produkcyjnym), w tym rozwoju umiejętności cyfrowych wymaganych do skutecznego i bezpiecznego korzystania z nowych technologii niezbędnych we współczesnym świecie. Programy, zajęcia i działania edukacyjne mogą mieć charakter uczenia się pozaformalnego, nieformalnego lub formalnego.

Wybierając uczestników mobilności, beneficjent powinien zachowywać równowagę między różnymi profilami słuchaczy, przy czym należy dążyć do znaczącego zaangażowania osób o mniejszych szansach i o największych potrzebach edukacyjnych w zakresie kompetencji kluczowych. W 2021 i 2022 roku z mobilności korzystać mogły wyłącznie dorosłe osoby uczące się z mniejszymi szansami, obecnie udział tych osób należy traktować priorytetowo, ale nie wszyscy wyjeżdżający słuchacze muszą wywodzić się z takich grup.

W Akcji 1. organizacje wnioskujące mogą korzystać z jednej z dwóch dostępnych ścieżek:

1. **Realizowanie krótkoterminowych projektów mobilności (KA122-ADU)**

Projekty tego typu trwają od 6 do 18 miesięcy. Obowiązuje w nich limit 30 mobilności edukacyjnych na projekt, przy założeniu, że dana organizacja w ciągu kolejnych pięciu lat przeprowadzi nie więcej niż trzy projekty. Ze ścieżki tej korzystają zazwyczaj organizacje mniejsze, z mniejszą liczbą słuchaczy, dla których limit 30 wyjazdów w jednym projekcie jest wystarczający.

W przypadku akceptacji wniosku organizacja wnioskująca podpisuje umowę o dofinansowanie z Narodową Agencją i realizuje mobilności swoich słuchaczy oraz kadry zgodnie z opisem we wniosku.

2. **Ubieganie się o akredytację w sektorze Edukacja dorosłych (KA120-ADU).**

Jej uzyskanie umożliwia w kolejnych latach otrzymywanie w ułatwiony sposób środków na organizowanie nielimitowanej liczby mobilności. Akredytacja jest przeznaczona zwłaszcza dla organizacji z większymi potrzebami w zakresie mobilności edukacyjnych, czyli z liczniejszym gronem słuchaczy i członków kadry. O akredytację można ubiegać się samodzielnie lub jako koordynator krajowego konsorcjum organizacji edukacyjnych aktywnych w obszarze edukacji dorosłych. Po jej uzyskaniu organizacja akredytowana bądź koordynator akredytowanego konsorcjum mogą co roku składać prosty wniosek o akredytowany projekt mobilności (KA121-ADU), informując o liczbie planowanych wyjazdów. Narodowa Agencja, korzystając z kalkulatora alokacji środków udostępnionego przez Komisję Europejską, wylicza wówczas budżet do przyznania.

Mobilności słuchaczy można organizować w formie wyjazdu grupowego do organizacji goszczącej bądź w formie indywidualnych, krótszych lub dłuższych wyjazdów. Z kolei przedstawiciele kadry mogą wyjeżdżać na wyjazdy typu *job shadowing* (obserwacja pracy osoby na tym samym stanowisku w innej instytucji), na kursy bądź w celu prowadzenia zajęć w organizacji goszczącej. Uprawnionym działaniem jest również zapraszanie ekspertów z europejskich organizacji lub edukatorów stażystów. W razie potrzeby, przed niektórymi wyjazdami – np. wyjazdem grupowym dorosłych osób uczących się – można zrealizować wizytę przygotowawczą w organizacji goszczącej.

3 Zob. erasmusplus.org.pl/brepo/panel_repo_files/2024/02/05/dzithj/dorosle-osoby-uczace-sie-uprawnione-do-wyjazdow-w-.pdf.

Akcja 2. Partnerstwa na rzecz współpracy w dziedzinie edukacji dorosłych (KA2-ADU)

Projekty partnerskie polegają na współpracy europejskich organizacji zajmujących się danym obszarem edukacji w celu wymiany doświadczeń, realizowania wspólnych działań edukacyjnych dla kadry i osób uczących się oraz wypracowania innowacyjnych materiałów i rozwiązań edukacyjnych. *Przewodnik po Programie Erasmus+ na 2024 rok* charakteryzuje tę akcję w następujący sposób:

Akcja ta pozwala organizacjom uczestniczącym na zdobycie doświadczenia w dziedzinie współpracy międzynarodowej oraz na wzmocnienie swoich zdolności, a także na osiągnięcie wysokiej jakości innowacyjnych wyników. W zależności od celów danego projektu, zaangażowanych organizacji uczestniczących, oczekiwanego wpływu lub innych elementów, partnerstwa na rzecz współpracy mogą mieć różną skalę i zakres, a działania w ich ramach mogą być odpowiednio dostosowywane.

Projekty partnerskie mają z założenia odpowiadać na potrzeby organizacji partnerskich w zakresie edukacji, zdiagnozowane przed realizacją tych przedsięwzięć. W związku z tym oczekiwania te muszą być w pewnych aspektach zbieżne, a działania projektowe powinny przyczyniać się do ich zaspokojenia. Partnerami mogą być organizacje wspierające rozwój oferty edukacyjnej dla dorosłych oraz działające na rzecz poprawy kompetencji kluczowych dorosłych osób uczących się. Zgodnie z *Przewodnikiem po Programie Erasmus+* projekty partnerstw powinny przyczyniać się również do realizacji głównych priorytetów programu Erasmus+ omówionych wyżej (por. opis czterech priorytetów programu Erasmus+ na lata 2021–2027).

Wniosek o dofinansowanie projektu partnerskiego, tzn. działań projektowych wszystkich oficjalnych

partnerów, składa jedna organizacja – **koordynator projektu**, w imieniu wszystkich partnerów. Wniosek przedkłada się do Narodowej Agencji właściwej dla siedziby organizacji koordynującej. W przypadku przyznania dofinansowania umowę zawiera dana Narodowa Agencja z organizacją koordynującą projekt.

Współpraca partnerska może być realizowana w ramach dwóch rodzajów działań. Są to:

1. Partnerstwa na małą skalę (KA210-ADU)

w których współpracę mogą podjąć minimum dwie organizacje z dwóch krajów Unii Europejskiej lub z krajów stowarzyszonych (por. rozdz. *Dlaczego chcemy przybliżyć temat Edukacji dorosłych w programie Erasmus+ w Polsce?*). Partnerstwa tego typu są odpowiednie dla mniejszych organizacji z mniejszym doświadczeniem i mniejszymi możliwościami kadrowymi, działających na rzecz lokalnej społeczności. Projekty mogą trwać od 6 do 18 miesięcy i powinny uwzględniać priorytet włączenia społecznego.

Złożenie wniosku o dofinansowanie przedsięwzięcia tego typu i jego realizacja są z założenia łatwiejsze. Do 2024 roku wnioski można było składać corocznie w dwóch rundach selekcyjnych, wiosną i jesienią, jednak zapowiadane jest ograniczenie do jednej rundy od roku 2025.

Celami tej akcji zgodnie z *Przewodnikiem po Programie Erasmus+ na 2024 rok* są:

- *przyciąganie do programu nowych uczestników, mniej doświadczonych organizacji i podmiotów działających na niewielką skalę. Partnerstwa te powinny stanowić dla organizacji pierwszy krok w kierunku nawiązania współpracy na szczeblu europejskim;*
- *wspieranie włączenia grup docelowych o mniejszych szansach;*

- *wspieranie aktywnego obywatelstwa europejskiego i przenoszenie wymiaru europejskiego na poziom lokalny.*

W praktyce istotą projektów tego typu jest głównie wymiana doświadczeń i dobrych praktyk w zakresie interesującej dla partnerów projektowych tematyki z dziedziny edukacji dorosłych bądź realizacja wspólnych działań edukacyjnych. Działania te służą rozwojowi organizacji, doskonaleniu ich oferty dla dorosłych oraz nawiązywaniu współpracy europejskiej przy uwzględnieniu priorytetów programu.

Dofinansowanie przyznawane jest w formie ryczałtu bez podziału na kategorie budżetowe bądź koszty jednostkowe. Wnioskodawca we wniosku planuje działania oraz podział kwoty ryczałtowej między te działania i ma do wyboru dwie wysokości budżetu: 30 tys. lub 60 tys. euro.

2. Partnerstwa współpracy (KA220-ADU)

to działania, w których kooperację mogą podjąć minimum trzy organizacje z trzech krajów Unii Europejskiej lub z krajów stowarzyszonych. W uzasadnionych przypadkach partnerami mogą być organizacje z tzw. krajów trzecich niestowarzyszonych, czyli z pozostałych krajów z wyjątkiem Białorusi i Rosji.

Partnerstwa tego typu są odpowiednie dla większych organizacji z większym doświadczeniem i z liczniejszą kadrą, ponieważ dają możliwość realizacji bardziej ambitnych celów. Wyższe jest również ich dofinansowanie, wypłacane w formie ryczałtu. Projekty takie powinny kończyć się innowacyjnymi rezultatami w formie materiałów lub rozwiązań edukacyjnych.

Wnioski o dofinansowanie można składać wiosną każdego roku. W razie potrzeby możliwe jest ogłoszenie rundy selekcyjnej również jesienią, ale w Polsce dotychczas nie było takiego przypadku: ze względu na bardzo dużą liczbę wniosków w rundzie wiosennej wykorzystywano cały dostępny budżet.

Zgodnie z Przewodnikiem po Programie Erasmus+ na 2024 rok celami tej akcji są:

- *podniesienie jakości pracy, działań i praktyk zaangażowanych organizacji i instytucji, otwarcie na nowe podmioty, które w sposób naturalny nie przynależą do pojedynczego sektora;*
- *budowanie zdolności organizacji w zakresie prac transnarodowych i międzysektorowych;*
- *sprostanie wspólnym potrzebom i priorytetom w dziedzinie kształcenia, szkolenia, młodzieży i sportu;*
- *umożliwienie transformacji i zmian (na szczeblu indywidualnym, organizacyjnym lub sektorowym) prowadzących do usprawnień i nowych podejść, proporcjonalnych do sytuacji każdej organizacji.*

Od projektów współpracy tego typu oczekuje się – proporcjonalnie do wysokości budżetu – rezultatów o istotnym oddziaływaniu, wdrożenia efektów wewnątrz organizacji partnerskich oraz upowszechniania ich wśród podobnych organizacji. Opracowane w ramach partnerstw nowe rozwiązania i podejścia edukacyjne oraz materiały powinny być wysokiej jakości i możliwe do szerszego wykorzystania.

W tej akcji wnioskodawcy mają do wyboru trzy wysokości budżetów: 120 tys., 250 tys. i 400 tys. euro. Wybór zależy od zaplanowanych działań – tzw. pakietów pracy.

Projekty realizowane w ramach obu powyżej opisanych typów partnerstw powinny uwzględniać przy najmniej jeden ze wspomnianych wcześniej priorytetów ogólnych programu lub z priorytetów sektora Edukacja dorosłych. Zgodnie z Przewodnikiem po Programie Erasmus+ na 2024 rok priorytetami sektorowymi są:

1. Zwiększenie udziału osób dorosłych w edukacji oraz poprawa inkluzywności i dostępności edukacji dorosłych. Priorytetowo traktowane są projekty zachęcające do uczenia się i zwiększające uczestnictwo dorosłych w działaniach edukacyjnych, by zredukować braki w umiejętnościach potrzebnych w życiu dorosłego człowieka.
2. Tworzenie wysokiej jakości oferty edukacyjnej dla dorosłych, elastycznej i dostosowanej

do potrzeb osób uczących się, w tym oferty uczenia się zdalnego i hybrydowego.

3. Promowanie i wsparcie lokalnych centrów uczenia się dorosłych oraz innowacyjnych przestrzeni uczenia się dorosłych, ułatwiających włączenie społeczne, zaangażowanie obywatelskie i demokrację; oferujących uczenie się przez całe życie w atrakcyjnej i przystępnej formie, by przyciągnąć jak najwięcej osób z lokalnej społeczności.
4. Tworzenie ścieżek poprawy umiejętności, promowanie nowych możliwości uczenia się dorosłych, zwłaszcza osób o niższych umiejętnościach i kompetencjach oraz mniejszej wiedzy, tak by poprawiać ich kompetencje kluczowe i ukierunkowywać je na zdobywanie wyższych kwalifikacji.
5. Podnoszenie kompetencji edukatorów (i innych pracowników dydaktycznych sektora Edukacja dorosłych) niezbędnych do lepszego realizowania zajęć edukacyjnych dla dorosłych, zwłaszcza w obszarze środowiska i walki ze zmianą klimatu oraz transformacji cyfrowej, ale też diagnozowanie indywidualnych potrzeb edukacyjnych

osób dorosłych i planowanie oferty edukacyjnej dostosowanej do tych potrzeb.

6. Tworzenie i promowanie oferty edukacyjnej wśród wszystkich obywateli i pokoleń, w tym seniorów, promowanie uczenia się międzypokoleniowego, w tym wymiany doświadczeń wśród wszystkich grup wiekowych w celu pogłębiania wiedzy na temat Unii Europejskiej i jej wartości oraz wzmacniania tożsamości europejskiej.
7. Zapewnianie jakości oferty edukacyjnej dla dorosłych.
8. Wspieranie odpowiedzi europejskich systemów edukacyjnych na wojnę w Ukrainie, w tym wsparcie edukacyjne dla dorosłych uchodźców, tworzenie środowisk edukacyjnych dla uchodźców.

Po zakończeniu realizacji projektu partnerskiego beneficjenci są zobowiązani opisać rezultaty swoich działań na Platformie Rezultatów Projektów Erasmus+⁴, aby podmioty zainteresowane daną tematyką mogły się z nimi zapoznać.

Wybrane aspekty uczenia się dorosłych – ważne z perspektywy programu Erasmus+

Aktywność edukacyjna dorosłych

Aktywność edukacyjna dorosłych w Polsce, analizowana w ramach Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności EU (BAEL, Eurostat), od lat nie napawa optymizmem, zwłaszcza jeśli chodzi o edukację formalną i pozaformalną. Od dekady tylko ok. 4–5% osób w wieku 25–64 lata w Polsce odpowiada pozytywnie na pytanie, czy w ciągu

ostatnich czterech tygodni brało udział w jakiejś formie edukacji lub zajęciach podnoszących umiejętności w ramach edukacji formalnej i pozaformalnej⁵.

Trzeba jednak zauważyć, że badanie to – zgodnie z nazwą – dotyczy aktywności ekonomicznej, a temat edukacji jest tu jedynie wątkiem pobocznym. Nie obejmuje ono pytań o uczenie się nieformalne, nabierające coraz większego znaczenia i stające się udziałem znacznie większego

4 Zob. erasmusplus.org.pl/platforma-rezultatow-projektow-erasmus.

5 Dane za: eurydice.eacea.ec.europa.eu/pl/national-education-systems/poland/ksztalcenie-i-szkolenia-doroslych.

odsetka osób dorosłych, zwłaszcza w dłuższej perspektywie czasowej. Aktywność dorosłych potwierdzają kolejne edycje Bilansu Kapitału Ludzkiego, realizowanego przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP) we współpracy z Uniwersytetem Jagiellońskim. Jak wynika z raportu *Bilans Kapitału Ludzkiego. Rozwój kompetencji – uczenie się dorosłych i sektor szkoleniowo-rozwojowy 2020/2021*⁶, aktywność edukacyjna tej grupy wiekowej w ostatnich 12 miesiącach (z uwzględnieniem uczenia się nieformalnego) wynosi aż 83%:

Wyniki badania ludności BKL 2021 potwierdzają odnotowany w poprzednich latach wysoki poziom aktywności edukacyjnej dorosłych Polaków. Aż 83% osób w wieku 25–64 lat rozwijało swoje kompetencje, wykorzystując przynajmniej jedną z form uczenia się w ramach edukacji formalnej, pozaformalnej lub nieformalnej [...]. Co zrozumiałe i zgodne z obecnymi trendami, najszerzej wykorzystywanym sposobem uczenia się jest nieformalne uczenie się: w ten sposób swoje kompetencje rozwijało 71% dorosłych Polaków w wieku 25–64 lat. Jest to nieznacznie więcej niż w 2019 i 2017 roku.

Program Erasmus+ w sektorze Edukacja dorosłych pomaga rozwijać atrakcyjną i dostosowaną do potrzeb ofertę uczenia się pozaformalnego, choć wspiera także różne sposoby uczenia się nieformalnego. W ten sposób Erasmus+ przyczynia się do podnoszenia wskaźników uczestnictwa dorosłych Polaków w uczeniu się.

Uczenie się osób w wieku dojrzałym

Szczególną grupą objętą działaniami sektora Edukacja dorosłych programu Erasmus+ są osoby dojrzałe. Są one bardzo mile widziane w programie, a korzyści płynące dla seniorów z uczestnictwa w działaniach Erasmusa+ są nie do przecenienia. Osoby dojrzałe z racji sytuacji geopolitycznej, skromnych dochodów i słabej znajomości

języków obcych w latach swojej młodości i w wieku średnim często nie miały szans skorzystać z wyjazdów zagranicznych, a już na pewno w celach edukacyjnych. Sektor Edukacja dorosłych programu Erasmus+ pozwala seniorom z Europy spotkać się, wymienić opiniami i doświadczeniami, poznać kulturę i różnorodność społeczną Wspólnoty oraz zaznajomić z wartościami europejskimi, a także zwiększyć kompetencje językowe i cyfrowe. Ponadto udział w projektach – zarówno w ramach mobilności edukacyjnych, jak i współpracy organizacji – przekonuje seniorów, że życie ma im jeszcze wiele do zaoferowania, a oni sami mają równie wiele do przekazania innym – swojemu i młodszemu pokoleniom. Dzięki Erasmusowi+ dostrzegają wagę aktywności społecznej, obywatelskiej i osobistej, która przynosi satysfakcję, zwiększa poczucie własnej wartości oraz pozwala dłużej zachować zdrowie psychiczne, fizyczne i samodzielność.

Wspieraniem rozwoju opisanych wyżej kompetencji kluczowych osób dojrzałych zajmują się w Polsce przede wszystkim uniwersytety trzeciego wieku (UTW)⁷, najczęściej funkcjonujące w formie stowarzyszeń i fundacji, a także w ramach działań uczelni, instytucji kultury lub centrów kształcenia ustawicznego. Uniwersytety trzeciego wieku, z powodu ich rosnącej liczby i wielkiej popularności, są tematem wielu opracowań i badań. W grudniu 2012 roku – Europejskim Roku Aktywności Osób Starszych i Solidarności Międzypokoleniowej (a jednocześnie Roku Uniwersytetów Trzeciego Wieku w Polsce) – opublikowano raport z badania *Zoom na UTW*⁸, którym objęto 282 uniwersytety trzeciego wieku, czyli większość z istniejących wówczas ok. 400 instytucji tego typu. Najistotniejszym pytaniem badawczym było to o cele działalności UTW. Odpowiadający najczęściej wskazywali na zagwarantowanie słuchaczom edukacji i zachowanie sprawności intelektualnej; zapewnienie możliwości podnoszenia umiejętności oraz rozwoju osobistego, w tym poszerzania zainteresowań, a także umożliwienie aktywnego spędzania czasu. Wspomniano także o upowszechnianiu zdrowego trybu życia,

6 Zob. parp.gov.pl.

7 Pierwszy UTW w Polsce został założony w 1975 roku w Warszawie (jako trzeci na świecie) przez profesor gerontologii Halinę Szwarz, której motto brzmiało: *By dodawać życia do lat, a nie tylko lat do życia*.

8 Zob. e.org.pl/publikacje/zoom-na-utw.

tworzeniu możliwości do kontaktów towarzyskich oraz aktywności społecznej. Wszystkie te cele można realizować w sektorze Edukacja dorosłych programu Erasmus+, dlatego UTW tak chętnie korzystają z możliwości przewidzianych w jego ramach.

Interesujące były również opublikowane we wrześniu 2023 roku wyniki badania statystycznego *Uniwersytety Trzeciego Wieku w roku akademickim 2021/2022*⁹. Wzięty w nim udział 552 spośród 560 UTW istniejących w 2021/2022 roku. Z raportu można dowiedzieć się m.in., że w roku 2021/2022 UTW miały 86,6 tys. słuchaczy, że większość instytucji tego typu to stowarzyszenia (288), że współpracują one głównie z samorządami, instytucjami kultury, innymi organizacjami pozarządowymi i uczelniami oraz że ponad 45% zatrudnionych w nich wykładowców i ponad 84% pracowników administracyjnych nie pobiera wynagrodzenia. Bardzo ciekawie przedstawia się też zmiana w zakresie misji i celów UTW w stosunku do wcześniejszej edycji badania sprzed 5 lat. Aktualnie edukacja stanowi 31,9% wskazań w zakresie celów UTW, integracja – 14,9%, aktywizacja seniorów zaś – aż 50,2%. Natomiast 5 lat wcześniej wskazania dla tych kategorii wynosiły, odpowiednio, 51,1%, 35,4% i 11,4%.

Jak wynika z tego badania, aktywizacja osób dojrzałych nabiera coraz większego znaczenia w środowiskach senioralnych. Program Erasmus+ zdecydowanie ją wspiera, uwzględniając ją w swoich priorytetach horyzontalnych i sektorowych. Dlatego też coraz więcej UTW decyduje się podjąć wyzwanie realizacji projektów w sektorze Edukacja dorosłych. Chcą wymieniać się doświadczeniami z podobnymi organizacjami w Europie, pomagać seniorom rozwijać kompetencje kluczowe, a kadry edukacji – podnosić umiejętności niezbędne w pracy w UTW. W tym kontekście Erasmus+ korzysta z doświadczeń programu Grundtvig, na którego podstawie w latach 2012/2013 opracowano założenia pierwszej długofalowej polityki senioralnej w Polsce i pierwszego rządowego programu wspierania inicjatyw na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych (ASOS).

Lokalne Ośrodki Wiedzy i Edukacji (LOWE)

W 2017 roku zapoczątkowano dofinansowaną ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) rządową inicjatywę służącą aktywizacji edukacyjnej dorosłych, zwłaszcza w mniejszych miejscowościach, pod nazwą *LOWE*. W przedsięwzięciu tym szkoły odgrywają rolę lokalnych centrów edukacyjnych dla dorosłych. Ich oferta została opracowana na podstawie badań potrzeb edukacyjnych społeczności lokalnych, a zajęcia dla dorosłych odbywają się po zakończeniu lekcji dla dzieci.

Ośrodki te z powodzeniem mogą realizować również projekty współpracy międzynarodowej finansowane ze środków sektora Edukacja dorosłych Erasmus+. Na prowadzonej przez MEN stronie inicjatywy¹⁰ czytamy: „LOWE wykorzystuje potencjał szkoły do prowadzenia działań na rzecz aktywności edukacyjnej i włączania w różnorodne formy edukacji osoby dorosłe, w tym znajdujące się w niekorzystnej sytuacji zawodowej lub, w szczególności z obszarów zdegradowanych, popegeerowskich, poprzemysłowych i o największych potrzebach w zakresie edukacji dorosłych”. Z kolei w dostępnym na tej samej stronie materiale *Model funkcjonowania LOWE (Lokalnych Ośrodków Wiedzy i Edukacji) w drugim etapie ich rozwoju w latach 2019–2023* znajduje się szczegółowy opis podejścia do prowadzenia aktywizacji edukacyjnej przez te ośrodki, włącznie ze wskazaniem, jak rekrutować osoby uczące się oraz diagnozować ich potrzeby. To podejście – indywidualne, dostosowane do potrzeb beneficjentów działań – jest zgodne z zasadami obowiązującymi w sektorze Edukacja dorosłych programu Erasmus+:

Szkoła w oparciu o potencjał, zasoby, instytucje lokalne i współpracę ponadlokalną tworzy ofertę uczenia się dla dorosłych. Oferty tej nie opiera wprost na programach nauczania i podręcznikach stosowanych w edukacji dzieci i młodzieży, ale na diagnozie dotyczącej tego, jakie umiejętności są potrzebne dorosłym, jakie są ich luki kompetencji

9 Zob. stat.gov.pl/obszary-tematyczne/edukacja/edukacja/universytety-trzeciego-wieku-w-roku-akademickim-20212022,11,4.html.

10 Zob. efs-archiwum.men.gov.pl/realizuje-projekt-w-po-wer/lokalne-osrodki-wiedzy-i-edukacji-lowe.

oraz jakie są ich potencjały, które można wykorzystać. Na tej podstawie tworzona jest oferta różnych treści i form uczenia się „szyta na miarę”. Oferta ta ma zatem charakter edukacji pozaformalnej, tj. zorganizowanej instytucjonalnie, ale poza oficjalnymi programami nauczania.

Aby dotarcie do tych osób było skuteczne, nie wystarczy po prostu ogłosić ofertę szkoleń. Większość dorosłych, nie tylko w wymienionych wyżej kategorii, chętniej korzysta z ofert edukacyjnych, jeśli widzi w nich jakąś korzyść. Niekoniecznie musi ona dotyczyć wprost umiejętności. W związku z tym oferty powinny podkreślać różne korzyści praktyczne, inaczej mówiąc, raczej „nowe szanse” niż „nowe kursy” czy „nowe umiejętności”. Należy zachęcać te osoby poprzez argumentowanie korzyści, powiązania z codziennym funkcjonowaniem, ukazywanie praktycznych aspektów zdobytych kompetencji itp.

Uniwersytety ludowe

Kolejną grupą organizacji bardzo dobrze wpisującą się w założenia sektora Edukacji dorosłych są uniwersytety ludowe, zwłaszcza te działające na podstawie podejścia grundtvigiańskiego. W praktyce mają one rozwijać, głównie u mieszkańców terenów wiejskich i mniejszych miast, umiejętności potrzebne w życiu ze szczególnym uwzględnieniem kompetencji obywatelskich, aktywnego uczestnictwa w życiu społeczności lokalnych oraz poszanowania dziedzictwa kulturowego i korzystania z niego. Projekty uniwersytetów ludowych są realizowane już od pierwszego roku wnioskowania o dofinansowanie w ramach programu Grundtvig.

Od roku 2020 istnieje w Polsce rządowy Program Wspierania Rozwoju Uniwersytetów Ludowych na lata 2020–2030¹¹, którego głównym celem jest rozwój edukacji dorosłych w modelu grundtvigiańskim. W *Podręczniku dla Wnioskodawców*¹² podano definicję i cel istnienia tych instytucji:

Uniwersytet ludowy jest pozaformalną niepubliczną placówką edukacyjno-wychowawczą dla osób dorosłych (powyżej 18. roku życia), która:

- *działa w środowiskach wiejskich lub małych miast oraz tam, gdzie dostęp do innych form edukacji dorosłych czy rozwoju jest utrudniony;*
- *świadczy usługi związane z niezawodową lub zawodową edukacją osób dorosłych;*
- *najczęściej posiada bazę internatową, a głównym celem jego działalności jest rozwój kapitału ludzkiego i społecznego przez podnoszenie kompetencji zarówno kluczowych (szczególnie społecznych i obywatelskich), jak i zawodowych oraz kształtowanie postaw obywatelskich w oparciu o grundtvigiańską metodę dydaktyczną czerpiącą z tradycji i bogactwa kulturowego lokalnej społeczności.*

W ramach wspomnianego programu organizacje otrzymują wsparcie na tworzenie nowych uniwersytetów ludowych, rozwój działalności już istniejących, tworzenie sieci współpracy i rozwój edukacji obywatelskiej. Z kolei Erasmus+ umożliwia uniwersytetom ludowym korzystanie z możliwości współpracy europejskiej w celu doskonalenia metod pracy oraz rozwijania kontaktów dorosłych osób uczących się z uniwersytetów ludowych w Europie.

SZANSA – nowe możliwości dla dorosłych

Warta zauważenia jest jeszcze jedna inicjatywa, która dotyczy wprost rozwoju umiejętności podstawowych i społecznych u wybranych grup osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i z większymi potrzebami edukacyjnymi. Jest ona więc skierowana do tych grup dorosłych, którymi priorytetowo zajmuje się sektor Edukacja dorosłych programu Erasmus+. To realizowany przez FRSE we współpracy z Instytutem Badań Edukacyjnych (IBE) projekt SZANSA – nowe możliwości dla dorosłych¹³, który jest krajową odpowiedzią na

11 Zob. niw.gov.pl/nasze-programy/uniwersytety-ludowe.

12 Zob. niw.gov.pl/wp-content/uploads/2021/04/UL_Podręcznik-dla-Wnioskodawcow-4.pdf.

13 Zob. szansa-power.frse.org.pl.

Zalecenie Rady Unii Europejskiej z dnia 19 grudnia 2016 roku w sprawie ścieżek poprawy umiejętności: nowe możliwości dla dorosłych. Projekt powstał w 2018 roku w bezpośredniej współpracy z sektorem Edukacja dorosłych programu Erasmus+ i funkcjonował do 2023 roku dzięki dofinansowaniu z Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS). Zgodnie z zapisami na stronie internetowej¹⁴ jego celem było:

wypracowanie i przetestowanie innowacyjnych modeli wsparcia edukacyjnego dla osób dorosłych o niskich umiejętnościach podstawowych. Umiejętności te obejmują rozumienie i tworzenie informacji, rozumowanie matematyczne, umiejętności cyfrowe oraz kompetencje społeczne. Rezultaty i rekomendacje końcowe projektu będą wykorzystane do rozwijania krajowych strategii dotyczących podnoszenia umiejętności podstawowych osób dorosłych i koordynacji działań w tym zakresie.

Wspomniane modele wsparcia realizowano zgodnie z wyżej wymienionym Zaleceniem Rady UE w trzech etapach: 1 – ocena posiadanych umiejętności podstawowych i potrzeb rozwojowych w tym zakresie; 2 – wsparcie edukacyjne, w tym doradztwo; 3 – walidacja, czyli sprawdzenie, na ile wzrosły umiejętności podstawowe. Efektem projektu są przetestowane modele wsparcia¹⁵ dla wybranych siedmiu grup dorosłych wymagających poprawy umiejętności podstawowych i społecznych oraz wnioski i rekomendacje zawarte w podręczniku *Wsparcie osób dorosłych w podnoszeniu umiejętności podstawowych – rekomendacje i dobre praktyki*¹⁶. W publikacji tej podano:

Doświadczenia zdobyte w trakcie realizacji projektu pozwoliły na opracowanie wniosków i rekomendacji dotyczących tego, w jaki sposób należy projektować bezpośrednio wsparcie edukacyjne dla osób dorosłych w zakresie podnoszenia ich umiejętności pod-

stawowych z wykorzystaniem trójstopniowej ścieżki poprawy umiejętności.

oraz

Oprócz rekomendacji w podręczniku zaprezentowano dobre praktyki, które sprawdziły się w testowanych modelach. Publikacja zawiera ponadto przykłady różnego typu materiałów (np. rekrutacyjnych, edukacyjnych czy odnoszących się do walidacji), które mogą zostać wykorzystane w działaniach na rzecz wspierania osób dorosłych w kontekście rozwoju ich umiejętności podstawowych.

Część organizacji i instytucji, które opracowywały i testowały wspomniane modele wsparcia edukacyjnego dla wybranych grup docelowych, podobnie jak część ekspertów przygotowujących założenia projektu, ma doświadczenie we współpracy z sektorem Edukacja dorosłych programu Erasmus+ i wcześniejszymi programami. Jest to kolejny przykład synergii inicjatyw wspierających rozwój niezawodowego uczenia się osób dorosłych w Polsce z programem Erasmus+.

Wolontariat dorosłych – wymiar edukacyjny i cenny temat projektów w sektorze Edukacja dorosłych

W projektach unijnych wolontariat dorosłych jest jednocześnie ważny i wielowymiarowy, jak i niedoceniany. Praca nieodpłatna, aktywność społeczna na rzecz innych to często podstawa projektów sektora Edukacja dorosłych. Ponieważ większość tych inicjatyw jest realizowana przez organizacje pozarządowe aktywne w obszarze niezawodowej edukacji dorosłych, osoby prowadzące te projekty – np. zarząd lub członkowie stowarzyszeń – bardzo często działają na zasadzie wolontariatu. Dotyczy to również pracowników innego typu organizacji, np. instytucji kultury.

14 Zob. szansa-power.frse.org.pl/o-projekcie/cel-projektu.

15 Zob. szansa-power.frse.org.pl/informacje-o-modelach-wsparcia.

16 Koss-Goryszewska, M., Leyk, A., Ostaszewski, M., Pająk-Załęska, K., Stanaszek A. (2023). *Wsparcie osób dorosłych w podnoszeniu umiejętności podstawowych – rekomendacje i dobre praktyki*. Instytut Badań Edukacyjnych.

Drugi wymiar wolontariatu w projektach ma bardziej sformalizowaną formę – w organizacjach beneficjentek zdarzają się przedstawiciele kadry zatrudnieni na umowę o wolontariat. Te osoby jak najbardziej mogą być uczestnikami projektów jako kadra, o ile wspierają rozwój osób dorosłych w obszarze niezawodowym.

Trzeci wymiar to wolontariusze będący odbiorcami działań edukacyjnych organizacji beneficjentek, czyli dorosłymi osobami uczącymi się (słuchaczami). Mogą oni np. przygotowywać się do realizowania zadań wolontariackich, uczyć się, jak wykonywać swoje zadania oraz o swoich prawach jako osób pracujących charytatywnie. Ten wymiar ma ogromny potencjał rozwojowy w Polsce. Bycie wolontariuszem oznacza nieustanne uczenie się przez doświadczenie oraz przekazywanie doświadczeń po wykonaniu zadań. Często wolontariat dorosłych to wprost dzielenie się swoją wiedzą z innymi, wolontariuszy trzeba zatem traktować wtedy jak edukatorów.

W projektach sektora Edukacja dorosłych słuchacze-wolontariusze mogą wyjeżdżać na mobilności edukacyjne do zagranicznych organizacji goszczących i w ramach swoich obowiązków np. wspierać ochronę zabytków, działać na rzecz lokalnego dziedzictwa kulturowego lub zajmować się zagadnieniami proekologicznymi. Chodzi często o osoby w wieku emerytalnym, które zwykle mają więcej czasu i przede wszystkim wielki potencjał doświadczeń i wiedzy. W przeszłości, w ramach programu *Uczenie się przez całe życie*, funkcjonowała nawet specjalna akcja *Projekty wolontariatu seniorów*. Ograniczała się do osób dojrzałych – zaprojektowano ją tak, by zaktywizować ludzi, którzy nie muszą już pracować, oraz by umożliwić im wyjazdy edukacyjne w celu świadczenia wolontariatu za granicą.

Organizowanie wolontariatu dorosłych wymaga stworzenia struktury organizacyjnej dla danej społeczności lokalnej lub danej tematyki wolontariatu, odpowiedniej promocji, wykazania korzyści dla wolontariuszy i dla społeczności, wsparcia ze strony władz oraz oczywiście odpowiedniego przygotowania i wspierania wolontariuszy. Dla dojrzałych wolontariuszy bardzo ważne jest też podziękowanie im za pracę i podkreślenie, jak ważne i potrzebne jest ich zaangażowanie.

Wolontariat dorosłych pozostaje niestety niedoceniany, o wiele bardziej popularny ciągle jest wolontariat

młodzieżowy. Dojrzały wolontariusze mają co prawda częściej swoje przyzwyczajenia i bywają mniej przebojowi niż ich młodszy koledzy, ale za to równie często cechuje ich większa wrażliwość, cierpliwość, odpowiedzialność, obowiązkowość, a także dyspozycyjność i wspomniane już nieocenione doświadczenie życiowe. Dzięki działalności społecznej uczą się wykorzystywać swoje doświadczenie i wiedzę oraz chęć bycia użytecznym, a także poznają nowe technologie. Uczą się też lepiej dbać o swoje zdrowie fizyczne i psychiczne.

Z kolei młodszy wolontariusze są zwykle bardziej aktywni i bardziej kreatywni, lepiej znają nowe technologie, ale mają mniejsze doświadczenie życiowe i ich wolontariat częściej niż u osób dojrzałych jest motywowany modą lub chęcią zaistnienia w środowisku, czasem wymaganiami szkolnymi, często oczekiwaniami przyszłych pracodawców. Zazwyczaj bowiem traktują wolontariat jako przygotowanie do kariery zawodowej.

Niezależnie jednak od tego, czy w wolontariat angażują się dojrzały czy młodzi, jest on bardzo cennym doświadczeniem edukacyjnym. Udział w nim pozwala przede wszystkim na rozwinięcie kompetencji komunikacyjnych, społecznych, obywatelskich, międzykulturowych, na uczenie się otwartości, kreatywności, organizowania pracy własnej, zarządzania czasem, obowiązkowości, rzetelności, a także tolerancji i empatii, budowania poczucia własnej wartości, zwiększania świadomości w zakresie własnych umiejętności i talentów oraz rozwiązywania konfliktów.

Te wszystkie elementy wolontariatu mogą być tematem projektów sektora Edukacja dorosłych programu Erasmus+ zgodnie z założeniem, że każdy wolontariat jest edukacyjny. Warto skorzystać z doświadczeń zagranicznych organizacji i wolontariuszy, uczyć się dla wolontariatu i przez wolontariat, zarówno jako organizacja, jak i indywidualny uczestnik.

Centra edukacji dorosłych (CED)

Z racji najczęściej pozaformalnego i nieformalnego charakteru podejmowanych działań w sektorze Edukacja dorosłych Erasmus+ i braku finansowania działań organizacji aktywnych w tym obszarze

przyznawanego w takiej formie, jaka przysługuje szkołom, dużą rolę może odgrywać ich współpraca z instytucjami państwowymi i samorządowymi, takimi jak ośrodki kultury, biblioteki czy muzea. Taka współpraca, mająca na celu rozwijanie edukacji dorosłych lokalnie lub w regionie, jest bardzo dobrze widziana w projektach, a w Akcji 2. jest jednym z priorytetów. Program wspiera rozwój lokalnych partnerstw na rzecz uczenia się dorosłych i tworzenia miejsc przyjaznych mieszkańcom, mających ciekawą i dostosowaną do potrzeb odbiorców ofertą edukacyjną. Takie miejsca, które można nazwać centrami uczenia się dorosłych (CUD), mogą zostać uruchomione w lokalnej instytucji kultury czy w remizie strażackiej. Nie tyle miejsce jest ważne, co ludzie potrafiący zorganizować ofertę uczenia się, edukatorzy profesjonalni lub wywodzący się z grona mieszkańców – w myśl zasady, że każdy może kogoś czegoś nauczyć. Centra te mogą również zajmować się

organizowaniem wolontariatu. Ważna w tym wypadku jest aktywność obywatelska oraz uznanie, życzliwość i wsparcie władz lokalnych, a wszystko w celu rozwoju społeczeństwa lokalnego.

Uczenie się w lokalnych społecznościach, uczenie się bez nazywania go edukacją, przyjmujące formę lokalnych działań projektowych – proekologicznych, prozdrowotnych i wolontariackich lub w zakresie promowania dziedzictwa kulturowego – może być skuteczniejsze, zwłaszcza w przypadku dorosłych nienawykłych do uczenia się, mniej chętnych do korzystania z regularnych zajęć lub kursów.

Podsumowanie

Erasmus+ to bogactwo ofert dla każdej instytucji i organizacji aktywnej w obszarze edukacji, a także dla wszystkich osób indywidualnych – od tych najmłodszych po te w bardzo dojrzałym wieku. Działania tego programu znacząco przyczyniają się do rozwijania edukacji w krajach w nim uczestniczących. Szczególna atrakcyjność sektora Edukacja dorosłych wynika z największej różnorodności typów organizacji i grup docelowych oraz z szerokich możliwości, jakie program daje tym organizacjom i grupom. Różnorodność ta jest jednocześnie wyzwaniem, gdyż każdy typ organizacji i każda grupa docelowa mają swoje problemy i potrzeby.

Działania projektowe przyczyniają się do modernizacji i rozszerzenia zakresu działań edukacyjnych organizacji beneficjentek oraz pozwalają wielu małym,

działającym lokalnie podmiotom na rozwinięcie współpracy europejskiej. Przynosi ona nie tylko wiele satysfakcji, ale też daje partnerom szansę, by poznać praktyki i doświadczenia edukacyjne organizacji z innych krajów Europy, wspólnie wypracowywać rozwiązania, a w ostatnich latach w większym zakresie organizować aktywności dla dorosłych osób uczących się w formie zagranicznych wyjazdów edukacyjnych.

Najistotniejsze w tej części programu Erasmus+ jest to, że słuchaczom – osobom z grup docelowych – działania sektora Edukacja dorosłych pomagają rozwijać, często przez uczenie się w działaniu (*learning by doing*), kompetencje kluczowe, niezbędne do życia we współczesnym świecie, co zazwyczaj służy poprawie jakości życia tych osób.

Akcja 1. Mobilność dorosłych osób uczących się i kadry edukacji dorosłych

W tej części publikacji zaprezentowano rezultaty działań prowadzonych w ramach Akcji 1. oraz ich wpływ na beneficjentów programu Erasmus+ i na ich otoczenie. Opowiadają o tym koordynatorzy projektów uznanych za przykłady dobrych praktyk

Na początek krótkie podsumowanie najważniejszych informacji dotyczących Akcji 1., omówionych szczegółowo we wcześniejszej części książki. Koncepcja projektów Akcji 1. jest bardzo prosta. Organizacje zajmujące się niezawodową edukacją osób dorosłych wysyłają swoją kadrę i dorosłych słuchaczy z grup docelowych na mobilności edukacyjne do tzw. krajów uprawnionych. Wyjazdy te mogą odbywać się do wszystkich krajów Unii Europejskiej oraz do krajów stowarzyszonych, czyli do Norwegii, Islandii, Liechtensteinu, Macedonii Północnej, Serbii i Turcji.

Głównym celem Akcji 1. jest rozwijanie niezawodowej edukacji dorosłych i jej europejskiego wymiaru poprzez:

- wsparcie rozwoju organizacji edukacji dorosłych, aby były w stanie realizować wartościowe i innowacyjne działania edukacyjne w zakresie edukacji niezawodowej skierowane do osób dorosłych;
- rozwój kadry prowadzącej działania edukacyjne na rzecz osób dorosłych;
- zwiększenie udziału osób dorosłych w działaniach edukacyjnych dotyczących rozwoju kompetencji kluczowych, zwłaszcza osób z mniejszymi szansami oraz potrzebujących szczególnego wsparcia edukacyjnego.

Warto podkreślić, że w programie Erasmus+ na lata 2021–2027 Komisja Europejska kładzie bardzo duży nacisk na Akcję 1., co przekłada się na znaczący wzrost środków dostępnych na dofinansowanie projektów w jej ramach. W 2024 roku budżet Akcji 1. w sektorze Edukacja dorosłych wyniósł prawie **10 milionów euro**, a w roku 2025 planuje się wydanie ponad **12 milionów**.

Istotnym krokiem na drodze rozwoju Akcji 1. było też wprowadzenie w 2021 roku możliwości realizacji mobilności osób dorosłych korzystających z niezawodowej oferty edukacyjnej organizacji beneficjentów (szczegółowe kryteria są corocznie publikowane na stronach internetowych Narodowych Agencji programu).

Decyzja ta znacznie zwiększyła włączający wymiar projektów Erasmus+. Przez pierwsze dwa lata wdrażania nowego programu obowiązywał wymóg, aby wszyscy dorośli słuchacze byli osobami z mniejszymi szansami, natomiast począwszy od 2023 roku znacząca część uczestników tych mobilności rekrutowała się spośród osób z mniejszymi szansami. W sektorze Edukacja dorosłych są to zwłaszcza osoby z niskim wykształceniem, osoby z niepełnosprawnościami, osoby starsze mające potrzebę rozwoju kompetencji kluczowych oraz osoby w trudnej sytuacji życiowej.

W ramach Akcji 1. można realizować następujące typy mobilności: dla kadry organizacji beneficjentek:

- kursy i szkolenia,
- *job shadowing* (obserwacja pracy),

- prowadzenie zajęć w organizacji zagranicznej, dla dorosłych słuchaczy:
- grupowa mobilność dorosłych osób uczących się,
- krótkoterminowa mobilność dorosłych osób uczących się,
- długoterminowa mobilność dorosłych osób uczących się,

inne działania:

- wizyty przygotowawcze,
- goszczenie ekspertów,
- goszczenie nauczycieli i edukatorów będących w trakcie szkolenia.

Organizacje zainteresowane realizacją projektów w ramach Akcji 1. mogą aplikować o środki w ramach dwóch ścieżek. Są to:

- wniosek o krótkoterminowy projekt mobilności;
- wniosek o akredytację w sektorze, a po jej uzyskaniu proste wnioskowanie o akredytowane projekty mobilności.

Projekty krótkoterminowe są bardzo dobrym wyborem dla organizacji mniejszych, mniej doświadczonych, które mają małą liczbę kadry i słuchaczy. Realizacja takiego projektu jest szansą na zdobycie doświadczenia w programie Erasmus+. Natomiast uzyskanie akredytacji jest szczególnie korzystne dla większych, bardziej doświadczonych organizacji edukacji dorosłych, mających potrzebę i możliwość regularnego wysyłania na mobilności zarówno swojej kadry, jak i dorosłych słuchaczy. Akredytacja gwarantuje bowiem dostęp do środków na realizację projektów akredytowanych w okresie jej obowiązywania, czyli do końca 2027 roku. Proste wnioski o dofinansowanie projektów akredytowanych można składać nawet co roku. Liczba akredytacji przyznawanych każdego roku jest jednak ograniczona.

W celu przybliżenia wpływu działań realizowanych w Akcji 1. przeprowadziliśmy wywiady z przedstawicielami pięciu organizacji, które dzięki projektom mobilności osiągnęły imponujące rezultaty w postaci rozwoju swoich organizacji, kadry oraz dorosłych słuchaczy.

Przy wyborze organizacji do niniejszej publikacji kierowaliśmy się przede wszystkim jakością i wpływem

zrealizowanych działań. Zależało nam również na tym, aby wszystkie prezentowane instytucje realizowały mobilności dorosłych słuchaczy. Staraliśmy się także zapewnić różnorodność tematyczną opisywanych działań. W rezultacie wytypowaliśmy następujące podmioty:

- Fundacja „Aktywni XXI” (działania zrealizowane w ramach projektu krótkoterminowego oraz akredytacji),
- Fundacja Inthinknity (projekt krótkoterminowy),
- Muzeum Warszawy (działania prowadzone w ramach akredytacji),
- Stowarzyszenie Seniorzy dla Chorzowa i Śląska (działania prowadzone w ramach akredytacji),
- Fundacja na Rzecz Wspierania Osób Niepełnosprawnych „Wyjdz z domu” (działania prowadzone w ramach akredytacji).

Z rozmów można bezsprzecznie wywnioskować, że realizacja projektów w ramach Akcji 1. przyczyniła się do znaczącego umiędzynarodowienia organizacji oraz zwiększenia ich potencjału edukacyjnego i operacyjnego w zakresie realizacji projektów. Jednym z najistotniejszych i najbardziej pożądaných rezultatów projektów jest rozwój oferty edukacyjnej w postaci udoskonalenia istniejących programów edukacyjnych lub wprowadzenia nowych działań edukacyjnych oraz rozszerzenie ich na nowe grupy dorosłych słuchaczy. Pozytywne zmiany są widoczne zwłaszcza w przypadku organizacji, które już od dłuższego czasu realizują projekty mobilnościowe. Szansą na zorganizowany rozwój potencjału danej instytucji i jej oferty edukacyjnej jest akredytacja Erasmusa+, której uzyskanie wymaga określenia długofalowych celów.

W przeprowadzonych wywiadach omówiono również wszechstronny wpływ mobilności na przedstawicieli kadry zarządzającej i edukacyjnej instytucji beneficjentek. Oprócz podnoszenia umiejętności związanych z prowadzeniem działań edukacyjnych, udział w mobilnościach umożliwia zwiększanie kompetencji językowych i osobistych. Stanowi również bardzo dużą motywację do dalszego rozwoju, wprowadzania innowacyjnych działań edukacyjnych oraz często do realizacji dalszych projektów, również w Akcji 2. Bardzo istotne jest, aby rozwój zawodowy poszczególnych przedstawicieli kadry przekładał się na rozwój organizacji i jej oferty edukacyjnej.

W kontekście Akcji 1. nie można pominąć także wpływu udziału w mobilnościach na dorosłych słuchaczy, zwłaszcza tych z mniejszymi szansami. Często są to osoby, dla których mobilność to pierwsza w życiu szansa na wyjazd zagraniczny, więc stanowi ona doświadczenie zmieniające życie, odgrywa ogromną rolę wspierającą w przełamywaniu ograniczeń, otwieraniu się na inne kultury i naukę języka. Udział w mobilności umożliwia również rozwijanie kompetencji kluczowych oraz motywuje do dalszego rozwoju edukacyjnego i osobistego.

Zapraszamy do zapoznania się z wywiadami z przedstawicielami wyżej wymienionych organizacji. Mamy nadzieję, że lektura ta zainspiruje Państwa do rozpoczęcia przygody z projektami Akcji 1. sektora Edukacja dorosłych lub – w przypadku organizacji bardziej doświadczonych – do realizacji nowych przedsięwzięć.

**Wybór organizacji realizujących projekty mobilności i wywiady z beneficjentami:
Anna Pokrzywnicka-Jakubowska**

Seniorzy sprawdzają się w akcji

Seniorzy są główną grupą docelową działań edukacyjnych fundacji „Aktywni XXI”, jednak organizacja prowadzi również działania międzypokoleniowe. Od kilku lat współpracuje z jeleniogórskim oddziałem Ochotniczych Hufców Pracy, prowadząc wspólne warsztaty kulturowe, spotkania świąteczne i akcje społeczne. W ramach Akcji 1. zrealizowała krótkoterminowy projekt mobilności „Seniorzy w akcji”. W konkursie w 2022 roku uzyskała akredytację Erasmus+ w sektorze Edukacja dorosłych. O działaniach fundacji opowiada Barbara Janic

Barbara Janic

specjalistka ds. projektów
oraz ich koordynatorka

**Fundacja „Aktywni XXI”
z Jeleniej Góry**

prowadzi Jeleniogórską
Akademię III Wieku,
w której odbywają się
wykłady, prelekcje i spotkania,
a także organizowane
są wycieczki dla seniorów

Dlaczego postanowili Państwo realizować projekty mobilności w sektorze Edukacja dorosłych programu Erasmus+?

Fundacja jest małą organizacją, której działalność edukacyjna opiera się głównie na zaangażowaniu trenerów pracujących jako wolontariusze. Naszą misją jest promowanie idei uczenia się przez całe życie wśród seniorów. Aby osiągnąć ten cel, potrzebowaliśmy stworzyć bardziej atrakcyjną ofertę edukacyjną, która przyciągnęłaby potencjalnych beneficjentów i zachęciła ich do aktywnego uczestnictwa w naszych programach. Ponieważ jednak mamy ograniczone możliwości kadrowe, obszar tematyczny proponowanych zajęć mogliśmy poszerzyć tylko dzięki udziałowi naszych trenerów w kursach pozwalających im podnosić oraz rozwijać kompetencje i umiejętności. Innym kluczowym elementem, który mógł zwiększyć zainteresowanie seniorów naszą ofertą, był wizerunek organizacji. Współpraca międzynarodowa i udział w projektach programu Erasmus+ pozwoliły znacząco podnieść prestiż naszej fundacji. Współpraca ta dała seniorom możliwość uczestnictwa w międzynarodowych działaniach edukacyjnych, co było dla nich niezwykle atrakcyjne. Aby jednak skutecznie realizować takie projekty, nasza kadra potrzebowała odpowiedniego przygotowania na kilku płaszczyznach.

Były to:

- merytoryczne przygotowanie do pisania projektów;
- organizacyjne umiejętności zarządzania projektami: planowanie, koordynacja działań, monitorowanie postępów oraz raportowanie;
- kompetencje językowe: współpraca międzynarodowa wiąże się z koniecznością komunikacji w językach obcych. Szkolenia językowe są niezbędne, aby nasi trenerzy mogli swobodnie współpracować z partnerami z innych krajów oraz uczestniczyć w międzynarodowych szkoleniach i konferencjach.

Z tych powodów zdecydowaliśmy się na realizację projektów mobilności w sektorze Edukacja dorosłych programu Erasmus+. Dzięki temu nie tylko podnieśliśmy kompetencje naszej kadry, ale także proponujemy seniorom nowe, atrakcyjne możliwości rozwoju, co w efekcie przyczynia się do popularyzacji idei uczenia się przez całe życie wśród starszych osób w naszej społeczności.

Jaki jest wpływ działań zrealizowanych w projektach mobilności na Państwa organizację i poszerzenie oferty edukacyjnej skierowanej do dorosłych słuchaczy?

Realizacja projektów mobilności w Fundacji „Aktywni XXI” przyniosła wiele korzyści zarówno organizacji, jak i jej beneficjentom, czyli seniorom. Kadry udało się rozwinąć kompetencje, a na poziomie instytucjonalnym wprowadzić nowe metody edukacyjne, poszerzyć ofertę zajęć oraz nawiązać współpracę międzynarodową. Udział trenerów w kursie „Drama in Education: A Holistic Approach To Teaching Through Drama Techniques” zaowocował zainicjowaniem warsztatów teatralnych, które cieszą się dużym zainteresowaniem i od lutego 2022 roku odbywają się regularnie. Miało to również wpływ na opracowanie projektu partnerskiego w ramach Akcji 2. sektora Edukacja dorosłych programu Erasmus+ „Wykorzystanie technik teatralnych w edukacji dorosłych”. Z kolei przedsięwzięcie „Umiejętności społeczne – nowe wyzwanie”, w ramach którego trenerzy uczestniczyli w trzech kursach z zakresu kompetencji społecznych, pozwoliło na realizację cyklu warsztatów „Aktywny obywatel” oraz cyklu zajęć „Życie Seniora w harmonii to CUD”, obejmującego takie tematy jak radzenie sobie w sytuacjach trudnych, budowanie relacji i komunikacja interpersonalna. Trenerzy opracowali również grę planszową rozwijającą umiejętności społeczne i obywatelskie, która jest wykorzystywana podczas aktywności fundacji. Wprowadzenie nowych metod edukacyjnych przyczyniło się do zwiększenia liczby słuchaczy Jeleniogórskiej Akademii III Wieku. Nowe programy i atrakcyjne formy edukacyjne przyciągnęły więcej seniorów, co widać po wzroście liczby zapisów na kolejne semestry.

Dzięki udziałowi trenerów w kursach dotyczących zarządzania projektami unijnymi kadra fundacji na podstawie europejskich standardów zarządzania projektami opracowała dokument *Polityka realizacji projektów unijnych*. W rezultacie wzrosła jakość realizowanych inicjatyw oraz skuteczniejsze są zarządzanie nimi, ich monitorowanie i ewaluacja. Z kolei uczestnictwo w kursie języka angielskiego pozwoliło członkom kadry fundacji na przetamanie bariery językowej i zwiększenie pewności siebie w komunikacji międzynarodowej. To

bezpośrednio wpłynęło na efektywność współpracy z partnerami z innych krajów i umożliwiło realizację bardziej złożonych projektów. Wyjazdy typu *job shadowing* pozwoliły na rozwój kontaktów z organizacjami o podobnym charakterze i zaowocowały nowymi przedsięwzięciami partnerskimi.

Ponadto międzynarodowy charakter projektów mobilności przyniósł wartość dodaną w postaci:

- zwiększenia kompetencji międzykulturowych pracowników fundacji;
- wymiany dobrych praktyk i doświadczeń z organizacjami z innych krajów, co wpłynęło na poprawę jakości działań edukacyjnych fundacji;
- wzrostu prestiżu fundacji w środowisku lokalnym oraz na arenie międzynarodowej, co ułatwia nawiązywanie nowych partnerstw i realizację kolejnych projektów.

Proszę podać przykłady nabycia lub rozwinięcia kompetencji przez kadrę dzięki udziałowi w Akcji 1.

Udział kadry Fundacji „Aktywni XXI” w różnorodnych kursach i mobilnościach typu *job shadowing* przyniósł znaczące korzyści zarówno w zakresie podnoszenia kompetencji zawodowych, jak i rozwoju osobistego.

Dzięki uczestnictwu w kursie „Quality EU Project Management – Erasmus+” specjalistka ds. projektów zdobyła wiedzę i umiejętności niezbędne do skutecznego opracowywania wniosków projektowych. W latach 2016–2023 przygotowała i koordynowała cztery projekty partnerskie oraz pięć projektów w Akcji 1. Jakość przedsięwzięć realizowanych przez fundację sprawiła, że zostaliśmy zaproszeni jako partner do pięciu inicjatyw w ramach Akcji 2. Projekt SIDAL prezentowany był na IV Kongresie Edukacji jako dobra praktyka.

Wszyscy trenerzy współpracujący z Fundacją „Aktywni XXI” uczestniczyli w kursach rozwijających kompetencje cyfrowe, dzięki czemu na zajęciach z seniorami często wykorzystują nowe technologie do prezentowania materiałów, prowadzenia ewaluacji lub spotkań online z seniorami. Udział w kursach i mobilnościach typu *job shadowing* sprawił, że pracownicy fundacji podnieśli swoje kompetencje językowe, co spowodowało u nich wzrost pewności siebie i samooceny. Nowe znajomości

i współpraca międzynarodowa przyczyniły się również do zwiększenia kompetencji międzykulturowych.

Proszę podać przykłady wyjazdów słuchaczy i opisać, jaki miały na nich wpływ.

Fundacja „Aktywni XXI” zrealizowała dotychczas już pięć grupowych mobilności dorosłych słuchaczy, które przyniosły wiele korzyści zarówno uczestnikom, jak i całej społeczności seniorów. Gościli nas:

→ Uniwersytet III Wieku w Milazzo – LUTE (Sycylia)

Uczestniczki mobilności z Jeleniogórskiej Akademii III Wieku brały udział we wspólnych aktywnościach z seniorami z LUTE. Program obejmował warsztaty ceramiczne, warsztaty taneczne przygotowane i przeprowadzone przez seniorki z fundacji oraz codzienne lekcje języka włoskiego. Dodatkowo uczestnicy wspólnie zwiedzali Milazzo i okolice, co wzbogacało ich doświadczenie kulturowe i integracyjne.

→ Organizacja pracująca z osobami niepełnosprawnymi intelektualnie w Viseu (Portugalia)

W mobilności brali udział uczestnicy projektu partnerskiego AID, którego głównym celem było przygotowanie seniorów do roli wolontariuszy. Tygodniowy pobyt w Portugalii obejmował zajęcia z muzykoterapii, gry i zabawy sportowe, warsztaty stolarskie i malarskie oraz pracę na farmie. Uczestnicy zostali podzieleni na dwu- lub trzyosobowe grupy i aktywnie zaangażowali się

FOT. B. JANIC

w zajęcia z podopiecznymi ośrodka, co pozwoliło im zweryfikować zdobytą wiedzę i sprawdzić swoje predyspozycje do bezpośredniej pracy wolontariackiej.

→ Seniorenbüro w Hamburgu

Podczas mobilności uczestnicy brali udział w warsztatach animacji, podczas których tworzyli filmy o Unii Europejskiej. Warsztaty kulinarne umożliwiły przygotowanie wraz z niemieckimi seniorami świątecznego menu typowego dla polskiej i niemieckiej kuchni. Ponadto odbyły się warsztaty fotograficzne oraz spotkanie z grupą seniorów „Świadkowie czasu”.

→ Uniwersytet III Wieku w Cuenca (Hiszpania)

W tej mobilności oprócz hiszpańskich seniorów uczestniczyli także seniorzy z Włoch. Wspólnie brali udział w zajęciach eurytmii oraz w warsztatach ilustracji książkowej i obsługi drukarek 3D. Odbyły się także wykłady m.in. na temat legend i bajek hiszpańskich oraz historii miasta Cuenca. W programie uwzględniono również wspólne zajęcia taneczne i sadzenie lawendy na ekofarmie.

→ Preili (Łotwa)

Z dala od zgiełku miasta realizowano ostatnią mobilność w tym cyklu. Obejmowała ona m.in. warsztaty rękodzielnicze i ekologiczne, spotkania z seniorami z Preili i Varkavy, wędrowki po lesie ze smartfonem w dłoni oraz identyfikację napotkanych drzew, roślin i grzybów. Wszystkie zrealizowane mobilności przyczyniły się do rozwinięcia kompetencji kluczowych uczestników:

→ **Kompetencje społeczne i emocjonalne:**

interakcje z seniorami z innych krajów pomogły w rozwijaniu umiejętności nawiązywania i utrzymywania relacji. Wspólne działania i dyskusje sprzyjały rozwijaniu empatii oraz umiejętności rozumienia i wspierania innych;

→ **Kompetencje cyfrowe:** korzystanie z tłumacza internetowego i map Google w telefonie oraz z mediów społecznościowych;

→ **Kompetencje międzykulturowe:** szacunek i docenianie różnic kulturowych;

→ **Kompetencje kreatywne:** tworzenie nowych produktów, takich jak filmy, ceramika, mydło;

→ **Kompetencje językowe:** na Łotwie seniorzy przypomnieli sobie dawno nieużywany język rosyjski, a w Hamburgu kilka osób próbowało rozmawiać po niemiecku.

Udział w międzynarodowych spotkaniach edukacyjnych motywuje seniorów do poznawania nowych zagadnień i zdobywania umiejętności. Bardzo pozytywnie wpływa to na ich samoocenę i postrzeganie siebie w dzisiejszym świecie, motywuje do dalszej aktywności edukacyjnej i społecznej. Dlatego bardzo doceniamy, że od 2021 roku Komisja Europejska przykłada dużą wagę do zwiększania liczby mobilności dorosłych słuchaczy.

Jak najlepiej organizować wyjazdy edukacyjne dorosłych słuchaczy w projektach sektora Edukacja dorosłych?

Organizacja wyjazdów edukacyjnych dla dorosłych słuchaczy w ramach projektów mobilności może być wyzwaniem, ale z odpowiednim planowaniem i podejściem można osiągnąć bardzo dobre rezultaty. Zrealizowaliśmy dotychczas pięć mobilności grupowych i mamy już wypracowany schemat organizacyjny tego działania:

- **Wybór partnera:** Kluczowym krokiem jest znalezienie organizacji pracującej w obszarze edukacji dorosłych, która wspólnie z nami

przygotuje zajęcia warsztatowe dla naszych seniorów. Pozyskanie partnera nie jest łatwe, zwłaszcza gdy nie ma zbyt dużych możliwości rekompensaty finansowej. Ponieważ zrealizowaliśmy już kilka projektów partnerskich, wiemy, w jakiej organizacji zagranicznej możemy znaleźć wsparcie dla naszego pomysłu edukacyjnego. Bardzo ważne jest wyjaśnienie partnerowi, jakie są cele naszej mobilności, jakie mamy wobec niego oczekiwania i co my możemy zaproponować podczas tej mobilności. Wszystkie te zagadnienia powinny zostać omówione podczas wizyty przygotowawczej i wspólnego opracowania Programu Edukacyjnego Mobilności. Podczas tej wizyty organizujemy również całą logistykę: noclegi, transport, wyżywienie itp.

- **Rekrutacja uczestników:** O mobilności szczegółowo informujemy podczas zajęć w Jeleniogórskiej Akademii III Wieku. Przedstawiamy program mobilności, warunki pobytu oraz zasady rekrutacji. Nie zamieszczamy tej informacji na stronie

FOT. B. JANIC

internetowej, ponieważ podczas pierwszej mobilności mieliśmy zgłoszenia osób, które nigdy nie uczestniczyły w zajęciach fundacji, a mobilność ta jest przeznaczona tylko dla takich osób.

- **Przygotowanie uczestników:** Po ustaleniu głównej listy uczestników i listy rezerwowej organizujemy spotkania, które mają na celu przygotowanie uczestników do wyjazdu zarówno pod względem merytorycznym, kulturowym, jak i praktycznym (przepisy celne, zasady podróżowania, ubezpieczenie). Spotkania te są istotne, ponieważ zdarza się, że osoby zakwalifikowane po uzyskaniu szczegółowych informacji dotyczących wyjazdu rezygnują z niego. Dlatego ważna jest lista rezerwa. Po podpisaniu umowy uczestnika z fundacją rezygnacja z wyjazdu może nastąpić tylko z przyczyn losowych, czyli w wyniku działania tzw. siły wyższej.

W jaki sposób inne organizacje mogą skorzystać z rezultatów wypracowanych przez Państwa?

Fundacja „Aktywni XXI” osiągnęła zaplanowane rezultaty w ramach realizowanych projektów mobilności, które mogą stanowić cenną inspirację i narzędzie dla innych organizacji. Skorzystać mogą z nich zarówno organizacje edukacyjne, edukatorzy/trenerzy, jak i bezpośrednio dorośli słuchacze. O tym, jak realizować mobilności edukacyjne, wszystkie osoby w nich uczestniczące opowiadają innym osobom zainteresowanym. W ramach upowszechniania realizowanych projektów

koordynatorka razem z uczestnikami wzięła udział w spotkaniu Karkonoskiego Stowarzyszenia Osób Niepełnosprawnych, podczas którego mówiła nie tylko o zrealizowanych działaniach, ale również o tym, jak można dołączyć do programu Erasmus+. Udzieliła także wywiadu w lokalnej stacji radiowej. W upowszechnianiu działań biorą też udział uczestnicy mobilności. Po każdej zrealizowanej mobilności prowadzą zajęcia na Jeleniogórskiej Akademii III Wieku, opowiadając o tym, jakie działania zrealizowali podczas wyjazdu. Dodatkowo jedna z uczestniczek prezentowała swoje aktywności w programie Erasmus+ na VIII Forum Edukacji Dorosłych, a dwie inne w grudniu 2022 roku, podczas obchodów 35-lecia programu Erasmus, opowiadały o mobilnościach realizowanych przez fundację. Wymianę wiedzy i doświadczeń umożliwiają także wspólne projekty z organizacjami z Europy. Podczas naszego pobytu w Hamburgu dużo rozmawialiśmy z pracownikami organizacji, którzy byli bardzo zainteresowani naszym projektem. Przekazaliśmy też informacje o sposobie pisania takiego projektu i namawialiśmy do przygotowania aplikacji. Pracownicy organizacji zdecydowali się na to i w przyszłym roku będziemy gościć w naszej fundacji grupową mobilność z Hamburga. Również podczas *job shadowing* w Regio di Calabria udało się nam namówić organizację goszczącą do napisania takiego projektu. Dzięki takim działaniom rezultaty naszej pracy mogą przyczynić się do rozwoju edukacji dorosłych nie tylko na poziomie lokalnym i krajowym, ale także międzynarodowym. Mogą stać się inspiracją i zapewnić wsparcie innym organizacjom w ich działaniach edukacyjnych.

EkoLogika na co dzień

Marta Łoboda

prezes fundacji, edukatorka osób dorosłych w zakresie podstawowych umiejętności matematycznych, cyfrowych i matematycznych kompetencji kluczowych oraz arteterapii

Fundacja Inthinknity w Gdyni z Oddziałem we Włocławku

jest organizacją z trzyletnim doświadczeniem w sektorze edukacji pozaformalnej osób dorosłych. Wśród jej dorosłych słuchaczy główną grupę stanowią seniorzy, w tym przede wszystkim osoby w wieku 70+, na rzecz których fundacja prowadzi Klub Seniora w Gdyni. Regularnym wsparciem w formie zajęć edukacyjnych oraz kulturalnych obejmuje ponad 150 seniorów z województwa pomorskiego, którzy mają dzięki temu możliwość uczestniczenia w warsztatach kształtujących kompetencje matematyczne, cyfrowe i językowe. Oferta fundacji obejmuje również zajęcia prozdrowotne i artystyczne

Fundacja Inthinknity, prowadząc swoje działania statutowe na rzecz seniorów, współpracuje z Centrum Aktywności Seniora w Gdyni, z Gdyńskim Centrum Sportu, z Muzeum Miasta Gdyni oraz z innymi instytucjami edukacyjnymi i kulturalnymi regionu. Od 2023 roku prowadzi również działalność na rzecz osób w wieku senioralnym na terenie województwa kujawsko-pomorskiego. W ramach Akcji 1. zrealizowała krótkoterminowy projekt „EkoLOGIKA – mobilność edukacyjna seniorów szansą na podniesienie podstawowych umiejętności matematycznych i nabycie wiedzy z dziedziny ekologii”. W tajniki działalności fundacji wprowadza Marta Łoboda

Dlaczego postanowili Państwo realizować projekt mobilności w sektorze Edukacja dorosłych programu Erasmus+?

Projekt „EkoLOGIKA – mobilność edukacyjna seniorów szansą na podniesienie podstawowych umiejętności matematycznych i nabycie wiedzy z dziedziny ekologii” był odpowiedzią na zaobserwowane wśród seniorów trudności ze sprawnością rachunkową, poprawnym stawianiem i weryfikowaniem hipotez matematycznych.

Fundacja od 2021 roku prowadzi na rzecz osób w wieku senioralnym program „Senioralna Siłownia Umysłu”, w którego ramach słuchacze biorą udział w wyjazdach do centrów nauki, grach miejskich, warsztatach z sudoku, logiki matematycznej, prezentacjach z dziedziny fizyki i chemii, a także w wykładach poświęconych historii nauk ścisłych. Program cieszy się bardzo dużym zainteresowaniem wśród seniorów – obecnie odbywa się jego trzecia edycja. Zajęcia zostały zaplanowane w ten sposób, aby były atrakcyjne dla osób, które nie są związane z naukami ścisłymi. Do pełnego uczestnictwa w aktywnościach potrzebne są jednak podstawowe umiejętności matematyczne, wiedza i sprawność rachunkowa, tymczasem podczas realizacji programu okazało się, że część seniorów ma duże trudności z elementarnymi zagadnieniami z dziedziny matematyki, co utrudnia im codzienne czynności. Stąd pomysł na projekt, dzięki któremu słuchacze w praktyczny sposób nabywają umiejętności z dziedziny matematyki. W porozumieniu z organizacją przyjmującą – Verein zu Förderung von Beschäftigung und Qualifizierung Bad Freienwalde e.V. z Niemiec – postanowiliśmy połączyć matematykę i ekologię, aby umożliwić członkom Klubu Seniora zdobycie wiedzy również z zakresu zrównoważonego rozwoju.

Jakie były cele projektu?

Przystępując do realizacji tej inicjatywy, zaplanowaliśmy, że rezultaty projektu zostaną osiągnięte na dwóch poziomach, tj. uczestników bezpośrednich (seniorów i trenerów) oraz instytucjonalnym. Na tej podstawie sformułowaliśmy cele. Seniorzy uczestniczący w mobilności ponadnarodowej mieli nabyć podstawowe umiejętności matematyczne

(przypomnieć sobie pojęcie procentu, punktu procentowego, odświeżyć wiedzę o zamianie jednostek, przećwiczyć sposób wyliczenia pola powierzchni oraz objętości, poprawić sprawność rachunkową w zakresie działań na liczbach całkowitych i ułamkach) oraz wiedzę w zakresie zrównoważonego rozwoju (poznać podstawowe założenia świadomej konsumpcji, utrwalić zasady recyklingu, nauczyć się konstruować budżet domowy z uwzględnieniem równowagi środowiskowej, poznać fakty i mity na temat znaczenia codziennych nawyków w długoterminowym wspieraniu ochrony zasobów naturalnych). Z kolei trenerzy zakwalifikowani do udziału w mobilności typu *job shadowing* dzięki obserwacji działań trenera ponadnarodowego mieli nabyć wiedzę z zakresu planowania i prowadzenia zajęć dla osób w wieku senioralnym o tematyce „ekoLOGICZNEJ”, czyli łączących elementy matematyki i ekologii. Obie grupy dzięki udziałowi w projekcie miały kształtować kompetencje kulturowe i językowe. Na poziomie instytucjonalnym za główny cel postawiliśmy sobie rozwój oferty edukacyjnej prowadzonego przez fundację Klubu Seniora przez adaptację dobrych praktyk z kraju partnerskiego.

Jaki jest wpływ działań zrealizowanych w projekcie na Państwa organizację i poszerzenie oferty edukacyjnej skierowanej do dorosłych słuchaczy?

Projekt został przeprowadzony zgodnie z założeniami wniosku i, co najważniejsze dla fundacji, przyczynił się do osiągnięcia długoterminowych rezultatów. Trenerzy uczestniczący w obserwacji pracy przygotowali cykl ośmiu warsztatów „EkoLOGIKA” dla seniorów. Od listopada

FOT. M. FORMAŃSKA-ŻADKOWSKA

2023 do czerwca 2024 roku przeprowadziliśmy łącznie cztery cykle zajęciowe i objęliśmy wsparciem edukacyjnym ponad 50 osób w wieku senioralnym. Zajęciom towarzyszą wyjścia do Centrum Nauki Experyment oraz spotkania z edukatorami muzealnymi.

Realizacja projektu wpłynęła bardzo korzystnie również na naszą organizację. Trenerzy podjęli decyzję o dalszej pracy nad zagadnieniami i przygotowali wniosek na projekt „EkoLOGIKA – kształtowanie umiejętności podstawowych osób dorosłych wykluczonych społecznie” w ramach Akcji 2. w sektorze Edukacja dorosłych, który otrzymał dofinansowanie. Kontynuacja dobrej współpracy z Verein zu Förderung von Beschäftigung und Qualifizierung Bad Freienwalde e.V. zaowocuje skryptem poświęconym edukacji osób dorosłych w zakresie podstawowych umiejętności matematycznych. Ponadto projekt był inspiracją dla fundacji do ubiegania się o akredytację w programie Erasmus+. Z ogromną radością przyjęliśmy informację o pozytywnym rozpatrzeniu aplikacji, co umożliwi nam dalsze aktywne wspieranie seniorów i realną poprawę ich sytuacji społecznej.

Proszę podać przykłady nabycia/rozwinęcia kompetencji przez kadrę dzięki udziałowi w mobilnościach.

W projekcie zaplanowano dziesięć mobilności indywidualnych dla trenerów pracujących z osobami w wieku senioralnym. Wyjazdy te zostały zrealizowane w formule *job shadowing* 1:1, co oznacza, że każdy trener fundacji towarzyszył konkretnej osobie z kadry organizacji przyjmującej. Pracownicy zakwalifikowani do udziału w projekcie to trenerzy kompetencji kluczowych w obszarze matematycznym i cyfrowym. Najważniejszym celem obserwacji było poznanie nowych metod dydaktycznych, które umożliwiłyby w praktyczny sposób prowadzenie edukacji m.in. seniorów w zakresie podstawowych umiejętności matematycznych przy zapewnieniu im równoczesnej możliwości nabywania wiedzy z zakresu ekologii.

Z przeprowadzonej ewaluacji wynika, że trenerzy bardzo wysoko ocenili projekt pod kątem merytorycznym – obserwacja zajęć prowadzonych przez kadrę trenerską niemieckiego stowarzyszenia przyczyniła się do rozwoju nowatorskiego podejścia do edukacji matematycznej. Trenerzy, opracowując plany zajęć, uwzględniają pracę

metodą projektu, w tym pracę na świeżym powietrzu, która nawiązuje do praktyk ekologicznych. Pracownicy zwracają również uwagę na wartość dodaną projektu, jaką jest nawiązanie nowych kontaktów w środowisku trenerskim. Współpraca z trenerami z Niemiec trwa, co korzystnie wpływa na motywację kadry oraz na nabywanie kompetencji językowych.

Proszę podać przykłady wyjazdów słuchaczy i opisać, jaki te wyjazdy miały na nich wpływ.

W grupowej mobilności dorosłych słuchaczy uczestniczyło 20 seniorów. Osoby zakwalifikowane do udziału w projekcie pochodziły z grup o utrudnionym dostępie do edukacji z uwagi na bariery społeczne, w tym orzeczenia o niepełnosprawności i ograniczenia finansowe. Z naszej obserwacji, również w kontekście tej konkretnej mobilności, wynika, że dla osób w wieku senioralnym udział w projekcie jest momentem przełomowym zarówno w kontekście motywacji do aktywnego starzenia się, jak i w kontekście zmiany sytuacji społecznej. Seniorzy uczestniczący w wyjeździe z entuzjazmem podchodzą do kontynuowania edukacji na poziomie lokalnym. Zapisują się na warsztaty i korzystają z oferty edukacyjnej fundacji znacznie regularniej niż przed udziałem w mobilności. Wysoko cenią sobie także możliwość poznania seniorów z kraju partnerskiego. W przypadku tego projektu ogromną wartością dodaną było to, że udało się nam zorganizować pobyt niemieckich seniorów w Polsce. Polscy słuchacze bardzo zaangażowali się w rewizytę poznanych w sierpniu 2024 roku beneficjentów działań naszego niemieckiego partnera.

Z dumną obserwowaliśmy również drobne sukcesy językowe seniorów, którzy pierwszy raz uczestniczyli w programie. Widoczna była nauka samodzielności funkcjonowania w innym kraju.

Z przeprowadzonej ewaluacji wynika, że projekt osiągnął sukces edukacyjny. Seniorzy nabyli podstawowe umiejętności matematyczne, podnieśli poziom wiedzy o praktykach przyjaznych środowisku oraz kształtowali kompetencje językowe i kulturowe.

Jak najlepiej organizować wyjazdy edukacyjne dorosłych słuchaczy w projektach sektora Edukacja dorosłych?

Naszą pierwszą radą jest to, aby w proces przygotowania projektu zaangażować słuchaczy. Możliwość wyboru tematyki, nawet spośród dwóch, trzech propozycji, znacznie zwiększy motywację późniejszych uczestników projektu. Ponadto z naszej praktyki wynika, że warto stworzyć plan edukacyjny, nie tylko na czas planowanej mobilności. Słuchacze po powrocie z wyjazdu są bardzo zmotywowani do nauki języka oraz uczestnictwa w zajęciach. Dobrze jest mieć gotowy pomysł na to, jak tę motywację wykorzystać – w ten sposób mamy gotową grupę chętną do korzystania z nowych zajęć. Polecamy również aktywnie włączyć słuchaczy w proces upowszechniania rezultatów projektu. Ma to szczególne znaczenie dla seniorów, dla których udział w mobilności zagranicznej jest bardzo cennym i ważnym doświadczeniem. W naszym przypadku osoby w wieku senioralnym przygotowywały prawie wszystkie materiały promocyjne, w tym artykuły dla lokalnej prasy, prezentacje multimedialne. Dzięki temu

FOT. M. FORMAŃSKA-ZADKOWSKA

seniorzy nabyli kompetencje cyfrowe oraz mogli podzielić się swoimi przeżyciami z mobilności z szerszą grupą (mieli zaproszenia do Centrum Aktywności Seniora), przez co wzrosły również ich pewność siebie, samodzielność, poczucie bycia użytecznym dla społeczeństwa i motywacja do dalszych działań, w tym na rzecz lokalnej społeczności.

W jaki sposób inne organizacje mogą skorzystać z rezultatów wypracowanych przez Państwa?

Projekt był inspiracją do wdrożenia partnerstwa współpracy, czyli projektu w Akcji 2. sektora Edukacja dorosłych programu Erasmus+, mającego na celu opracowanie materiałów dla edukatorów osób

dorosłych o tematyce praktycznego nauczania ekologii i matematyki. Obecnie kadra fundacji kończy prace merytoryczne nad skryptem, który będziemy upowszechniać m.in. na naszej stronie internetowej. Zawsze jesteśmy również otwarci na propozycje współpracy oraz pomocy organizacjom trzeciego sektora, które chcą pierwszy raz aplikować o dofinansowanie w programie Erasmus+. Zainteresowane podmioty zachęcamy do kontaktu. Z doświadczenia wiemy, jak wiele dobrego mogą seniorom dać wyjazdy edukacyjne. Zachęcamy do wspierania tej grupy docelowej, gdyż przynosi to wiele satysfakcji organizatorom, uczestnikom i, szerzej, lokalnej społeczności.

Działania muzealne dla historii, kultury i języka

Katarzyna Żák-Caplot

kierowniczka biblioteki,
koordynatorka
projektów Erasmus+

Muzeum Warszawy w Warszawie

oprócz wystaw stałych i tematycznych organizuje wydarzenia cykliczne i jednorazowe, warsztaty tematyczne, w tym działania dla dorosłych i seniorów rozwijające kompetencje kluczowe w ramach uczenia się nieformalnego i pozaformalnego, a także spacerów i pokazy filmowe. Wydarzenia te są przeznaczone dla osób pragnących poznać historię Warszawy i jej mieszkańców oraz procesy, które wpłynęły na obecny kształt stolicy, m.in. historię miasta, przemiany społeczne, kulturalne i obyczajowe oraz ewolucję tkanki miejskiej w bezpośrednim kontakcie z dziełami artystów, naukowców i rzemieślników warszawskich

Muzeum Warszawy uzyskało akredytację Erasmus+, dzięki której realizuje projekty sprzyjające zarówno jego rozwojowi instytucjonalnemu, jak i aktywizacji różnych grup społecznych i wiekowych zainteresowanych historią stolicy i jej mieszkańców. Rozmowa z Katarzyną Żák-Caplot

Co skłoniło Państwa do ubiegania się o akredytację Erasmus+ w sektorze Edukacja dorosłych?

Muzeum Warszawy zdecydowało się ubiegać o akredytację, ponieważ chciało osiągnąć cele długofalowe, których realizacja byłaby dużym wyzwaniem bez nawiązania szerokiej współpracy i pozyskania dodatkowych źródeł finansowania. Przede wszystkim zależało nam na umiędzynarodowieniu naszych działań merytorycznych i edukacyjnych oraz na nawiązaniu europejskich kontaktów w dziedzinie nieformalnego i pozaformalnego uczenia się dorosłych. W przypadku muzeów wiąże się to nie tylko z realizacją działań edukacyjnych i projektów, lecz również z wymianą doświadczeń w zakresie organizacji przestrzeni muzealnej i realizacji ekspozycji, zwłaszcza dla osób ze specjalnymi potrzebami.

Jednocześnie jako muzeum miejskie skupiamy się na typowej tematyce, obejmującej m.in. historię, kulturę, ekologię. Zależy nam na tym, aby je na bieżąco eksplorować we współpracy z lokalną społecznością, gdyż chcemy odpowiadać na jej potrzeby. Z tego powodu bardzo ważne są dla nas wszelkie doświadczenia związane z działaniami partycypacyjnymi. Partycypacja łączy się bezpośrednio z systematycznym procesem włączania do życia muzeum grup takich, jak np. osoby z doświadczeniem migranckim, seniorzy, osoby z niepełnosprawnościami. Bazując na zdobytych w ramach akredytacji doświadczeniach, chcemy opracować ofertę edukacyjną skupiającą się przede wszystkim na kompetencjach kluczowych osób dorosłych. Dobrze zrealizowane działania „od wewnątrz” przyczyniają się do systematycznego budowania nowych grup publiczności, czyli odbiorców naszej oferty.

Jakie cele określili Państwo w Planie Erasmus+ uwzględnionym we wniosku o akredytację?

Znalazły się tam następujące cele:

- budowanie wizerunku Muzeum Warszawy jako instytucji otwartej dla publiczności, w tym odbiorców dorosłych, oraz na ich potrzeby, uwzględniającej różnorodną wrażliwość społeczną;
- opracowanie i wdrożenie dziesięciu programów edukacyjnych dla odbiorców dorosłych;

- podniesienie kompetencji pracowników muzeum w zakresie współpracy w zespołach międzynarodowych oraz metodologii i narzędzi do pracy z odbiorcami dorosłymi;
- wykorzystanie potencjału oddziałów w kontekście różnych obszarów uczenia się dorosłych.

Jaki jest wpływ działań zrealizowanych w ramach akredytacji na Państwa organizację i poszerzenie oferty edukacyjnej skierowanej do dorosłych słuchaczy?

Otrzymanie akredytacji i nawiązanie kontaktu z wieloma zagranicznymi instytucjami i organizacjami miało wpływ przede wszystkim na poszerzenie oferty i naukowego podejścia do zagadnień związanych z edukacją nieformalną i pozaformalną osób dorosłych z doświadczeniem migranckim i uchodźczym. Dzięki kontaktom z organizacjami, które w przestrzeni muzealnej zajmują się edukacją językową osób pochodzących z Afryki, realizowane przez nas działania zaproponowaliśmy nie tylko nowym mieszkańcom Warszawy z Ukrainy i Białorusi, ale także innym osobom z doświadczeniem uchodźczym, m.in. z Afganistanu. Długofalowa współpraca z partnerami, których odwiedziliśmy w ramach mobilności, zaowocowała również skutecznym wnioskowaniem i realizacją projektu partnerstwa współpracy w Akcji 2. pn. „Promoting inclusive language learning opportunities through local culture and cultural heritage for learners with refugee and migrant background (PILLOT)”.

Proszę podać przykłady nabycia/rozwinienia kompetencji przez kadrę dzięki udziałowi w mobilnościach.

Ponieważ obserwujemy coraz większy napływ zwiedzających z zagranicy, a także regularnie poszerzamy merytoryczne kontakty międzynarodowe, bardzo pozytywny wpływ na rozwój zawodowy kadry oraz całego programu edukacyjnego muzeum miały kursy językowe, na które wyjechali edukatorzy dorosłych, opiekunowie ekspozycji oraz osoby zajmujące się promocją działań edukacyjnych dla dorosłych. Udział w mobilnościach mieszanych grup uczestników (np. tandemy kurator – edukator) pozwolił na ściślejsze połączenie działań edukacyjnych i merytorycznych, np. w ramach projektowania nowych

wystaw i programów im towarzyszących. Dzięki udziałowi w mobilnościach i wymianie dobrych praktyk rozwinął się program nauki języka polskiego jako obcego w przestrzeni Muzeum Warszawy, a pracownicy instytucji w latach 2020–2023 otrzymali pięć certyfikatów European Language Label oraz dwie krajowe nagrody Impulsy Kultury 2021 i 2023.

FOT. S. PALICKOVA

Proszę podać przykłady wyjazdów słuchaczy i opisać, jaki wpływ miały na nich te wyjazdy.

Największy wpływ na rozwój i poczucie sprawczości słuchaczy miały dwie mobilności dorosłych osób uczących się, które Muzeum Warszawy zorganizowało dla osób z doświadczeniem uchodźczym. Łącznie do Włoch i Czech pojechało 25 kobiet z Ukrainy. W maju 2022 roku we Florencji odwiedzono Stazione Utopia, wraz z którą zorganizowano „Polish-Ukrainian-Italian Culture Week”, promujący wzajemne kontakty kulturalne. Natomiast w maju 2023 roku odbyła się mobilność do Centrum demokratického vzdělávání w Pradze, gdzie wspólnie zorganizowano warsztaty pod hasłem „Europa, Praga i ja”, dotyczące wartości demokratycznych. Spotkanie z Ukrainkami z Włoch i Czech oraz możliwość wymiany doświadczeń i zaprezentowania swojej kultury szerszemu gronu odbiorców dały impuls do działań artystycznych, pobudzania kreatywności w tym obszarze, a dobrze zaplanowane warsztaty psychologiczne stworzyły przestrzeń do wyrażenia emocji. Każda z mobilności była połączona z twórczym kursem językowym, wspierającym wielojęzyczność i ekspresję kulturalną. Edukacyjne działania w mieście, jak gry i zadania, rozwijały kompetencję przedsiębiorczości oraz

kompetencje związane z przetwarzaniem informacji. Wspólne spędzanie czasu, przygotowywanie posiłków, planowanie aktywności pozwoliło na systematyczne zacieśnianie więzi w grupie, rozwój kompetencji społecznych i interpersonalnych.

Jak najlepiej organizować wyjazdy edukacyjne dorosłych słuchaczy w projektach mobilności?

Za klucz do sukcesu grupowych mobilności uznajemy trzy czynniki. Przede wszystkim to wypróbowani partnerzy, zarówno ci, do których wyjeżdżamy, jak i te osoby dorosłe, które są odbiorcami naszych działań edukacyjnych i z którymi jedziemy za granicę. Nasze podróże realizujemy głównie we współpracy z organizacjami goszczącymi, które sprawdziły się jako partnerzy w innych projektach. Natomiast uczestniczki wyjazdów (osoby dorosłe uczące się) – bo akurat u nas były to same panie – rekrutowaliśmy z osób biorących udział w naszych różnych działaniach edukacyjnych, w których praca w grupie opierała się na przyjacielskich relacjach. Tworząc programy mobilności, daliśmy dużo przestrzeni ich uczestniczkom, zapraszając je do współudziału w ich konstruowaniu. W czasie każdej mobilności był czas przeznaczony na aktywności twórcze, których rezultatem były literackie i filmowe pamiętniki pisane po polsku, co pozwalało naszym słuchaczkom narodowości ukraińskiej rozwijać znajomość języka polskiego. W każdym wyjeździe oprócz edukatorek wzięła udział również edukatorka psycholożka mówiąca po ukraińsku. Skutkowało to obniżeniem niepewności spowodowanej podróżami oraz wspomnieniami związanymi z przymusowym wyjazdem

z kraju ojczystego. Największym wyzwaniem jest nadal strona formalno-prawna i zorganizowanie podróży dla kilkunastu osób. Jest ono jednak możliwe i daje ogrom satysfakcji.

W jaki sposób inne organizacje mogą skorzystać z rezultatów wypracowanych przez Państwa?

Regularnie publikujemy artykuły na platformie EPAL, a teksty naszych pracowników zostały zamieszczone w dwóch publikacjach *Edukacyjne drogowskazy 2021* i *Edukacja w świecie zmian 2022*. Chętnie uczestniczymy też w spotkaniach i szkoleniach typu *Transnational Cooperation Activities (TCA)*, zarówno w Polsce, jak i za granicą, gdzie dzielimy się doświadczeniami i szukamy nowych partnerów do współpracy. Jesteśmy bardzo otwarci na goszczenie uczestników mobilności typu *job shadowing*. Były u nas m.in. muzealnicy z Chorwacji, bibliotekarki i bibliotekarze z Litwy oraz nauczycielki z Hiszpanii. Regularnie organizujemy spotkania, w ramach których nasi pracownicy prezentują ciekawe rozwiązania edukacyjne podpatrzone w czasie mobilności. Pod koniec każdego projektu zapraszamy inne warszawskie muzea, domy kultury i biblioteki do podsumowania naszych działań i podzielenia się ich rezultatami. Ważne są dla nas także trwałe rezultaty projektów. Dlatego regularnie współpracujemy z Narodową Agencją programu Erasmus+, opracowując materiały dydaktyczne, z których mogą korzystać inni beneficjenci. Warto tu wspomnieć o dwóch publikacjach: *Warszawa dla początkujących* (2021) oraz *Kompetencjownik* (2023) wydanych we współpracy z Narodową Agencją.

FOT. K. IWAŃCZYK

Zdrowie i aktywność w wieku senioralnym

Stowarzyszenie Seniorzy dla Chorzowa i Śląska realizuje programy edukacyjne przeznaczone dla seniorów. Główne tematy tych działań to zdrowy styl życia, ekologia i ochrona środowiska na co dzień, a także świat wirtualny. O wadze aktywizacji seniorów mówi Maria Nowak

Co skłoniło Państwa do ubiegania się o akredytację Erasmus+ w sektorze Edukacja dorosłych?

Słyszeliśmy o programie Erasmus+, który pierwotnie znaleźliśmy jako realizowany głównie przez szkoły i uczelnie. Obserwując dokładniej efekty tego programu, doszliśmy do przekonania, że program ten pozwala poszerzać horyzonty również osobom dojrzałym, w tym poznawać nowych ludzi, kraje i ich tradycje oraz różnorodność kulturową. W latach 2019–2021 nasze stowarzyszenie po raz pierwszy realizowało projekt Erasmus+ wraz z grupami seniorów z Włoch i Litwy. Działania te zostały bardzo dobrze przyjęte przez słuchaczy. Członkowie kadry też zdobyli pierwsze doświadczenia i przekonali się, jak wielkie możliwości otwiera Erasmus+. Dlatego postanowiliśmy podjąć trud ubiegania się o akredytację. Taka forma współpracy buduje większą stabilność i pozwala planować znacznie więcej działań i w dłuższej perspektywie.

Jakie cele określili Państwo w *Planie Erasmusa* uwzględnionym we wniosku o akredytację?

Określiliśmy następujące cele do osiągnięcia w ramach akredytacji:

- poszerzenie wiedzy i świadomości seniorów z zakresu ekologii, przyjmowanie dobrych wzorców z krajów Unii Europejskiej w zakresie ochrony środowiska naturalnego;
- zdobycie wiedzy i promowanie zdrowego oraz aktywnego stylu życia w wieku senioralnym oraz wymiana doświadczeń z zakresu aktywnego starzenia się w różnych krajach Unii Europejskiej;
- podnoszenie kompetencji cyfrowych jako sposób na większą partycypację seniorów w społecznościach obywatelskich.

Jaki jest wpływ działań zrealizowanych w ramach akredytacji na Państwa organizację i poszerzenie oferty edukacyjnej skierowanej do dorosłych słuchaczy?

Pozyskanie wsparcia dla naszej działalności w ramach akredytacji Erasmusa+ w sektorze Edukacja dorosłych pozwoliło nam znacząco poszerzyć ofertę edukacyjną skierowaną do seniorów. Obecnie poza tradycyjnymi formami wykładów

Maria Nowak

inicjatorka powołania stowarzyszenia, osoba odpowiedzialna za opracowywanie programów edukacyjnych, w tym projektów Erasmus+

Stowarzyszenie Seniorzy dla Chorzowa i Śląska w Chorzowie

realizuje programy edukacyjne skierowane do osób w wieku senioralnym z Chorzowa i miast ościennych. Organizacja uzyskała akredytację Erasmus+ w sektorze Edukacja dorosłych

FOT. ARCHIWUM STOWARZYSZENIA

– prelekcjami – nasza organizacja prowadzi warsztaty o bardzo zróżnicowanej tematyce, a także zajęcia podnoszące sprawność fizyczną i intelektualną osób w wieku senioralnym. Liczba słuchaczy uczestniczących w tych zajęciach systematycznie wzrasta. Jest to spowodowane nie tylko atrakcyjną formą tych aktywności, ale także możliwością skorzystania z zagranicznych mobilności grupowych, gdyż w wyjazdach takich mogą uczestniczyć osoby, które wcześniej aktywnie brały udział w działaniach edukacyjnych w siedzibie organizacji. Słuchacze to seniorzy zazwyczaj z niskim wykształceniem, często osoby schorowane lub z niepełnosprawnościami. Wiele z nich do tej pory nie podróżowało poza granice Polski. Udział w mobilnościach grupowych to dla nich niepowtarzalna okazja, by osobiście doświadczyć pobytu w innych krajach Unii Europejskiej, zetknąć się z ich kulturą, tradycją, poznać seniorów z organizacji przyjmujących, poczuć się obywatelem Europy.

Proszę podać przykłady nabycia/rozwinęcia kompetencji przez kadrę dzięki udziałowi w mobilnościach.

Udział w programie Erasmus+ pozwala podnosić wiedzę i kompetencje kadry, w tym zdobywać nowe doświadczenia organizacyjne i dydaktyczne, podnosić kompetencje językowe. Dobrą formą nabywania nowych doświadczeń oraz źródłem wielu inspiracji jest obserwacja pracy tych organizacji zagranicznych, których profil działalności jest

zbliżony do działań podejmowanych przez naszą organizację. Dzięki wyjazdom edukacyjnym kadra otwiera się na nowe metody pracy ze słuchaczami, a przede wszystkim ma więcej pomysłów i motywacji do uatrakcyjniania oferty edukacyjnej.

Proszę podać przykłady wyjazdów słuchaczy i opisać, jaki wpływ miały na nich te wyjazdy.

Słuchacze uczestniczący w organizowanych przez naszą organizację zajęciach to seniorzy z Chorzowa i miast ościennych. Uczestniczyli w mobilnościach grupowych na Węgrzech, w Austrii, we Francji oraz w Słowenii. Dla wielu z nich była to pierwsza okazja do wyjazdu zagranicznego, a już na pewno pierwsza do wyjazdu o charakterze edukacyjnym. Bez wątpienia było to dla nich doświadczenie pozwalające im na przełamywanie barier oraz zwiększanie pewności siebie. Zdobywanie nowych umiejętności i wiedzy, a także przełamanie oporów wynikających z pobytu poza granicami własnego kraju, w środowisku, gdzie większość ludzi nie mówi w języku polskim, jest dla seniorów dużym wyzwaniem. Zmierzenie się z tym wyzwaniem jest dla nich sukcesem, który znacznie podnosi ich samoocenę. Poza wiedzę uzyskiwaną w trakcie mobilności (wykłady, wizyty edukacyjne, wymiana myśli i idei z seniorami z organizacji przyjmujących) zdobywają oni umiejętności praktyczne, np. korzystania z zaawansowanych możliwości urządzeń cyfrowych (nawigacja w telefonie, programy do

tłumaczenia języków, bankowość internetowa itp.). Obecnie słuchacze aktywnie włączają się w przygotowanie kolejnych mobilności. Współuczestniczą w poszukiwaniu miejsc, do których chcą dotrzeć, pomagają w wyborze trasy, znalezieniu miejsc noclegowych. Przed rozpoczęciem mobilności poszukują w internecie informacji o kraju organizacji przyjmującej, jego historii, tradycji, przyrodzie. Podejmują pierwsze kontakty metodami zdalnymi z seniorami z organizacji przyjmującej. Jest to dla nich źródłem dumy i motywacji do dalszych działań rozwojowych, integracyjnych, prospołecznych.

Jak najlepiej organizować wyjazdy edukacyjne dorosłych słuchaczy w projektach mobilności?

Seniorzy, z uwagi na swoje ograniczenia zdrowotne oraz obawy związane z wyjazdem poza granice Polski, najbardziej cenią sobie mobilności grupowe. Wyjazd w grupie znanych osób (innych seniorów), której towarzyszą wspierający edukatorzy ze stowarzyszenia, stwarza dobre warunki do zdobywania wiedzy, kompetencji oraz nabywania nowych doświadczeń. Ważne jest,

by działania edukacyjne nie ograniczały się tylko do wykładów i prelekcji, lecz obejmowały również zajęcia praktyczne, np. wykład na temat zdrowej żywności połączony z wizytą studyjną w ekologicznej plantacji winorośli, wykład o odnawialnych źródłach energii połączony z wizytą na farmie wiatraków itp. Seniorzy cenią sobie także nawiązywanie nowych kontaktów z rówieśnikami z organizacji przyjmującej. Mimo częstych barier językowych wspólne spotkania mają wartość dodaną. Następuje wymiana tradycji i kultury. Wspólne śpiewy, spotkania przy posiłku pozwalają nie tylko na wymianę informacji, ale także na zawieranie przyjaźni. Na przykład w czasie mobilności w Ozd seniorzy z Węgier uczyli polskich słuchaczy tańczyć czardasza, a słuchacze z Polski zaprezentowali tradycyjne tańce śląskie.

W jaki sposób inne organizacje mogą skorzystać z rezultatów wypracowanych przez Państwa?

Po zakończeniu mobilności uczestnicy spotykają się w domu kultury, by podzielić się z innymi seniorami nowymi doświadczeniami, umiejętnościami, wrażeniami. Prezentowane są zdjęcia, filmiki, pamiątki. Jest to nie tylko przeniesienie wartości edukacyjnych na osoby, które nie uczestniczyły w tej mobilności, ale także propagowanie walorów programu Erasmus+, wartości europejskich i zachęcanie kolejnych osób do wchodzenia w projekty realizowane w ramach edukacji dorosłych. W spotkaniach biorą udział nie tylko osoby związane z naszą organizacją, ale także te zrzeszone w innych organizacjach senioralnych. W rezultacie coraz więcej organizacji i osób jest zainteresowanych udziałem w programie Erasmus+.

Nasze stowarzyszenie zorganizowało również spotkanie kadry i edukatorów z liderami innych organizacji senioralnych, które były zainteresowane zasadami i trybem uczestnictwa w Erasmusie+. Dzieliлись się naszymi doświadczeniami z pisania projektów, organizowania zajęć edukacyjnych i mobilności. Według naszej wiedzy co najmniej dwie organizacje senioralne, z Katowic i Knuruwa, aplikowały już o środki w ramach kolejnych konkursów.

FOT. ARCHIWUM STOWARZYSZENIA

Otoczenie osób z niepełnosprawnościami także potrzebuje wsparcia

Stanisław Gurba

wiceprezes zarządu fundacji, od 25 lat związany z różnymi organizacjami pozarządowymi wspierającymi osoby starsze i z niepełnosprawnościami. Edukator, menadżer, animator kultury, członek Chóru Kameralnego Belfersingers, skrzypek w folkowym zespole łemkowskim Serencza

Fundacja Na Rzecz Wspierania Osób Niepełnosprawnych „Wydź z Domu” w Moszczenicy

nie tylko działa na rzecz osób z niepełnosprawnościami, ale też wspiera inne lokalne organizacje pozarządowe w dziedzinie zarządzania, edukacji i prowadzenia działań społecznych

Fundacja Na Rzecz Wspierania Osób Niepełnosprawnych „Wydź z Domu” prowadzi działalność edukacyjną na rzecz rozwijania kompetencji kluczowych u osób z mniejszymi szansami, zwłaszcza z niepełnosprawnościami, zmagających się z chorobami oraz 60+. Specyfikę aktywności dla tych grup przybliży Stanisław Gurba

Co skłoniło Państwa do ubiegania się o akredytację Erasmus+ w sektorze Edukacja dorosłych?

Fundacja „Wydź z Domu” od 2012 roku wspiera osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, głównie z terenu powiatu gorlickiego, w tym zwłaszcza osoby z niepełnosprawnościami, osoby starsze, osoby zmagające się z chorobami, nisko wykwalifikowane i ich szeroko rozumiane otoczenie społeczne, czyli rodziny, przyjaciół, opiekunów i wolontariuszy. Wsparcie to prowadzimy za sprawą działań, takich jak prowadzenie Dziennego Domu Seniora i Klubu Seniora w Gorlicach, usługi opieki wychnieniowej i asystenta osób z niepełnosprawnościami, działalność edukacyjna, promowanie wolontariatu, zaangażowania społecznego i samopomocy oraz turystyki dostępnej dla osób z niepełnosprawnościami i starszych. W tym celu fundacja zatrudnia obecnie 18 osób na umowę o pracę oraz ponad 60 osób w inny sposób (np. umowy cywilnoprawne, porozumienia o wolontariacie i inne). Wśród osób zatrudnionych w organizacji są m.in. terapeuci zajęciowi, nauczyciele różnych przedmiotów, w tym artystycznych, pedagodzy, rehabilitanci, trenerzy, specjaliści różnych dziedzin edukacji osób o niskich kompetencjach kluczowych i społecznych, opiekunowie medyczni, asystenci osób z niepełnosprawnościami oraz opiekunowie osób starszych.

Uczestnictwo w programie Erasmus+, a zwłaszcza posiadanie akredytacji w sektorze Edukacja dorosłych, bardzo dobrze odpowiada na potrzeby edukacyjne naszej kadry i słuchaczy. Do tych potrzeb należy m.in. konieczność systematycznego rozwijania umiejętności i kompetencji w celu świadczenia jak najwyższej jakości edukacji – na poziomie europejskim – w środowisku osób z mniejszymi szansami. Praca z osobami z niepełnosprawnościami, starszymi i zmagającymi się z chorobami i kryzysami wymaga ciągłego zaangażowania, doskonalenia, wysokiego poziomu empatii i umiejętności obserwacji oraz elastyczności, poszukiwania nowinek i nieszablonowych rozwiązań, tak aby jak najlepiej odpowiadać na potrzeby tej części społeczeństwa.

Jakie cele określili Państwo w *Planie Erasmusa uwzględnionym we wniosku o akredytację?*

W naszym planie Erasmusa+ określiliśmy pięć następujących celów:

- wdrożenie nowego programu edukacyjnego i rozwój umiejętności dziesięciorga członków kadry fundacji w zakresie edukacji pozaformalnej osób starszych;
- wprowadzenie nowego programu edukacyjnego i rozwój umiejętności sześciorga członków kadry fundacji w dziedzinie edukacji społecznej osób z niepełnosprawnościami;
- zainicjowanie nowego programu edukacyjnego i rozwój umiejętności sześciorga członków kadry fundacji w obszarze edukacji obywatelskiej i przedsiębiorczości;
- zwiększenie wiedzy i umiejętności 48 słuchaczy, osób w wieku 60+, w zakresie kompetencji cyfrowych dzięki zapewnieniu im warsztatów i szkoleń;
- rozwijanie wiedzy i umiejętności 40 słuchaczy – osób z grup z mniejszymi szansami – w zakresie kompetencji kluczowych dzięki zapewnieniu im warsztatów i szkoleń.

Jaki jest wpływ działań zrealizowanych w ramach akredytacji na Państwa organizację i poszerzenie oferty edukacyjnej skierowanej do dorosłych słuchaczy?

Dzięki realizacji projektów Erasmus+, w tym w ramach akredytacji w sektorze Edukacja dorosłych, działalność edukacyjna fundacji wzbogaciła się o nowe metody pracy. Są nimi arteterapia, muzykoterapia, taniec grupowy oraz połączenie tematu ekologii i zrównoważonego rozwoju z pracą terapeutyczną z naszymi słuchaczami. Wykorzystywane są one na wszelkich polach naszej działalności, w Klubie Seniora, Dziennym Domu Seniora oraz w pracy z osobami z niepełnosprawnościami i innymi. Ponadto prowadzenie projektów w ramach programu znacznie przyczyniło się do wzrostu znaczenia i prestiżu fundacji w środowisku lokalnym. Fundacja stała się lokalnym ambasadorem Erasmusa+. Wiele organizacji, szkół i instytucji zainspirowanych przykładem naszej organizacji zaczęło aplikować i starać się o realizację własnych projektów, w czym są przez nas wspierani merytorycznie. Udowodniliśmy, że także organizacje z pogranicza, z małych miejscowości, z dala od centrów komunikacyjnych i wielkich miast mają szansę na realizację działań na poziomie europejskim.

Proszę podać przykłady nabycia/rozwiązania kompetencji przez kadrę dzięki udziałowi w mobilnościach.

Dzięki uczestnictwu w mobilnościach kadra fundacji sukcesywnie podnosi swoje kompetencje i umiejętności oraz poznaje w praktyce skuteczne rozwiązania edukacyjne stosowane w innych krajach. Kadra Klubu Seniora oraz Dziennego Domu Seniora m.in. brała udział

FOT. ARCHIWUM FUNDACJI

FOT. ARCHIWUM FUNDACJI

w szkoleniu w Madrycie z wprowadzania metod kreatywnych – wykorzystujących muzykę, zajęcia teatralne oraz żonglerkę – do pracy z osobami starszymi i z niepełnosprawnościami. Metody te są aktualnie wykorzystywane w systematycznej pracy z seniorami uczęszczającymi do Klubu i Domu Seniora.

Ponadto kadra fundacji pracująca z osobami z niepełnosprawnościami uczestniczyła w szkoleniu w Perugii na temat pozaformalnych metod edukacji i wspierania osób niepełnosprawnych w zakresie kompetencji społecznych. Kolejne zrealizowane szkolenie to kurs dotyczący języka angielskiego w zarządzaniu organizacją pozarządową i wspieraniu osób o mniejszych szansach w Maladze. Trzeci wyjazd edukacyjny kadry odbył się do Turynu. Jego uczestnicy brali udział w szkoleniu w zakresie organizacji pracy z osobami z różnymi rodzajami niepełnosprawności oraz wykorzystania turystyki jako metody rehabilitacji i integracji społecznej.

Uczestnictwo w mobilnościach edukacyjnych podniosło kompetencje społeczne, kulturowe i organizacyjne oraz rozwinęło wiedzę i umiejętności naszej kadry w zakresie stosowanych metod pracy.

Jednocześnie przyczyniło się do znacznego wzrostu kompetencji językowych, spowodowało przełamanie obaw i ograniczeń w posługiwaniu się językami obcymi, wzmocniło pewność siebie, zmniejszyło obawy przed zmianami i sytuacjami nagłymi, podniosło elastyczność i umiejętność organizacji pracy. Nie bez znaczenia też jest zwiększenie motywacji do pracy na rzecz osób z mniejszymi szansami.

Proszę podać przykłady wyjazdów słuchaczy i opisać, jaki wpływ miały na nich te wyjazdy.

Fundacja zaprasza słuchaczy do uczestnictwa w mobilnościach grupowych. Dotychczas zorganizowano trzy wyjazdy tego typu, w dwóch z nich uczestniczyły osoby z niepełnosprawnościami. Byli to uczestnicy Dziennego Domu Seniora w Gorlicach w wieku średnio ponad 80 lat, borykający się z problemami wynikającymi z wieku starszego: słabością fizyczną oraz psychiczną, samotnością i problemami zdrowotnymi. Podczas pierwszej mobilności do Zagrzebia uczestnicy wzięli udział w warsztatach z tolerancji, współpracy w grupie i kreatywności. Wspólnie z nimi w tygodniowych zajęciach

uczestniczyli podopieczni organizacji przyjmującej Validus, a więc osoby z niepełnosprawnościami intelektualnymi i fizycznymi. Wspólna praca, wykonywanie zadań, przełamywanie barier komunikacyjnych, praca nad akceptacją osób o różnym wyglądzie, kompetencjach i umiejętnościach przyczyniła się znacznie do zmiany postrzegania osób z niepełnosprawnościami u naszych beneficjentów. Podniósł się u nich poziom tolerancji, empatii i wrażliwości na potrzeby innych osób, akceptacji różnorodności i pozytywnego postrzegania innych, w tym ludzi z niepełnosprawnościami.

Drugi wyjazd w ramach mobilności zagranicznej odbył się do Czech, gdzie wspólnie z osobami z niepełnosprawnościami z organizacji przyjmującej słuchacze uczestniczyli w warsztatach muzykoterapeutycznych, tanecznych i choreograficznych. Zajęcia te koncentrowały się także na edukacji związanej z ruchem i zdrowym trybem życia, a także dotyczyły akceptacji swoich ograniczeń wynikających z wieku, niepełnosprawności i problemów zdrowotnych.

Trzecia mobilność słuchaczy odbywała się w Słowenii, gdzie uczestnicy wspólnie z miejscowymi seniorami brali udział w warsztatach cyfrowych, z korzystania z komputera oraz smartfonu, wykonywania i obróbki zdjęć. W zajęciach tych uczestniczyli seniorzy, którzy są aktywni w działaniach Klubu Seniora, w tym w akcjach pomocowych i samopomocowych. Dzięki uczestnictwu w warsztatach podnieśli swoje kompetencje cyfrowe, a także międzykulturowe, poznali historię i tradycje Słowenii, zaprzyjaźnili się z lokalnymi seniorami.

Możliwość uczestnictwa w wyjątkowych wydarzeniach, jakimi są mobilności grupowe, spowodowała, że nasi seniorzy są znacznie bardziej zaangażowani w funkcjonowanie Klubu Seniora i inne działania na rzecz lokalnej społeczności. Mają do tego dużo większą motywację. Sami opracowali programy warsztatów i zajęć na tematy ekologiczne i otaczającej nas przyrody, zaczęli organizować spotkania z dziećmi z przedszkoli i klas młodszych szkół podstawowych, kilkakrotnie brali udział w akcji sadzenia drzew w lasach oraz w innych aktywnościach.

Jak najlepiej organizować wyjazdy edukacyjne dorosłych słuchaczy w projektach mobilności, by były efektywne, a przy tym ciekawe i by rzeczywiście pomagały rozwijać kompetencje kluczowe?

Przygotowując mobilności edukacyjne dorosłych słuchaczy, przyjęliśmy zasadę, że obie organizacje (fundacja i organizacja przyjmująca), a przede wszystkim ich beneficjenci, mają jak najwięcej skorzystać z tych wydarzeń. Plan warsztatów przewiduje współpracę i zaangażowanie trenerów z obydwu organizacji, a tematy są ustalane i dostosowywane do potrzeb uczestników lub dotyczą kwestii uznanych za istotne przez kadrę z nimi pracującą. W przygotowywaniu angażujemy naszych słuchaczy, którzy uczestniczą w spotkaniach i warsztatach wprowadzających (np. o wiedzy i historii kraju przyjmującego, w przygotowaniu językowym itp.) oraz przygotowują podarki dla organizacji przyjmującej i współuczestników szkolenia (np. wykonują je ręcznie w trakcie zajęć terapeutycznych). Czują się dzięki temu docenieni i wiedzą, że mogą podziękować prosto z serca.

Przed każdą z mobilności odbywa się także wizyta przygotowawcza. Wynika ona z potrzeby wytłumaczenia organizacji przyjmującej zasad wynikających z programu Erasmus+, w tym zakresu działań i tematów podejmowanych w trakcie mobilności grupowych, z potrzeby poznania się z przedstawicielami organizacji goszczącej oraz z konieczności sprawdzenia miejsca warsztatów i jego dostosowania do potrzeb osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności.

W jaki sposób inne organizacje mogą skorzystać z rezultatów wypracowanych przez Państwa?

Przedstawiciele fundacji uczestniczyli w wielu spotkaniach w lokalnych organizacjach pozarządowych i innych placówkach, w czasie których opowiadali o realizowanych projektach Erasmus+, prowadzonych działaniach i ich oddziaływaniu na kadrę i słuchaczy naszej placówki. Obecnie jesteśmy na etapie przygotowywania podsumowania pierwszego projektu akredytowanego oraz przygotowywania dokumentów do publikacji na naszej stronie internetowej oraz na platformie rezultatów Erasmus+.

Home

Akcja 2. Partnerstwa na rzecz współpracy w dziedzinie edukacji dorosłych

Erasmus+ stwarza również przestrzeń do rozwijania współpracy międzyinstytucjonalnej. Ofertę w tym zakresie kieruje do organizacji aktywnych w obszarze niezawodowej edukacji dorosłych, działających w państwach UE i krajach stowarzyszonych. Tego rodzaju podmioty mogą rozwijać swoją aktywność dzięki realizowaniu partnerstw wspieranych w ramach Akcji 2. Erasmus+. O swoich doświadczeniach opowiadają koordynatorzy działań, które są przykładami dobrych praktyk

Celem Akcji 2. jest umożliwienie organizacjom zdobywania doświadczenia w obszarze współpracy międzynarodowej oraz doskonalenia swoich działań, a także osiągnięcie wysokiej jakości innowacyjnych rezultatów. W zależności od celów i oczekiwanego wpływu oraz rezultatów danego projektu, a także specyfiki i możliwości organizacji uczestniczących projekty partnerskie mogą mieć większą lub mniejszą skalę i zakres. W praktyce oznacza to możliwość dostosowania danego przedsięwzięcia do potrzeb poszczególnych organizacji tworzących partnerstwo, skali ich działalności, grup docelowych i planów rozwoju organizacji. Ze względu na tę elastyczność, a ponadto formę dofinansowania w postaci ryczałtu i ułatwione procedury sprawozdawcze, akcja ta cieszy się znaczną popularnością.

Organizacje wnioskujące o dofinansowanie projektów współpracy mogą realizować swoje działania w ramach jednej z dwóch dostępnych ścieżek:

- **Partnerstw na małą skalę**, w których współpracę mogą podjąć minimum dwie organizacje z dwóch krajów Unii Europejskiej lub krajów stowarzyszonych (por. rozdz. *Dlaczego chcemy przybliżyć temat Edukacji dorosłych w programie Erasmus+ w Polsce?*). Partnerstwa tego typu polegają na zawiązaniu współpracy oraz na wymianie doświadczeń i są przeznaczone zwłaszcza dla organizacji działających na mniejszą skalę, często podmiotów nowych w programie, mniej doświadczonych, prowadzących działania na rzecz lokalnych społeczności, np. osób z mniejszymi możliwościami lub w trudnej sytuacji oraz wymagających wsparcia edukacyjnego. Projekt partnerstwa tego typu może trwać od 6 do 24 miesięcy, a dofinansowanie przyznawane jest w postaci ryczałtu bez względu na czas trwania i liczbę partnerów. Wnioskodawcy mają do wyboru dwie wysokości budżetu: 30 tys. i 60 tys. euro. Wybór zależy od zaplanowanych działań projektowych.
- **Partnerstw współpracy**, w których współpracę mogą podjąć minimum trzy organizacje z trzech krajów Unii Europejskiej lub krajów stowarzyszonych. Projekty tego typu są przeznaczone zwłaszcza dla organizacji działających na większą skalę i mających na celu wzmocnienie swoich działań, tworzenie sieci współpracy, a także rozwój innowacyjnych rozwiązań. W tej akcji ważne jest wdrożenie oraz możliwie szerokie upowszechnienie opracowanych rezultatów – w większym zakresie niż w obrębie organizacji tworzących konsorcjum projektowe.

W Partnerstwach współpracy możliwy jest udział organizacji z kraju niestowarzyszonego z programem, ale tylko jeśli biorą w nich udział co najmniej trzy organizacje z krajów wyżej opisanych. Projekt tego typu może trwać od 12 do 36 miesięcy, a dofinansowanie przyznawane jest w postaci ryczałtu bez względu na czas trwania i liczbę partnerów. Wnioskodawcy mają do wyboru trzy wysokości budżetu: 120 tys., 250 tys. i 400 tys. euro. Wybór zależy od zaplanowanych działań projektowych, tzw. pakietów pracy.

Ważna jest jakość i trwałość oraz włączenie społeczne

W Akcji 2. również istotny jest wybór jednego z priorytetów wskazanych w założeniach programu Erasmus+, najlepiej odpowiadającego potrzebom partnerstwa. Warto zwrócić uwagę, że jako szczególnie istotny określono priorytet dotyczący włączenia społecznego i różnorodności, a pozostałe w znacznym zakresie dotyczą również rozwoju kompetencji kluczowych i podstawowych wśród dorosłych słuchaczy.

Partnerstwa polegają przede wszystkim na wymianie doświadczeń i osiągnięciu celów odpowiadających na zidentyfikowane potrzeby dotyczące prowadzonej działalności edukacyjnej na rzecz dorosłych słuchaczy. Istotne jest, aby wykazać, że zaplanowane cele nie byłyby możliwe do osiągnięcia bez współpracy o charakterze międzynarodowym – to **europejska wartość dodana**, która jest jednym z elementów oceny wniosków.

Nie ma katalogu działań, które można sfinansować z otrzymanego dofinansowania, natomiast muszą być one uzasadnione w kontekście celów projektu i zgodne z założeniami akcji w sektorze Edukacja dorosłych. Typowy projekt obejmuje zarówno działania krajowe, jak i mobilności międzynarodowe z udziałem kadry i dorosłych słuchaczy, które służą wspólnej pracy nad projektem oraz wymianie doświadczeń i wzajemnemu uczeniu się. Ważne jest także zaplanowanie działań w taki sposób, aby projekt był efektywny kosztowo.

Dobrej jakości projekty w Akcji 2. zakładają aktywny udział każdego z partnerów w opracowywaniu wniosku, identyfikacji potrzeb w obszarze działań edukacyjnych

dla dorosłych, planowaniu działań i ich wdrażaniu. Każda z organizacji powinna skorzystać na realizacji projektu w celu rozwoju oferty edukacyjnej oraz wdrożenia trwałych rozwiązań do swojej działalności, które podniosą m.in. jakość, dostępność lub skalę realizowanych działań. Szczególnie istotnym i niezbędnym elementem jest analiza potrzeb każdej uczestniczącej organizacji. Należy przede wszystkim uwzględnić potrzeby edukacyjne dorosłych słuchaczy z grup docelowych, do których kierowana jest działalność partnerów projektu.

Jedną z bardzo ważnych cech dobrego projektu jest to, w jaki sposób partnerstwo zaplanowało wykorzystanie rezultatów w ramach bieżącej działalności. Istotne jest, aby efekty projektów tworzyły wartość dodaną w ofercie edukacyjnej skierowanej do dorosłych słuchaczy. Najbardziej wartościowe projekty to takie, które nie tylko deklarują wykorzystanie osiągniętych rezultatów w najbliższym czasie po zakończeniu projektu, ale przede wszystkim te, które korzystają z nich w kolejnych latach. Chodzi o to, by zrealizowane przedsięwzięcia były inspiracją dla organizacji do podejmowania kolejnych działań, a dla osób indywidualnych – motywacją do dalszego rozwoju. Niezwykle cenne jest też wykorzystanie rezultatów danego projektu przez organizacje spoza partnerstwa.

Niezależnie od typu i skali partnerstwa, a także charakteru zaplanowanych do osiągnięcia rezultatów, ważne jest również, aby je możliwie szeroko upowszechnić, tj. adekwatnie do ich rodzaju, możliwości organizacji, a także potencjalnego grona odbiorców. Rezultaty partnerstw mogą być miękkie, takie jak nowa wiedza i kompetencje, lub twarde, np. publikacje, scenariusze zajęć, kursy. Grupami docelowymi upowszechniania mogą być kadra, dorośli słuchacze i lokalna społeczność oraz inne organizacje.

Uwagę należy zwrócić także na możliwie szerokie uwzględnienie oraz zaangażowanie dorosłych słuchaczy z grup wymagających szczególnego wsparcia edukacyjnego i zagrożonych wykluczeniem społecznym. Poświęcenie projektu takim grupom docelowym ma znaczenie, ponieważ w kryteriach oceny kładzie się szczególny nacisk na przedsięwzięcia realizowane z uwzględnieniem priorytetu włączenia społecznego i różnorodności.

A konkretnie chodzi o... przykłady dobrych praktyk

W celu zobrazowania potencjału Akcji 2. i możliwości, jakie ona stwarza, warto zapoznać się z przykładami projektów partnerskich, w których – z perspektywy czasu – efekty programu Erasmus+ nadal są widoczne i wykorzystywane. Wypowiedzi realizatorów projektów wskazują na bardzo skuteczne zdobywanie doświadczeń i podnoszenie kompetencji edukatorów osób dorosłych oraz aktywne angażowanie dorosłych słuchaczy w realizowane działania – zarówno krajowe, jak i zagraniczne. Natomiast z wytworzonych rezultatów będą mogły często skorzystać również inne organizacje.

Do opisu zrealizowanych działań w ramach Akcji 2. wytypowano następujące podmioty:

- Fundacja „Addenda”,
- Stowarzyszenie „Krakowski Alarm Smogowy”,
- Fundacja „Mapa Pasji”,
- Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną „Koło”,
- Miejska Biblioteka Publiczna im. Ottona Sterna w Żorach.

Większość przedstawionych projektów została zrealizowana przez organizacje pozarządowe, tj. stowarzyszenia i fundacje, które są najczęstszymi

beneficjentami Akcji 2. sektora Edukacja dorosłych programu Erasmus+. Uwzględniono wśród nich także przykład projektu przeprowadzonego przez bibliotekę, bowiem instytucje kultury coraz częściej pojawiają się w sektorze Edukacja dorosłych.

W sektorze tym uwagę przykuwa różnorodność tematyki projektów i grup docelowych. Z tego powodu trudno jest wskazać typowe projekty partnerskie. Zaprezentowane przedsięwzięcia są jednymi z wielu możliwych, dotyczą takich działań, jak motywowanie seniorów do edukacji, wykorzystanie metody storytellingu, edukacji ekologicznej czy nowych technologii w edukacji kulturowej. Wśród twardych rezultatów znajdziemy natomiast aplikację webową i program edukacyjny dla rodziców, przedstawienie teatralne i film edukacyjny stworzony we współpracy z osobami z niepełnosprawnością intelektualną, e-book dla edukatorów i publikację dla bibliotekarzy w zakresie organizowania edukacji pozaformalnej. Rezultaty osiągnięte w ramach przywołanych projektów umożliwiły podniesienie kompetencji i zdobycie nowych doświadczeń zarówno kadrze organizacji partnerskich, jak i dorosłym odbiorcom działań edukacyjnych.

Wybór organizacji realizujących projekty partnerskie i wywiady z beneficjentami: Michał Chodniewicz, Joanna Replin i Wojciech Zawadzki

Dostrzegać osoby w trudnej sytuacji życiowej

Fundacja „Addenda” w swoich działaniach koncentruje się na opracowywaniu i testowaniu nowych rozwiązań w nieformalnej i pozaformalnej edukacji dorosłych w kontekście lokalnym i międzynarodowym. Swoją receptę na sukces w tym zakresie podaje Barbara Kaszkur-Niechwiej

Dlaczego postanowili Państwo realizować projekty w ramach programu Erasmus+?

Program Erasmus + jest niezwykle elastyczny i pozwala na realizację różnorodnych projektów, zarówno w małej, jak i w większej skali. Jego formuła obejmuje zarówno projekty ściśle odpowiadające konkretnym potrzebom grup docelowych, jak i bardziej nietypowe, lekko zwariowane, które pozwalają nam eksperymentować, wyznaczać nowe ścieżki edukacyjne – co z kolei jest celem samej organizacji. Z kolei priorytety Erasmusa+ odnoszą się do uniwersalnych, ale też bardzo ważnych we współczesnym świecie zagadnień – więc nie tylko nie ograniczają, ale raczej wskazują drogę, przypominają o istotnych kwestiach, pozwalają poczuć, że realizując nawet bardzo mały projekt, przyczyniamy się do budowania wspólnego dobra.

Nadrzędną potrzebą naszych słuchaczy – ludzi w później i bardzo później dorosłości – jest poprawa jakości życia przez nadanie mu znaczenia i sensu. Z niej wynikają wszystkie inne potrzeby, na które staramy się odpowiadać w naszych projektach. Na pierwszym miejscu jest tu kwestia motywacji do działania i rozwoju, wypracowanie metod, które pozwolą na skuteczne i „bezbolesne” wplecenie rozwoju osobistego w nurt codziennego życia, działania prozdrowotne, zwiększenie świadomości siebie i swojego miejsca we współczesnym świecie. Do tego dochodzą umiejętności praktyczne, doskonalone niejako przy okazji: korzystanie z narzędzi cyfrowych, znajomość języków, umiejętność krytycznego myślenia, zrozumienie podstawowych zasad funkcjonowania współczesnego świata – tak inne od tych, które nasi słuchacze znali w młodości. Projekty współpracy, które realizowaliśmy w ostatnich latach – „Stosowana sztuka opowieści jako strategia motywacyjna”, „Harmonia ciała i umysłu w uczeniu się przez całe życie” oraz „Uczenie się w życiu – życie w uczeniu się” – stanowiły odpowiedź na zidentyfikowane potrzeby.

Bardzo cenną cechą programu Erasmus+ jest przyjazny sposób finansowania działań. Finansowanie ryczałtowe sprawia, że można dostosować sposób realizacji celów projektu do rzeczywistej sytuacji organizacji i jej słuchaczy. Nie musimy szczegółowo sprawozdawać, na co i ile wydaliśmy, lecz co udało nam się zdziałać. Odbieramy to jako wyraz zaufania i szacunku dla realizatorów projektu. Dodatkowo możemy liczyć na wsparcie pracowników Narodowej Agencji, na ich szczere zainteresowanie tym,

Barbara Kaszkur-Niechwiej
prezesa fundacji, edukatorka,
menadżerka NGO

Fundacja „Addenda” w Krakowie
prowadzi działania edukacyjne
dla osób w średnim i starszym
wieku oraz dla edukatorów
osób dorosłych

FOT. B. KASZKUR-NIECHWIEJ

co robimy, oraz na możliwość zaprezentowania naszych osiągnięć – i bycia docenionym. Wszystko to sprawia, że warto korzystać z Erasmusa+.

Jakie są największe osiągnięcia w projektach zrealizowanych przez Państwa? Który rezultat jest szczególnie wartościowy z perspektywy czasu?

Największym osiągnięciem z perspektywy organizacji jest ciągłość, czyli z każdym kolejnym projektem, poszerzenie perspektywy na problematykę rozwoju człowieka w później dorosłości i towarzyszący mu niedosyt wiedzy, refleksji i działań. To nieustająca inspiracja i zachęta do dalszych dociekań, płynąca z każdego zrealizowanego projektu. Praca nad jednym problemem zawsze ukazuje kolejne, jeszcze ciekawsze. I tak, realizując wspomniany już projekt o storytellingu, dostrzegliśmy problem ciała i jego relacji z umysłem, co zaowocowało kolejnym przedsięwzięciem poświęconym temu właśnie zagadnieniu. Projekt ten zaś zwrócił naszą uwagę na uczenie się nieformalne, zarówno to naturalne, które mamy wpisane w geny, jak i to, które – świadomie czy nie – realizujemy w codziennym życiu. I znów powstał z tego projekt – o relacjach między życiem i uczeniem się.

Dla naszych starszych słuchaczy najważniejsze było przekonanie się, że „jeszcze” można doświadczyć

czegoś ekscytującego i zarazem wartościowego, nauczyć się nowych rzeczy, zmienić punkt widzenia na sprawy, zdawało by się, dobrze znane i „pewne”.

Bardzo wartościowym i trwałym rezultatem, który dotyczy zarówno kadry, jak i słuchaczy, jest zwiększenie kompetencji językowych, cyfrowych, organizacyjnych i umiejętności pracy w multikulturowym środowisku.

Co konkretnie zmieniło się w Państwa organizacji dzięki projektom Erasmus+? Jaka wartość dodana wynika z międzynarodowego charakteru projektu?

Fundacja „Addenda” jest małą organizacją, niemającą pracowników ani rozbudowanej infrastruktury. Istnieje dzięki entuzjastom działającym w niej wolontariuszy. Tym, co nas motywuje do podejmowania czasem niemałego wysiłku, jest pewność, że nasze działania mają sens, że nasze przecież skromne zasoby wykorzystujemy najbardziej efektywnie, że wciąż się rozwijamy – organizacyjnie i osobiście. Realizacja projektów Erasmus+ pozwoliła nam utrzymać motywację na wysokim poziomie. Sprawiała też, że nasza działalność jako małej organizacji stała się bardziej wyrazista, klarowna, zintegrowana. Możemy powiedzieć, że działania projektowe nie tyle wpisują się w nurt pracy

organizacji, co stanowią jej motor. Nawet jak projekt się kończy, zostają po nim struktura, kontakty, inspiracje, pomysły, a najważniejsze – swoisty rozpęd, który rodzi kolejne działania.

Bardzo ważny jest też wzrost znaczenia i prestiżu organizacji w środowisku zarówno lokalnym, jak i międzynarodowym. U siebie jesteśmy postrzegani jako organizacja oferująca atrakcyjne zajęcia, w Europie – jako solidny partner. Uważamy, że w przypadku edukacji dorosłych, zwłaszcza seniorów, nie da się przecenić korzyści płynących z międzynarodowego charakteru działań projektowych. Spotkanie ludzi, organizacji z innych krajów, mających inny styl życia, uczenia się, organizacji pracy, zawsze inspiruje i poszerza perspektywę. Realizacja projektów – przynajmniej w naszym przypadku – przebiega w bardzo nieformalnej, przyjacielskiej atmosferze. Sprzyja to przełamywaniu stereotypów, uprzedzeń, skostniałych poglądów, lęków, które są dość częste wśród seniorów. Otwiera serca i umysły.

W jaki sposób inne organizacje mogą skorzystać z rezultatów wypracowanych przez Państwa?

Materiały edukacyjne tworzone w projektach są dostępne na Platformie Rezultatów Programu Erasmus+ oraz za pośrednictwem stron internetowych: fundacyjnej i naszych partnerów. Staramy się również publikować opisy ciekawszych części projektów na platformie EPALE. Dzielimy się naszymi doświadczeniami na konferencjach i spotkaniach edukatorów – na poziomie lokalnym, krajowym i międzynarodowym. Rezultaty wypracowane w projektach wykorzystujemy w warsztatach dla edukatorów. Udzielamy indywidualnych konsultacji – osobiście i korzystając z wszystkich dostępnych mediów.

Projekty to działania edukacyjne, szkolenia, wyjazdy, ale też relacje, spotkania i doświadczenia. Na kogo projekty wpłynęły w szczególny sposób i „otworzyły mu umysł” albo „zmieniły życie”?

Pracujemy głównie z osobami z tzw. grup defaworyzowanych, z ludźmi z mniejszymi szansami, w trudnej sytuacji życiowej. Dla takich osób już samo

uczestnictwo w działaniach międzynarodowych stanowi wielkie wydarzenie, dodatkowo projekty rozbudzają cechy i umiejętności, których u siebie nie dostrzegali, skłaniają ich do zadawania pytań, pokazują, że coś, co wydawało się znane lub nieciekawe, ujawnia inne, niezwykle oblicze. Tak było w przypadku Krysi, emerytowanej salowej, samotnej wdowy mieszkającej na wsi, uczestniczki naszego ostatniego projektu. Udział w nim – co ujawniło się podczas sesji ewaluacyjnej – sprawił, że otworzyła się na innych ludzi, w tym na obcokrajowców, z którymi, z powodu nieznamościi języka obcego, dotąd nie odważyłaby się wejść w jakikolwiek kontakt. Przekonała się, że potrafi się komunikować, że wzajemna życzliwość, wrażliwość na potrzeby drugiego człowieka jest ważniejsza od znajomości języka. Opowiedziała, jak z własnej inicjatywy pomogła japońskiemu turyście kupić bilet tramwajowy – co przed projektem było nie do pomyślenia.

W ramach projektu realizowaliśmy bogaty program zajęć lokalnych obejmujący wizyty w krakowskich muzeach. Wcześniej wspomniana uczestniczka

FOT. B. KASZKUR-NIECHWIEJ

wyznała, że nigdy nie była w żadnym muzeum i nigdy nie przyszłoby jej do głowy, aby tam pójść. W jej pojęciu do Krakowa można było czasem pojechać do kina i to wszystko. Wizyty w muzeum, a zwłaszcza w galeriach sztuki polskiej i japońskiej, dostarczyły jej mocy wrażeń. Przypominam sobie, jak podczas naszej pierwszej wizyty – była to galeria polskiego malarstwa XIX wieku, zastałam ją stojącą bardzo długo przed jednym z obrazów. Na moje pytanie, co jej się w tym obrazie podoba, odpowiedziała: „Nie wiem, po prostu nie mogę się od niego oderwać”. To wydarzenie było tak silne i jednocześnie szokujące, że otworzyło jakieś nieznane pokłady wrażliwości, które sprawiły, że niecierpliwie wyczekiwała kolejnych wizyt w muzeach, a w ostatnim – w galerii sztuki japońskiej – po prostu świadomie delektowała się tym, co widzi.

Krysia nie posługuje się komputerem, ale powierzona jej rola „centrum informacyjnego” grupy sprawiła, że niezwykle sprawnie zaczęła korzystać z zalet telefonów komórkowych. Nauczyła się obsługi nowych aplikacji, nabrała odwagi do samodzielnej eksploracji możliwości stwarzanych przez nowe technologie. W czasie spotkań międzynarodowych zaprzyjaźniła się z jedną z włoskich senierek, podobnie jak ona samotną wdową.

Jak sama powiedziała, była to przyjaźń od pierwszego wejrzenia, i na pewno nie skończy się wraz z projektem. Historia Krysi, i nie tylko, sprawiła, że zdecydowaliśmy się wystąpić do programu Erasmus+ o akredytację – aby osobom takim jak ona pomóc w utrwaleniu tego, co zyskały dzięki projektom współpracy.

Bardzo ważne jest, by projekty Erasmus+ miały długotrwały efekt po zakończeniu okresu finansowania. Jaka jest tajemnica sukcesu trwałości Państwa działań?

Wydaje mi się, że tkwi ona w autentyczności naszych działań, w ścisłym ich związku z tym, co robimy w codziennym życiu – zarówno kadra, jak i słuchacze. Działający w naszej organizacji ludzie – jako że nie są pracownikami – robią to, co z ich osobistego punktu widzenia jest wartościowe i ciekawe, są nastawieni na rezultat, który będzie trwały. Z kolei słuchacze odnajdują w tematyce projektów kwestie, które są ważne i przydatne w ich życiu codziennym, i które życie to wzbogacają. Projekty kończą się, ale w pewnym sensie wciąż są z nami: we wspomnieniach, przyjaźniach, inspiracjach, motywacji do dalszego działania, a przede wszystkim w naszym życiu, które dzięki nim staje się lepsze.

Ponadnarodowe projekty ekologiczne

Stowarzyszenie „Krakowski Alarm Smogowy” zajmuje się szeroko rozumianą edukacją ekologiczną. Projekt „3R – Reduce, Reuse, Recycle” – przeznaczony dla grupy tzw. młodych osób dorosłych – zrealizowało z funduszy sektora Edukacja dorosłych w programie Erasmus+. O przedsięwzięciu tym w kontekście działalności stowarzyszenia opowiada Magdalena Kozłowska

Dlaczego postanowili Państwo realizować projekty w ramach programu Erasmus+?

Stowarzyszenie „Krakowski Alarm Smogowy” stawia na edukację ekologiczną jako fundament swojej działalności. Problemy ekologiczne, takie jak np. smog, nie znają granic. Realizując projekty w ramach programu Erasmus+, możemy korzystać z doświadczeń innych krajów, które borykają się z podobnymi wyzwaniami. Erasmus+ uznaje zagadnienie ekologii za jedno z czterech najważniejszych na lata 2021–2027, zatem jego założenia idealnie wpasowują się w nasze zainteresowania. Dzięki współpracy międzynarodowej możliwe jest poszerzenie perspektywy i znalezienie innowacyjnych rozwiązań, które mogą zostać zaadaptowane na gruncie lokalnym. Praca w ramach projektu pozwala na wymianę doświadczeń i najlepszych praktyk, co jest kluczowe w skutecznej edukacji ekologicznej.

Jakie są największe osiągnięcia w projektach zrealizowanych przez Państwa? Który rezultat jest szczególnie wartościowy z perspektywy czasu?

W ramach projektu partnerskiego realizowanego we współpracy z organizacjami z Czech, Hiszpanii, Litwy i Węgier stworzyliśmy kompleksowy zestaw materiałów edukacyjnych dotyczący zasad 3R – *reduce, reuse, recycle*. Materiały te są nadal wykorzystywane podczas warsztatów i szkoleń organizowanych przez stowarzyszenie. Ponadto w trakcie projektu zorganizowaliśmy liczne warsztaty i szkolenia w różnych miastach Polski i Europy. Dzięki nim setki uczestników zdobyły praktyczne umiejętności w zakresie redukcji odpadów, ponownego użycia przedmiotów oraz recyklingu. Uczestnicy projektu rozwijali także swoje kompetencje miękkie, takie jak umiejętności komunikacyjne, współpraca w grupie, zarządzanie projektami oraz kreatywne myślenie.

Najbardziej wartościowym rezultatem z perspektywy czasu jest strona internetowa, która służy jako platforma e-learningowa z filmikami i podcastami. Stała się ona ważnym narzędziem edukacyjnym, z którego korzystają zarówno uczestnicy nowych projektów, jak i – na własną rękę – osoby zainteresowane ochroną środowiska. Jej dostępność sprawia, że jest to narzędzie wyjątkowo uniwersalne i trwałe.

Magdalena Kozłowska
menadżerka projektów,
edukatorka ekologiczna

Stowarzyszenie „Krakowski Alarm Smogowy” w Krakowie swoje działania kieruje do osób z różnych grup wiekowych, począwszy od dzieci aż po osoby dorosłe

Co konkretnie zmieniło się w Państwa organizacji dzięki projektom Erasmus+? Jaka wartość dodana wynika z międzynarodowego charakteru projektu?

Dzięki projektom Erasmus+ – oprócz „3R – Reduce, Reuse, Recycle” realizowaliśmy jeszcze projekty „Clean Air” i „Clean Air 2” – stowarzyszenie znacząco rozszerzyło i uatrakcyjniło swoją ofertę edukacyjną. Wprowadziliśmy nowe, interaktywne metody nauczania, jak np. filmiki, podcasty. Rozpoczęliśmy też realizację programów międzynarodowych, także w ramach projektów Horizon, które angażują uczestników z różnych krajów. Dzięki temu mamy okazję do wymiany doświadczeń, poznawania różnych perspektyw oraz współpracy nad wspólnymi projektami ekologicznymi. Ponadto kadra stowarzyszenia zyskała możliwość uczestnictwa w międzynarodowych szkoleniach i warsztatach. Te doświadczenia pozwoliły na rozwój kompetencji w zakresie zarządzania projektami, metodologii edukacyjnych oraz znajomości zagadnień ekologicznych na poziomie europejskim. Przy tworzeniu nowych treści edukacyjnych zwracamy teraz jeszcze większą uwagę na ich atrakcyjność oraz uniwersalność.

Projekty Erasmus+ realizowane przez stowarzyszenie zwiększyły świadomość ekologiczną również wśród grup docelowych, motywując je do aktywnego zaangażowania się w działania na rzecz ochrony środowiska.

W jaki sposób inne organizacje mogą skorzystać z rezultatów wypracowanych przez Państwa w „3R – Reduce, Reuse, Recycle”?

Inne organizacje mogą korzystać z platformy e-learningowej stworzonej w ramach tego projektu. Platforma ta zawiera różnorodne materiały edukacyjne na temat zasad 3R – *reduce, reuse, recycle*. Organizacje edukacyjne mogą dowolnie adaptować te zasoby w zależności od swoich potrzeb, co pozwala na łatwiejsze i bardziej efektywne przekazywanie wiedzy ekologicznej. Dzięki temu, że zasoby edukacyjne są ogólnodostępne, może z nich korzystać każda osoba zainteresowana. Przyczynia się to do rozszerzenia zasięgu promowanych przez nas postaw i działań proekologicznych. Przykładowo opracowane przez nas materiały są chętnie wykorzystywane przez urzędników gmin oraz przez ekodoradców.

FOT. ARCHIWUM FUNDACJI

FOT. ARCHIWUM FUNDACJI

Projekty to działania edukacyjne, szkolenia, wyjazdy, ale też relacje, spotkania i doświadczenia. Na kogo projekty wpłynęły w szczególny sposób i „otworzyły mu umysł” albo „zmieniły życie”?

Przychodzi mi na myśl Aleksandra, która w trakcie realizacji projektu dołączyła do zespołu stowarzyszenia, wcześniej zaś pracowała w organizacjach pozarządowych zajmujących się różnorodnością kulturową. Przed przystąpieniem do projektu miała ograniczoną wiedzę na temat ekologii i zasad *zero waste*. Wspomniany już projekt „3R – Reduce, Reuse, Recycle” okazał się dla niej punktem zwrotnym, który zmienił jej codzienne nawyki. Aleksandra dowiedziała się, na czym polega filozofia *zero waste*, co stanowiło fundament jej dalszych działań. Zrozumiała, jak ważne jest ograniczenie ilości odpadów i ponowne wykorzystanie zasobów. Dzięki projektowi dowiedziała się, jak proste zmiany mogą prowadzić do dużych oszczędności energii. Zaczęła też używać naturalnych środków czystości, takich jak ocet, soda oczyszczona i cytryna. Dzięki temu zmniejszyła swoje zużycie chemicznych detergentów i wprowadziła ekologiczne praktyki do codziennego sprzątaniam. Po zakończeniu projektu zaczęła z pasją dzielić się swoją wiedzą z rodziną, przyjaciółmi i sąsiadami.

Bardzo ważne jest, by projekty Erasmus+ miały długotrwały efekt po zakończeniu okresu finansowania. Jaka jest tajemnica sukcesu trwałości Państwa działań?

Jednym z kluczowych elementów jest stworzenie trwałej infrastruktury edukacyjnej. Platforma e-learningowa opracowana w ramach projektu „3R – Reduce, Reuse, Recycle” to zasób, który może być wykorzystywany długo po zakończeniu finansowania przez nasze stowarzyszenie oraz przez inne osoby i organizacje. Także opracowane przez nas materiały edukacyjne mogą być wielokrotnie wykorzystywane i łatwo adaptowane do różnych kontekstów, co jest fundamentem trwałości działań edukacyjnych. Ponadto – dzięki zbudowaniu i utrzymywaniu sieci współpracy z wolontariuszami, innymi organizacjami, szkołami oraz instytucjami – ciągle wymieniamy doświadczenia i inicjujemy nowe projekty w obszarze przeciwdziałania zmianom klimatycznym i uświadamiamy społeczeństwu wagę tego tematu. Te partnerstwa są kluczowe dla długoterminowego oddziaływania i rozszerzenia zasięgu działań. Dzięki dywersyfikacji źródeł finansowania mamy stabilność w tym zakresie, co umożliwia kontynuowanie działalności również po zakończeniu projektu Erasmus+.

Pasjonaci questów

Anna Jarzębska

prezeska fundacji, trenerka,
koordynatorka projektów

Fundacja „Mapa Pasji”

w Krakowie

organizuje aktywności
zwłaszcza dla seniorów,
rodzin z dziećmi, a także
dla edukatorów osób dorosłych

Fundacja „Mapa Pasji” zajmuje się rozwijaniem nieformalnych i pozaformalnych form edukacji, mając na względzie lokalne społeczności oraz ich dziedzictwo historyczne, kulturowe i przyrodnicze. O poszukiwaniu interesujących rozwiązań edukacyjnych mówi Anna Jarzębska

Dlaczego postanowili Państwo realizować projekty w ramach programu Erasmus+?

Program Erasmus+ był dla nas szansą na stworzenie nowych, ciekawych produktów edukacyjnych w dziedzinach, które uważamy za przydatne dla naszych odbiorców, zwłaszcza rodzin z dziećmi i seniorów. Od lat zajmujemy się tworzeniem questów – bezobstugowych, bezpłatnych edukacyjnych gier terenowych, w które można grać z ulotką lub z aplikacją mobilną „Questy – Wyprawy Odkrywców”. Można więc powiedzieć, że w pewnej mierze zachęcamy całe rodziny do korzystania ze smartfonów, dajemy możliwość poprawy kompetencji cyfrowych. Dzięki realizacji projektu „Media Literacy for Parents” stworzyliśmy program edukacyjny dla rodziców, którzy chcą świadomie zarządzać mediami elektronicznymi w rodzinie, zrozumieć, jakie korzyści i zagrożenia wynikają z ich używania, zwłaszcza przez dzieci. Program Erasmus+ był dla nas również szansą na nawiązanie nowych kontaktów i współpracy oraz na wymianę doświadczeń z organizacjami z różnych krajów Europy.

Jakie są największe osiągnięcia w projektach zrealizowanych przez Państwa? Który rezultat jest szczególnie wartościowy z perspektywy czasu?

Najważniejszym osiągnięciem projektu partnerskiego „Media Literacy for Parents” jest stworzenie aplikacji webowej i programu szkoleniowego dla rodziców, którzy chcą świadomie wprowadzać swoje dzieci w świat mediów elektronicznych w taki sposób, by było to dla nich rozwijające i bezpieczne – zarówno pod kątem technicznym, jak i psychologicznym. Wytworzone w ramach projektu narzędzia edukacyjne zostały przetestowane przez rodziny z całej Polski, które na co dzień korzystają m.in. z oferowanej przez nas aplikacji mobilnej „Questy – Wyprawy Odkrywców”. Rezultaty projektu „Media Literacy for Parents” są nadal wykorzystywane przez naszą fundację – m.in. zdobyta w trakcie projektu wiedza posłużyła naszemu zespołowi do stworzenia programów edukacji cyfrowej seniorów na potrzeby innych przedsięwzięć, takich jak „E-włączenie seniorów”. Z dorobku projektu „Media Literacy for Parents” nadal korzystają również nasi partnerzy – materiałami posługuje się np. European Parents Association (EPA), a członkini EPA jest zaangażowana w działalność grupy EU Squad. Opracowuje ona rekomendacje dotyczące cyberbezpieczeństwa dla różnych grup wiekowych – i w tych pracach rezultaty naszego projektu również są wykorzystywane. Pozostali partnerzy – Emphasys z Cypru, E-business Academy z Bułgarii, IDEC z Grecji oraz Dlearn z Włoch – także korzystają z materiałów

wypracowanych w ramach projektu „Media Literacy for Parents” w swoich działaniach, m.in. podczas szkoleń organizowanych dla różnych grup wiekowych, w tym dorosłych i seniorów. Wiedza zdobyta podczas realizacji projektu służy także partnerom jako podstawa tworzenia i wdrażania kolejnych inicjatyw, takich jak „Creative Thinking for Parents”, „DIGITALIATORS” czy „e-Safety, e-Creativity – a network for teachers, parents and guardians”.

Co konkretnie zmieniło się w Państwa organizacji dzięki projektom Erasmus+?

Jaka wartość dodana wynika z międzynarodowego charakteru projektu?

Dzięki projektom Erasmus+ nawiązaliśmy nowe kontakty z organizacjami prowadzącymi edukację dorosłych z całej Europy i nabyliśmy doświadczenie pracy w środowisku międzynarodowym. „Media Literacy for Parents” był pierwszym projektem prowadzonym przez naszą fundację w ramach programu Erasmus+ z rodzicami jako grupą docelową. Kolejne przedsięwzięcia, w których nasza organizacja była liderem, kierowaliśmy do drugiej ważnej dla nas grupy odbiorców, tj. do seniorów. Były to następujące inicjatywy: „Creative educators of digital arts & culture” (zakończona w 2023 roku) oraz „Innovative Techniques

of Seniors Activation” (w realizacji). Byliśmy także partnerem w kolejnych czterech projektach Erasmus+, z których trzy zakończyły się, a czwarty trwa. Tych siedem projektów pozwoliło naszej fundacji istotnie się rozwinąć – zespół nabył nowe kompetencje, które wykorzystuje w pracy w innych naszych działaniach statutowych, np. w zakresie cyberbezpieczeństwa, zarządzania projektami, tworzenia kursów e-learningowych i animacji edukacyjnych, a także posługiwania się językiem angielskim w komunikacji codziennej. Przykładem wykorzystania tych umiejętności są zajęcia z zakresu edukacji cyfrowej dla seniorów przeprowadzone w ramach projektu „E-włączenie seniorów” realizowanego w programie Aktywni Obywatele – Fundusz Krajowy. W przygotowaniu są także kursy e-learningowe na potrzeby szkoleń wewnętrznych zespołu fundacji. Sieć kontaktów z organizacjami z całej Europy działającymi w podobnych obszarach tematycznych pozwala nam myśleć o nowych projektach i inicjatywach nie tylko w ramach programu Erasmus+.

W jaki sposób inne organizacje mogą skorzystać z rezultatów wypracowanych przez Państwa?

Wytworzone rezultaty są cały czas dostępne dla naszych odbiorców, m.in. rodziców, seniorów, edukatorów

FOT. ARCHIWUM FUNDACJI

seniorów, o czym przypominamy im, prezentując je podczas organizowanych przez nas konferencji i seminariów. Dzięki temu, że rezultaty naszych projektów są dostępne na stronach internetowych, korzystają z nich również osoby i organizacje, z którymi dotąd nie współpracowaliśmy, a które po prostu natrafiły na nie w internecie. Przykładowo po zakończeniu projektu „Creative educators of digital arts & culture” otrzymaliśmy niezwykle entuzjastyczny e-mail od animatorki Lyndhurst STEM Club for Girls z Lyndhurst School District z New Jersey, która wykorzystuje nasze materiały edukacyjne w działalności swego klubu, co dowodzi, że rezultaty tego projektu mogą być wykorzystywane przez inne grupy docelowe, nie tylko seniorów.

Projekty to działania edukacyjne, szkolenia, wyjazdy, ale też relacje, spotkania i doświadczenia. Na kogo projekty wpłynęły w szczególny sposób i „otworzyły mu umysł” albo „zmieniły życie”?

Uczestnicy międzynarodowych szkoleń i spotkań realizowanych w ramach projektów Erasmus+ nie tylko nabyli nową wiedzę i umiejętności, ale także nawiązali międzynarodowe kontakty, które mają szansę zaowocować nowymi pomysłami i inicjatywami. Przykładowo dzięki międzynarodowym warsztatom w ramach projektu ITOSA seniorzy z Polski i Bułgarii nawiązali bliskie relacje i planują już wspólne przedsięwzięcie. Z kolei podczas międzynarodowego szkolenia dla edukatorów w ramach projektu „Media Literacy for Parents” członek zespołu fundacji rozwinął swoje kompetencje

w zakresie edukacji medialnej i cyberbezpieczeństwa, a następnie wykorzystał je z powodzeniem do prowadzenia zajęć dla seniorów w ramach wspomnianego wyżej projektu „E-włączenie seniorów”. Innej osobie projekt dał impuls do pokonania własnej słabości – lęku przed lataniem samolotem. Warto również dodać, że rozpoczęcie przez Fundację „Mapa Pasji” realizacji projektów w ramach programu Erasmus+ było bezpośrednim efektem udziału jej prezeski w międzynarodowym szkoleniu organizowanym przez Stowarzyszenie Trenerskie Organizacji Pozarządowych sTOP (również w ramach projektu Erasmus+), którego efektem było nawiązanie współpracy z greckim partnerem IDEC.

Bardzo ważne jest, by projekty Erasmus+ miały długotrwały efekt po zakończeniu okresu finansowania. Jaka jest tajemnica sukcesu trwałości Państwa działań?

Kluczem do sukcesu trwałości działań fundacji w obszarze współpracy europejskiej jest przemyślany dobór partnerów projektów – takich, którzy mają podobne potrzeby rozwojowe, wysokie kompetencje w dziedzinie, której dotyczy dane przedsięwzięcie, i którym również zależy na trwałości jego rezultatów. Drugim bardzo ważnym czynnikiem jest wkomponowanie projektów Erasmus+ w inne działania naszej organizacji – dzięki temu wytworzone rezultaty przyczyniają się do poszerzenia naszej oferty dla osób, organizacji i instytucji, z którymi pracujemy, również na innych płaszczyznach.

FOT. ARCHIWUM FUNDACJI

Wszyscy mamy podobne potrzeby

Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną Koło w Gdańsku obejmuje wsparciem ludzi w każdym wieku. O przetamywaniu stereotypów w myśleniu o beneficjentach działań oraz o usuwaniu często niewidocznych ograniczeń, których oni doświadczają, opowiada Jarosław Marciszewski

Dlaczego postanowili Państwo realizować projekty w ramach programu Erasmus+?

Formy wsparcia osób z niepełnosprawnością intelektualną (OzNI) zmieniają się dynamicznie, zwłaszcza w ostatnich dwóch dekadach. Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną Koło w Gdańsku jest członkiem stowarzyszenia CARAVANA 2000, które zrzesza organizacje międzynarodowe wspierające OzNI. Przez ten czas zrealizowaliśmy kilkanaście projektów skierowanych do osób dorosłych. Wymiana doświadczeń pozwoliła nam obserwować, jak wygląda system wsparcia dla OzNI w innych krajach. Kilkanaście lat temu działania takie jak mieszkalnictwo wspomagane czy zatrudnianie OzNI na otwartym rynku pracy były rzadkością. Kolejnym argumentem jest możliwość realizacji działań edukacyjnych, które z różnych względów nie są prowadzone w dziennych ośrodkach, np. edukacja cyfrowa, ekologiczna, działania podmiotowe w stosunku do OzNI lub działania artystyczne. Kluczowa jest dla nas także rola OzNI w tych przedsięwzięciach, którzy często traktowani są jako twórcy, współtwórcy, liderzy w procesie edukacyjnym. Mamy także wieloletnie doświadczenie, które pokazuje, jak istotną rolę dla naszej organizacji ma stałe partnerstwo z organizacjami z zagranicy. Wewnątrz organizacji widzimy także, jak pozytywny wpływ na OzNI mają międzynarodowe działania edukacyjne. Projekty pomagają zarówno rozwinąć, jak i podtrzymać wiele kompetencji uczestników, tj. umiejętności społeczne, kompetencje emocjonalne, prakseologiczne, komunikacyjne itd.

Jakie są największe osiągnięcia w projektach zrealizowanych przez Państwa? Który rezultat jest szczególnie wartościowy z perspektywy czasu?

Nie jest łatwo wybrać rezultaty, które są najbardziej wartościowe przy tak dużej liczbie projektów. Patrząc z perspektywy lat, na pewno wyróżniają się dwa projekty: „Leading my own live” oraz „The search for the Holy Grail”. W pierwszym z nich skoncentrowaliśmy się na rozwijaniu kompetencji liderkich wśród OzNI. Wspólnie z partnerami ze Szwecji i Irlandii Północnej wzmocniliśmy kompetencje w zakresie prowadzenia warsztatów muzycznych, teatralnych oraz plastycznych. W związku z tym osoby z niepełnosprawnościami nauczyły się, jak prowadzić kilkugodzinne zajęcia. Udało nam się przeprowadzić kilkadziesiąt warsztatów dla kilkuset osób w trzech krajach.

Jarosław Marciszewski
koordynator projektów międzynarodowych, edukator

Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną Koło w Gdańsku
zajmuje się działaniami edukacyjnymi, kulturalnymi i wolontariackimi

Bardzo ważne w projekcie było to, że osoby z niepełnosprawnościami samodzielnie prowadzą warsztaty. Jest to niecodzienna sytuacja zarówno dla OzNI, jak i dla społeczności lokalnej, gdyż osoby z niepełnosprawnościami są z reguły beneficjentami pomocy. Rezultatem projektu był także film edukacyjny [Shout it out loud with Super Love Woman](#). Możemy w nim śledzić poczynania superbohaterki pojawiającej się wszędzie tam, gdzie tamane są prawa osób z niepełnosprawnościami. Z kolei projekt „The search for the Holy Grail” realizowaliśmy wraz z partnerami z Irlandii Północnej, Szwecji oraz z Włoch. Jego celem było znalezienie momentów przełomowych, czyli swoistego Świętego Graala, w ich życiu. Pytaliśmy osoby z niepełnosprawnościami (niepełnosprawność intelektualna, spektrum autyzmu, osoby głuche), co lub kto sprawił, że ich życie zmieniło się na lepsze. Co bardzo ważne, kluczową rolę w procesie tworzenia odgrywały osoby z niepełnosprawnościami. Uczestnicy wskazywali różne wydarzenia i działania, np. podjęcie pracy, samodzielne zamieszkanie, hobby, zainteresowania, współpracę z terapeutami, nauczycielami, budowanie relacji rodzinnych. Pytaliśmy także o kompetencje miękkie, które często mają kluczowe znaczenie w budowaniu relacji. Rezultatem projektu są cztery filmy opowiadające odmienne historie o ludziach pragnących niezależności (historia uczestników polskich: [Szukając Świętego Graala](#), północnoirlandzkich: [The search for the Holy Grail – John Boy story](#), włoskich: [The search for the Holy Grail – The Girl with the Talking Eye](#) oraz szwedzkich: [The search for the Holy Grail – Kent Sidvalls story](#)). Istotny jest także e-book z historiami poszczególnych uczestników.

Co konkretnie zmieniło się w Państwa organizacji dzięki projektom Erasmus+? Jaka wartość dodana wynika z międzynarodowego charakteru projektu?

Biorąc pod uwagę wieloletnie doświadczenie i zrealizowane projekty, korzyści są wielowymiarowe. W pierwszych inicjatywach sprzed lat mogliśmy np. obserwować, jak prowadzi się różne formy wsparcia dla OzNI, takie jak mieszkalnictwo wspomagane. Realizując projekty, rozwijaliśmy także kompetencje nieobecne w codziennych działaniach placówek. Mam na myśli projekt „Inclusive Digital Academy”, w którego ramach

pomagaliśmy odbiorcom rozwijać umiejętności cyfrowe, tworząc m.in. przewodniki w języku łatwym do czytania. Udało nam się także zrealizować projekty, w których osoby z niepełnosprawnością odgrywają rolę kluczową i są traktowane w sposób podmiotowy, również jako edukatorzy. To wpisuje się w politykę deinstytucjonalizacji, do której Polska jest zobowiązana. Nadal realizujemy też projekty związane z edukacją cyfrową. W naszym stowarzyszeniu powstała grupa selfadwokatów, w obrębie której OzNI rozmawiają o swoich prawach i obowiązkach, a jednocześnie promują włączenie społeczne. Większość uczestników projektów Erasmus+ to dzisiaj właśnie selfadwokaci, co również pokazuje wymierny efekt naszych przedsięwzięć. Z kolei uczestnicy zespołu Remont Pomp prowadzą regularnie warsztaty muzyczne dla bardzo zróżnicowanych grup. Aktualnie realizujemy także projekt związany z edukacją ekologiczną dla OzNI.

W jaki sposób inne organizacje mogą skorzystać z rezultatów wypracowanych przez Państwa?

Jak już wcześniej wspominałem, rezultatami naszych projektów są filmy edukacyjne *Shout it out loud with Super Love Woman*, *Szukając Świętego Graala* oraz e-book pod tym samym tytułem. Są to narzędzia pokazujące, w jaki sposób wspierać osoby z niepełnosprawnościami, przeznaczone dla terapeutów, nauczycieli, wolontariuszy itd. Są one wykorzystywane podczas konferencji i spotkań dla organizacji pozarządowych zajmujących się edukacją dorosłych. Jednocześnie dla szeroko rozumianej społeczności lokalnej są to narzędzia, które przybliżają świat OzNI, pokazują, że pragnienia osób z niepełnosprawnościami są takie same jak osób w pełni sprawnych. Do rezultatów można zaliczyć również działania liderkie OzNI czy wspomniane warsztaty dla różnych grup – w tym dla seniorów i osób z niepełnosprawnościami – prowadzone przez muzyków zespołu Remont Pomp oraz aktorów OzNI z Teatru Szekspirowskiego. Kolejnym istotnym rezultatem, o którym wcześniej już wspominałem, są warsztaty cyfrowe, ponadto jeden z naszych pracowników w ramach swojego zatrudnienia w charakterze wykładowcy na Wydziale Pedagogiki Społecznej Uniwersytetu Gdańskiego opowiada o naszym projekcie jako działaniu włączającym w zakresie edukacji cyfrowej.

Projekty to działania edukacyjne, szkolenia, wyjazdy, ale też relacje, spotkania i doświadczenia. Na kogo projekty wpłynęły w szczególny sposób i „otworzyły mu umysł” albo „zmieniły życie”?

I tutaj trudno mi wskazać jeden projekt. Jako twardy wskaźnik mogę napisać, że ponad 95% uczestników projektów Erasmus+ chce brać udział w kolejnych działaniach międzynarodowych. Na pewno wyjątkowym działaniem był projekt „The search for the Holy Grail”, w którym uczestnicy otworzyli się, opowiadając swoje historie, nierzadko dotyczące dyskryminacji czy postawienia błędnej diagnozy. Nie jest łatwo wskazać też jedną osobę, ponieważ sukces projektów ma dość

szeroki zasięg. Pozwolę sobie opisać doświadczenie pana Sebastiana, który od lat uczestniczy w projektach Erasmus+. Pan Sebastian jest członkiem zespołu Remont Pomp, z którym gra i nagrywa płyty. Projekt „Leading my own life” pozwolił mu rozwinąć kompetencje związane z prowadzeniem warsztatów muzycznych. Jeszcze kilka lat temu był uczestnikiem Warsztatu Terapii Zajęciowej, co również było dla niego bardzo ważnym doświadczeniem. Aktualnie pracuje jako recepcjonista oraz mieszka samodzielnie w Fundacji „Nasz Przyjazny Dom”. Kompetencje, które nabył podczas realizacji projektów Erasmus+, były niezbędne do aktualnie wykonywanej przez niego pracy. Miały też

FOT. P. KARPPIENEN

ogromny wpływ na jego samoocenę i sprzyjały temu, aby podjął tak odważny krok, jakim jest samodzielne zamieszkanie. W e-booku *Szukając Świętego Graala* opisuje także, jak samodzielnie umówił się na wizytę u dentysty i dotarł na miejsce bez asystenta. Takie małe Graale utwierdzają nas w przekonaniu, że nasze działania zmieniają jakość życia, a jest ich o wiele więcej.

Bardzo ważne jest, by projekty Erasmus+ miały długotrwały efekt po zakończeniu okresu dofinansowania. Jaka jest tajemnica sukcesu trwałości Państwa działań?

Dla nas fundamentalne znaczenie ma podmiotowe traktowanie OzNI oraz podążanie za współczesnymi wyzwaniem tego środowiska oraz społeczeństwa. Dzięki temu możemy realizować projekty w zakresie edukacji dorosłych, które koncentrują się na nowych wyzwaniach. Osoby z niepełnosprawnością intelektualną również chętnie w nich uczestniczą, wiedząc, że są traktowane poważnie. Kolejnym, może nawet ważniejszym elementem jest to, że nie koncentrujemy się na działaniach wyłącznie w ramach programu Erasmus+. Wyżej wspomniana grupa selfadwokatów działała przez trzy lata w ramach projektu PFRON i zajmowała się nieco innymi działaniami, jednocześnie nawiązując do idei „nowych liderów”. Grupy artystyczne, takie jak zespół Remont Pomp, również korzystają z różnych źródeł finansowania, co pozwala nam zachować płynność.

Jednocześnie doświadczenia zdobyte w projektach Erasmus+ są wykorzystywane. Mamy na myśli zarówno grupę OzNI, jak i rezultaty edukacyjne/intelektualne wypracowane podczas realizacji przedsięwzięć. Realizujemy także nowe działania w ramach programu Erasmus+, aktualnie projekt „Different Sounds”, którego rezultatem będą materiały edukacyjne (książka, e-book oraz animacja). Kolejnym bardzo istotnym aspektem jest budowanie udanych relacji z partnerami zagranicznymi, co pozwala nam rozwijać organizację.

FOT. P. KARPPIENEN

Biblioteka otwarta na użytkowników i świat

Miejska Biblioteka Publiczna im. Ottona Sterna w Żorach swój podstawowy obowiązek gromadzenia i upowszechniania zbiorów łączy z ideą uczenia się przez całe życie. Proponowane w niej formy aktywizacji są dostępne dla wszystkich grup społecznych, bez względu na pochodzenie, rasę, płeć, wiek, religię, światopogląd i sytuację ekonomiczną. Włączenie to jednak tylko jeden z priorytetów Aleksandry Zawalskiej-Hawel

Dlaczego postanowili Państwo realizować projekty w ramach programu Erasmus+?

Biblioteki publiczne stanowią niezwykle ważny podmiot w pozaformalnej edukacji dorosłych. Jako instytucje od wielu lat działające w państwach europejskich są naturalnie wplecione w aktywności lokalne i w świadomości społecznej funkcjonują jako tradycyjne ośrodki kultury i edukacji. Pracownicy bibliotek są blisko związani z członkami społeczności lokalnych, rozumieją ich i łatwo do nich docierają z różnymi nowymi inicjatywami. Te dobrze wyposażone posiadają odpowiednie zasoby i kompetentny personel do rozwijania projektów edukacyjnych będących odpowiedzią na zdiagnozowane problemy lub potrzeby. Chcąc sprostać oczekiwaniom współczesnego użytkownika, pragnęliśmy stworzyć bibliotekę innowacyjną, dynamiczną, otwartą na świat i ludzi, która będzie przyjazna dla każdego bez względu na płeć, wiek, niepełnosprawność, rasę lub pochodzenie etniczne, wyznawaną religię lub światopogląd, orientację seksualną lub zasobność portfela. Mieliśmy potencjał kadrowy, ale czuliśmy ogromną potrzebę poszerzania wiedzy, rozwoju umiejętności i kompetencji – byliśmy gotowi do dalszego uczenia się. Chcieliśmy także poprawić swoją zdolność do działania w różnych środowiskach. Dlatego uznaliśmy, że powinniśmy zdobywać doświadczenia także za granicą, dyskutować na temat kultury i dziedzictwa europejskiego, tworzyć i czerpać z europejskich wzorców edukacji pozaformalnej, tak aby własnym przykładem zachęcić społeczność do aktywności i innowacji. To była nasza główna potrzeba i zarazem wielka motywacja. Odpowiedzią był oczywiście udział w programie Erasmus+, dającym swoim uczestnikom wiele możliwości rozwoju.

Jakie są największe osiągnięcia w projektach zrealizowanych przez Państwa? Który rezultat jest szczególnie wartościowy z perspektywy czasu?

Każdy z projektów realizowanych w ramach programu Erasmus+ wnosi wartość dodaną zarówno w nasze życie zawodowe, jak i osobiste. W tym kontekście wyróżniłabym jednak projekt „Migruj do biblioteki!” (wrzesień 2017–kwiecień 2019 roku),

Aleksandra Zawalska-Hawel

dyrektor biblioteki, autorka i koordynatorka projektów, prelegentka, współautorka książek i autorka publikacji w czasopiśmie, laureatka nagrody w konkursie EDUinspirator 2016

Miejska Biblioteka Publiczna im. Ottona Sterna w Żorach

swoim działaniem obejmuje dzieci, młodzież, dorosłych pracujących i niepracujących oraz seniorów. Proponuje im zróżnicowane działania wychowawcze, edukacyjne i kulturalne

który zaowocował nie tylko publikacją o tym samym tytule, ale z którego doświadczeń korzystamy do dziś. Jego celem była wymiana dobrych praktyk i nabycie przez uczestników kompetencji, które będą wykorzystywane w edukacji pozaformalnej prowadzonej przez bibliotekarzy na rzecz integracji środowisk lokalnych z migrantami, ich włączenia społecznego oraz przeciwdziałania segregacji i dyskryminacji. Zdobyta wiedza, nowe metody i narzędzia pracy, poznawanie europejskiej kultury stały się podstawą naszej dalszej pracy na rzecz migrantów. Dzięki nabytym kompetencjom i umiejętnościom mogliśmy nieść wsparcie migrantom i repatriantom z naszego miasta i okolic, a gdy wybuchła wojna w Ukrainie, mieliśmy już spore doświadczenie i daliśmy solidne wsparcie ukraińskim uchodźcom napływającym do Żor. Jako cel wyznaczyliśmy sobie podniesienie poziomu ich umiejętności związanych z życiem codziennym i stawianym przez nie wyzwaniom dotyczącym spraw urzędowych, poszukiwania pracy, systemu zdrowia i oświaty, transportu, planowania i zarządzania budżetem, odżywiania i tożsamości. Pozwoliło to na stopniowe włączanie migrantów do społeczności, nawiązywanie dobrosąsiedzkich stosunków, a w efekcie zaowocowało budową poczucia społecznego bezpieczeństwa.

Program Erasmus+ umożliwił nam także realizację przedsięwzięcia „Odpowiedzialny tata. Edukacja rodzicielska w bibliotece” (grudzień 2019–grudzień 2022 roku). Ideą projektu była wymiana dobrych praktyk i nabycie przez uczestników kompetencji, które bytyby wykorzystywane w edukacji pozaformalnej w bibliotekach na rzecz budowania środowiska wsparcia dla ojców i ich rodzin. Jednym z rezultatów był Klub Ojców – przestrzeń dla mężczyzn chcących dzielić się ojcowskimi doświadczeniami lub wspólnie działać w tym obszarze i wzajemnie inspirować się do bycia lepszymi ojcami. Mając możliwość uczestniczenia w rozwojowych spotkaniach, ojcowie mogli dowiedzieć się, jak rozwiązywać problemy, takie jak godzenie pracy zawodowej z życiem rodzinnym, planowanie czasu dla najbliższych, utrzymywanie bliskich więzi z dziećmi i żoną oraz wiele innych. Mieli szansę poznać mocne i słabe strony własnego ojcostwa i rozwinąć się społecznie, angażując swój czas w pożyteczne

aktywności i w budowanie społeczności lokalnej przyjaznej rodzinie. W swoich działaniach mogli liczyć na wsparcie nie tylko bibliotekarzy, ale także ekspertów. Projekt wniósł wiele dobrego w życie wszystkich, którzy zdecydowali się skorzystać z nadarzającej się szansy rozwoju. Jako bibliotekarze po raz kolejny przekonaaliśmy się jednak, jak wiele wysiłku potrzeba, aby zaktywizować mężczyzn do udziału w edukacji i kulturze.

Jako instytucja kultury „z urzędu” prowadzimy edukację w obszarze świadomości i ekspresji kulturalnej, która jest niezbędna do rozwijania twórczych umiejętności, które mogą być wykorzystywane w wielu sytuacjach życiowych i zawodowych. Służył temu m.in. projekt „Most Sztuki” (czerwiec 2021–grudzień 2022 roku). Był on bezpośrednią odpowiedzią na konsekwencje pandemii COVID-19, która spowodowała znaczny wzrost problemów psychicznych i emocjonalnych wśród seniorów i osób dorosłych 50+. Oprócz realizacji wspaniałych działań projektowych bazujących na arteterapii powstała opatrzona wstępem prof. Jolanty Jastrzęb publikacja *Art Bridge. The Road To Harmony*, zawierająca eseje i zbiór dobrych praktyk. Projekt został nominowany do Polskiej Nagrody Inteligentnego Rozwoju 2021.

Co konkretnie zmieniło się w Państwa organizacji dzięki projektom Erasmus+? Jaka wartość dodana wynika

z międzynarodowego charakteru projektu?

Partnerstwo międzynarodowe przyniosło korzyści zarówno osobom bezpośrednio zaangażowanym w tę współpracę, jak i instytucjom. Można tu wymienić chociażby nowe umiejętności uczestników wynikające z wymiany doświadczeń z zagranicą, ich rozwój osobisty i wzrost kompetencji zawodowych oraz wzrost poczucia tolerancji i zrozumienia dla różnorodności. Dzięki projektom Erasmus+ niewątpliwie nastąpiła integracja środowisk bibliotekarskich i wzrost prestiżu bibliotek jako centrów edukacji pozaformalnej, które zyskały nową ofertę niestandardowych działań. Jako przykład niech posłużą zajęcia warsztatowe *Sztuka moja pasja* wywodzące się z projektu „Most Sztuki”, obejmujące edukację kulturalną oraz rozwijające umiejętności

FOT. ARCHIWUM BIBLIOTEKI

malowania, rysunku i grafiki, które do tej chwili są prowadzone w bibliotece. W dalszej konsekwencji w porozumieniu ze słuchaczami tych zajęć stworzyliśmy także projekt „Kultura i natura. Nowe perspektywy w bibliotece”, który za sprawą wyjazdu typu *job shadowing* pozwoli im rozwinąć kompetencje w zakresie recyklingu artystycznego. Ponadto po realizacji „Odpowiedzialnego taty” zaobserwowaliśmy większy udział ojców wraz ze swoimi pociechami w zajęciach dla dzieci, zwłaszcza z najmłodszymi dziećmi.

Realizacja przedsięwzięć międzynarodowych oznacza też szansę na zaprezentowanie możliwości i korzyści, jakie daje przynależność do Unii Europejskiej, oraz stwarza okazję do zacieśniania więzi między narodami, aktywizuje społeczność i podnosi jej świadomość. Dodatkowym atutem projektów jest podniesienie poziomu znajomości języka angielskiego oraz zaszczepienie w ludziach ciekawości świata.

W jaki sposób inne organizacje mogą skorzystać z rezultatów wypracowanych przez Państwa?

Przede wszystkim dzięki udostępnieniu rezultatów w postaci publikacji i wideo na stronie internetowej biblioteki oraz na Platformie Rezultatów Projektów Erasmus+, a także w mediach społecznościowych. Rezultaty naszych projektów upowszechniamy również podczas wizyt studyjnych w naszej bibliotece, prowadzonych nie tylko przez polskich bibliotekarzy i pracowników innych instytucji kultury, ale także przez bibliotekarzy z zagranicy, którzy odbywają u nas wizyty studyjne i typu *job shadowing* w ramach Akcji 1. Erasmus+. Ponadto jako prelegenci podczas konferencji i kongresów poświęconych kulturze i edukacji zawsze korzystamy z okazji, aby dzielić się rezultatami naszych działań projektowych. Zamieszczamy też teksty na platformie EPAL oraz w czasopismach fachowych, takich jak „Poradnik Bibliotekarza” i „Bibliotekarz Lubuski”.

Projekty to działania edukacyjne, szkolenia, wyjazdy, ale też relacje, spotkania i doświadczenia. Na kogo projekty wpłynęły w szczególności sposób i „otworzyły mu umysł” albo „zmieniły życie”?

Kilkanaście lat temu przypadek sprawił, że trafiłam na dni otwarte w polskiej Narodowej Agencji będącej dysponentem środków programu Uczenie się przez całe życie, poprzedzającego program Erasmus+. I był to właśnie jeden z tych przypadków, które odmieniają życie na plus – niezwykle korzystnie wpłynęło to na mój rozwój zawodowy i społeczny. Nabyta wiedza, nowe umiejętności i doświadczenie uzyskane na projektowej drodze stały się dla mnie motywacją do dalszego rozwoju, a nawet (a może co najważniejsze) pomogły mi w zdobyciu nowej, interesującej pracy, którą do dziś wykonuję z pasją i zaangażowaniem. Erasmus+ przyniósł mi też trwałą przyjaźń z jedną z hiszpańskich uczestniczek projektów partnerskich, którą ogromnie sobie cenię.

Beneficjenci naszych projektów są bardzo zadowoleni z dotychczasowych działań i pełni entuzjazmu co do przyszłych inicjatyw. Stali się bardziej otwarci, bardziej ciekawi nowych rozwiązań i możliwości, jakie daje im uczestnictwo w programie i w projektach. Nabrali też pewności siebie i swoich kompetencji językowych, co jest użyteczne nie tylko w obszarze zawodowym naszego życia. Na początku naszej drogi z Erasmusem+ niektórzy po raz pierwszy w życiu przekroczyli granicę Polski lub lecieli samolotem. „Wszystko to wydaje się nierealne, jeszcze rok temu byłam kurą domową... Dziękuję za stworzenie takich możliwości!” – napisała jedna z uczestniczek

mobilności. Mam też pewność, że pracownicy, których czasami muszę wypuścić dalej „w świat” (idą do nowej pracy, zmieniają miejsce zamieszkania), są ludźmi otwartymi i pełnymi zapału.

Bardzo ważne jest, by projekty Erasmus+ miały długotrwały efekt po zakończeniu okresu dofinansowania. Jaka jest tajemnica sukcesu trwałości Państwa działań?

Chyba taka, że wciąż piszemy i realizujemy nowe projekty. Szukamy nowych tematów i rozwiązań, a jedno przedsięwzięcie inspiruje kolejne. Są partnerzy, z którymi pracujemy już od wielu lat, ale też poszerzamy ich grono. Nie jest to łatwa decyzja, ponieważ z jednej strony chcemy zawiązywać nowe partnerstwa, ale z drugiej doświadczenie uczy, że sprawdzone we wspólnym działaniu organizacje gwarantują powodzenie kolejnego projektu. Lecz ryzyko jest wpisane w osiągnięcie sukcesu, a problemy są po to, aby je przezwyciężać.

FOT. ARCHIWUM BIBLIOTEKI

Statystyki

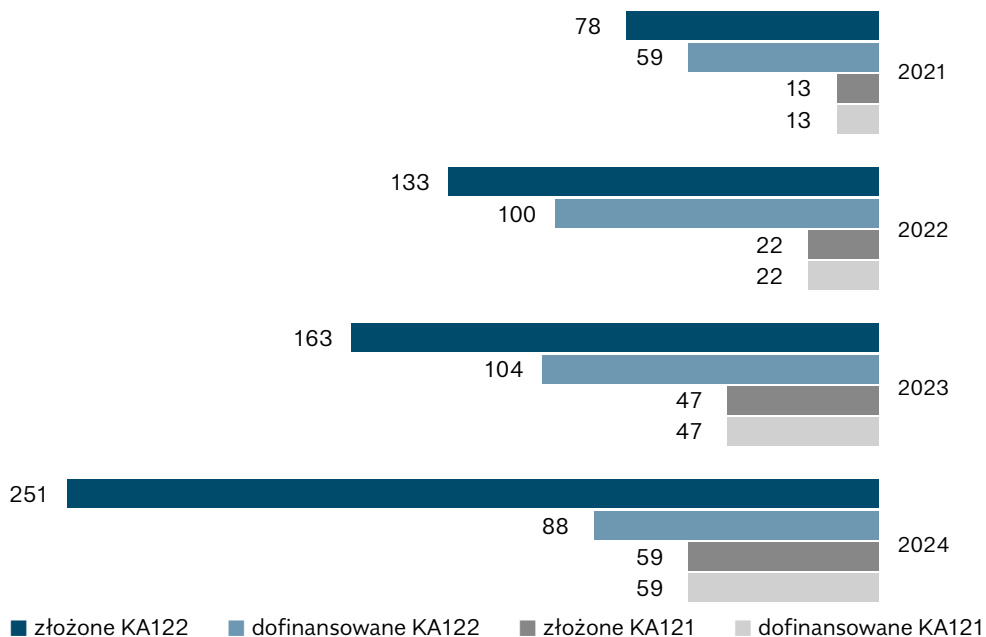

Akcja 1.

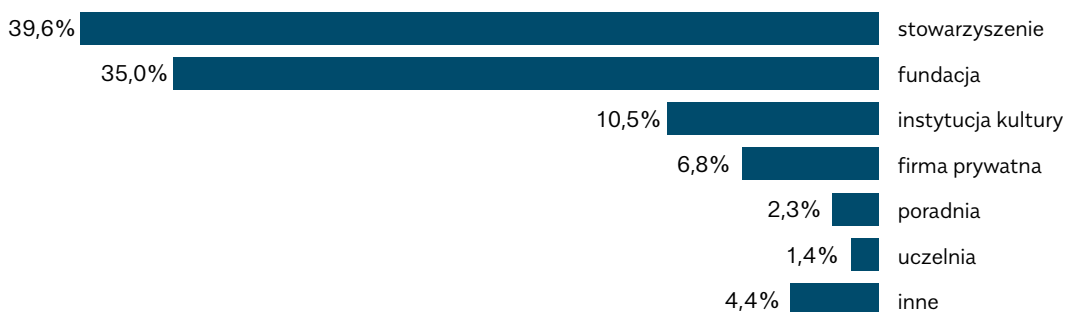
Zaprezentowane poniżej dane dotyczą akredytacji przyznanych w sektorze Edukacja dorosłych (KA120-ADU) oraz projektów dofinansowanych w ramach Akcji 1. w podziale na krótkoterminowe projekty mobilności dorosłych osób uczących się i kadry edukacji dorosłych (KA122-ADU) oraz akredytowane projekty mobilności dorosłych osób uczących się i kadry edukacji dorosłych (KA121-ADU).

W konkursach 2021–2024 dofinansowano łącznie 351 krótkoterminowych projektów mobilności (KA122-ADU) oraz 141 akredytowanych projektów mobilności (KA121-ADU). Szczegółowe dane przedstawia Wykres 1. Liczba składanych wniosków sukcesywnie wzrasta. Z każdym rokiem zwiększa się również budżet dostępny w Akcji 1. – dla konkursu 2024 osiągnął prawie 10 milionów euro. W konkursach w 2021 i 2022 roku zaakceptowane wnioski nie skonsumowały w całości dostępnego budżetu, natomiast począwszy od konkursu 2023 roku nie ma już możliwości dofinansowania wszystkich pozytywnie ocenionych wniosków. Coraz trudniej uzyskać dofinansowanie dla projektu krótkoterminowego (KA122-ADU) ze względu na rosnącą liczbę składanych wniosków i coraz wyższy wnioskowany średni budżet. Stopniowo też coraz większy odsetek budżetu Akcji 1. przeznaczają się na dofinansowanie projektów akredytowanych (KA121-ADU).

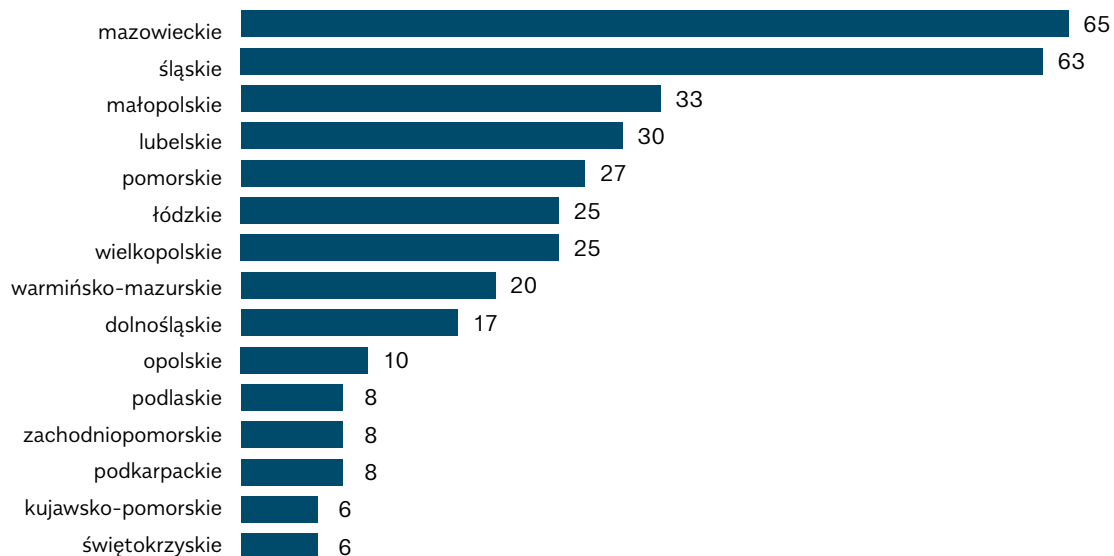
W poniższych danych uwagę może zwracać to, że liczba złożonych i dofinansowanych wniosków o projekty akredytowane (KA121-ADU) jest dla danego konkursu taka sama. Dzieje się tak dlatego, że wnioski te są składane przez organizacje akredytowane, mające zapewniony ułatwiony dostęp do finansowania. Dla uzyskania dofinansowania wystarczające jest spełnienie wymogów formalnych, a wysokość przyznanego dofinansowania zależy od wysokości dostępnych środków. Dane dotyczące organizacji akredytowanych znajdują się w dalszej części rozdziału.

Wykres 1. Złożone i dofinansowane wnioski KA122-ADU i KA121-ADU

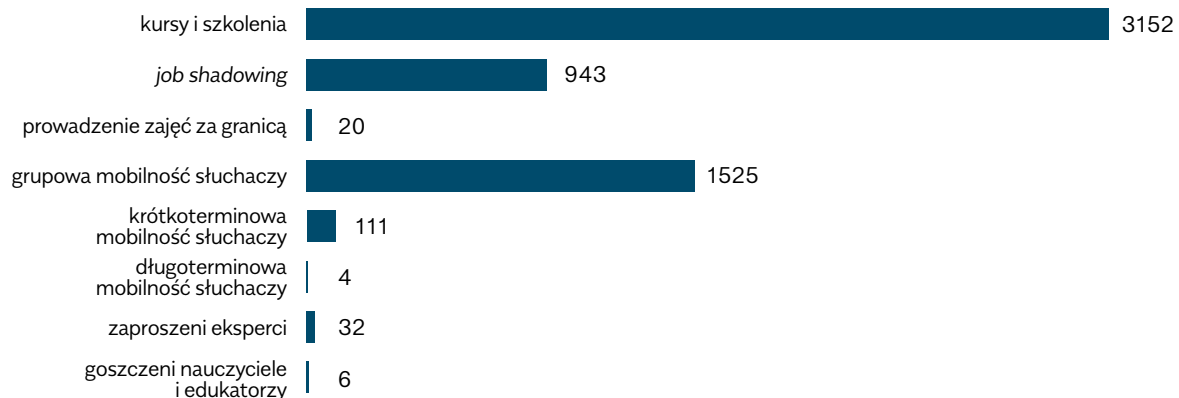
Wśród beneficjentów, którzy otrzymali dofinansowanie na realizację krótkoterminowych projektów mobilności (KA122-ADU), najliczniejsze są stowarzyszenia, fundacje, instytucje kultury i firmy prywatne. Pozostałe podmioty to m.in. uczelnie, koła gospodyń wiejskich, kościelne osoby prawne oraz spółdzielnie socjalne.

Wykres 2. Typy podmiotów realizujących projekty KA122-ADU

Dofinansowanie na realizację 351 projektów krótkoterminowych (KA122-ADU) otrzymały organizacje z 15 województw. Najwięcej projektów prowadzą organizacje z województw mazowieckiego, śląskiego i małopolskiego.

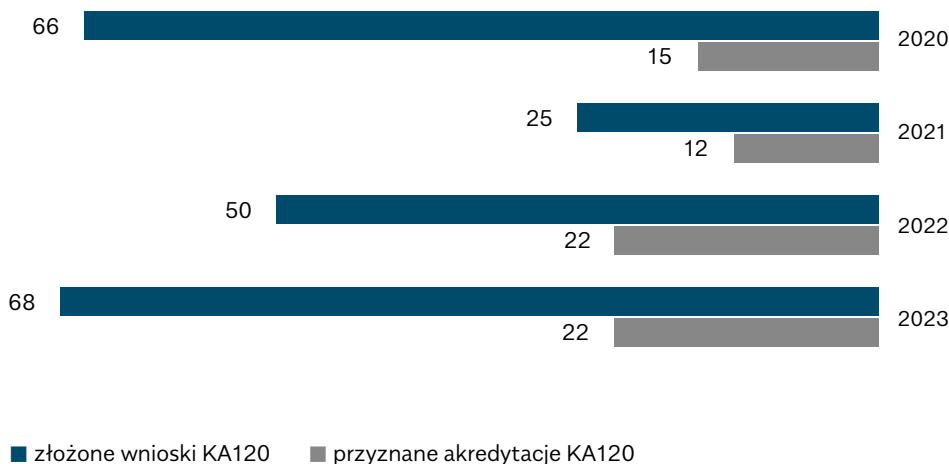
Wykres 3. Dofinansowane projekty KA122 w podziale na województwa

W ramach projektów krótkoterminowych (KA122-ADU) i akredytowanych (KA121-ADU) od początku 2022 roku (kiedy to rozpoczęto realizację mobilności w obecnej edycji programu Erasmus+) do 30 czerwca 2024 roku zrealizowano 5793 mobilności. Wśród nich było 4115 mobilności kadry, 1640 mobilności dorosłych słuchaczy oraz 38 mobilności przyjazdowych (zaproszeni eksperci oraz nauczyciele i edukatorzy będący w trakcie szkolenia). Kadra najczęściej wybierała wyjazdy na kursy i szkolenia oraz na *job shadowing* (obserwacja pracy). W przypadku dorosłych słuchaczy dominującym typem mobilności była mobilność grupowa. Najczęściej wybieranymi krajami były Hiszpania, Włochy i Grecja.

Wykres 4. Typy działań mobilnościowych zrealizowanych w okresie 1 stycznia 2022 r. – 30 czerwca 2024 r. w projektach KA122-ADU i KA121-ADU

Poniższy wykres przedstawia liczbę złożonych wniosków o akredytację oraz liczbę przyznanych akredytacji (KA120-ADU). Pierwszy konkurs wniosków o akredytację w ramach obecnej edycji programu Erasmus+ odbył się jesienią 2020 roku. W ramach konkursów 2020–2023 w sektorze Edukacja dorosłych przyznano 71 akredytacji. Dla każdego konkursu Narodowa Agencja wyznacza maksymalną liczbę akredytacji w danym sektorze. W 2024 roku określono pułap 25 akredytacji. Termin na składanie wniosków w każdym roku przypada na jesieni, w związku z tym wykres nie prezentuje danych konkursu wniosków o akredytację z 2024 roku.

Wykres 5. Liczba złożonych wniosków o akredytację i liczba przyznanych akredytacji (KA120-ADU)

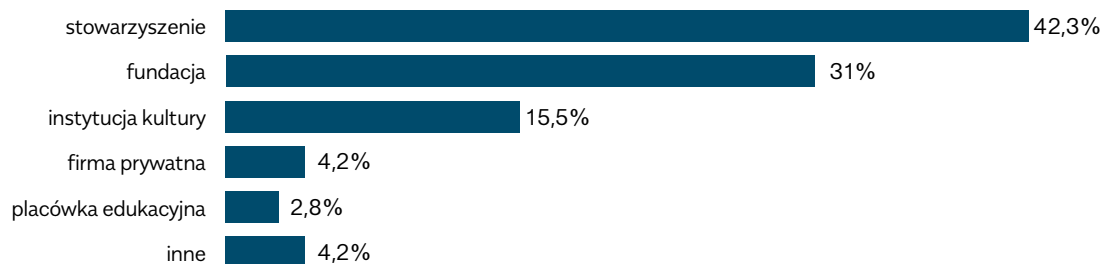
Znaczącą większość spośród 71 akredytacji stanowią te przyznane organizacjom indywidualnym. Przyznano tylko dziewięć akredytacji dla koordynatora konsorcjum.

Wykres 6. Typy przyznanych akredytacji (KA120-ADU)

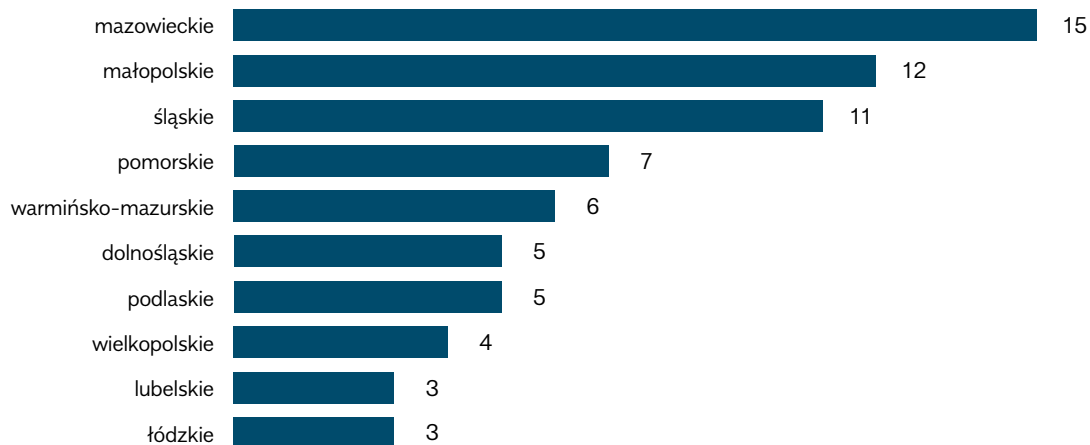
Podobnie jak w przypadku projektów krótkoterminowych, największy odsetek wśród organizacji akredytowanych stanowią stowarzyszenia, fundacje, instytucje kultury i firmy prywatne.

Wykres 7. Typ organizacji akredytowanych (KA120-ADU)

Organizacje akredytowane reprezentują dziesięć województw. Najliczniejsze są podmioty z województw mazowieckiego, małopolskiego i śląskiego.

Wykres 8. Przyznane akredytacje (KA120-ADU) w podziale na województwa

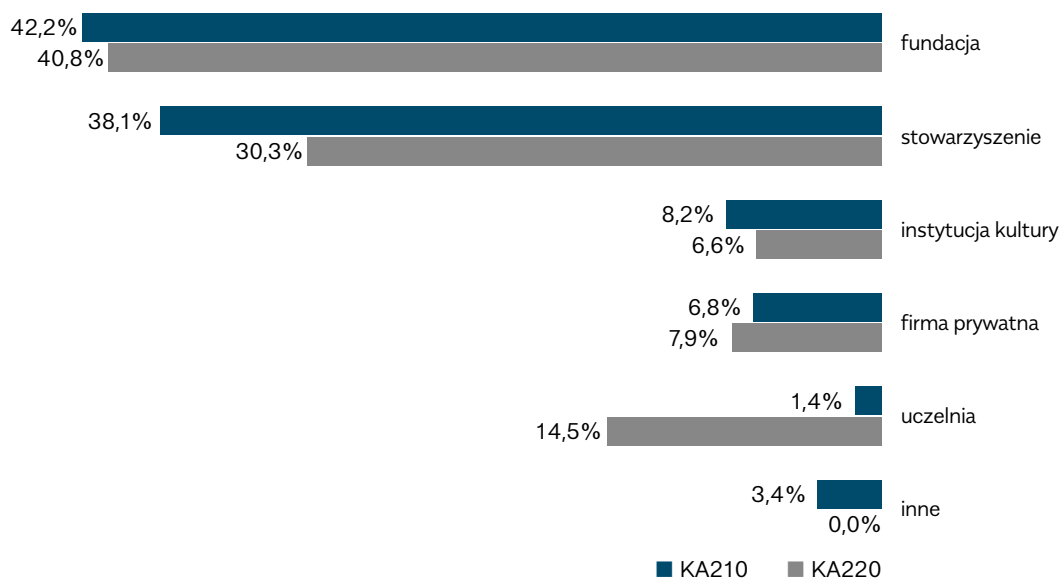
Akcja 2.

Zaprezentowane poniżej dane dotyczą konkursów wniosków w sektorze Edukacja dorosłych rozstrzygniętych w latach 2021–2024, tj. od rozpoczęcia aktualnej perspektywy programu Erasmus+ do konkursów z rundy wiosennej 2024 roku

Statystyki dotyczą projektów dofinansowanych w ramach Akcji 2. Partnerstwa na rzecz współpracy, w podziale na akcje Partnerstwa na małą skalę (KA210-ADU) i Partnerstwa współpracy (KA220-ADU). Od 2021 roku do rundy wiosennej 2024 roku dofinansowano łącznie 223 projekty, z czego 76 w ramach akcji KA220-ADU oraz 147 w ramach akcji KA210-ADU. Poniższe dane nie uwzględniają wyników konkursu z rundy jesiennej 2024 roku, obejmującego akcję KA210-ADU (termin składania wniosków to 8 października 2024 roku), który nie został rozstrzygnięty na dzień opracowania danych.

Beneficjentami Akcji 2. są przede wszystkim organizacje pozarządowe, tj. fundacje i stowarzyszenia, a także instytucje kultury. Są to organizacje najbardziej odpowiednie do realizacji ogólnej i niezawodowej edukacji dorosłych w sposób pozaformalny i nieformalny. W akcji KA220-ADU wyróżniającą się grupą beneficjentów są również uczelnie, które posiadają doświadczenie, zasoby oraz potencjał do realizacji projektów o charakterze innowacyjnym i na większą skalę oraz do szerszego upowszechniania wypracowanych rezultatów.

Wykres 1. Typy organizacji realizujących projekty KA210-ADU i KA220-ADU

Różnorodną, chociaż niezbyt liczną grupą beneficjentów są organizacje innego typu. Zaliczają się do niej takie podmioty, jak: poradnie psychologiczno-pedagogiczne, zespoły szkół, gminy i Caritas, które składając wniosek o dofinansowanie w ramach sektora Edukacja dorosłych, powinny pamiętać, że cele projektu muszą dotyczyć edukacji ogólnej i niezawodowej skierowanej do grupy dorosłych słuchaczy, np. rodziców w przypadku szkoły czy poradni lub lokalnej społeczności w przypadku gminy.

Zdecydowaną większość organizacji realizujących projekty stanowią podmioty prywatne, widoczne na Wykresie nr 1 jako fundacje i stowarzyszenia. Do tej grupy możemy zaliczyć również prywatne uczelnie oraz firmy, działające zwykle w formie spółek. Z kolei podmioty publiczne to najczęściej instytucje takie jak biblioteki, muzea i domy kultury, publiczne uczelnie oraz samorządy terytorialne i ich jednostki organizacyjne.

Wykres 2. Źródło finansowania organizacji realizujących projekty KA210-ADU i KA220-ADU

W Akcji 2. sektora każdy wnioskodawca ma obowiązek wybrać tzw. priorytet główny, którego dotyczy projekt, korzystając z listy priorytetów horyzontalnych programu (HOR) oraz sektorowych (ADU). Wybór priorytetu musi zostać uzasadniony oraz być spójny z działaniami, celami i rezultatami projektu. Najczęściej wybierany jako główny jest priorytet horyzontalny Włączenie społeczne i różnorodność. Priorytet sektorowy na liście najpopularniejszych priorytetów głównych pojawia się dopiero na czwartym miejscu.

Tabela 1. Priorytet główny wybrany przez beneficjentów KA210-ADU i KA220-ADU

Priorytet	KA210	KA220	Łącznie
Włączenie społeczne i różnorodność (HOR)	31,3%	38,2%	33,6%
Uczestnictwo w życiu demokratycznym (HOR)	12,2%	7,9%	10,8%
Transformacja cyfrowa (HOR)	8,8%	13,2%	10,3%
Podnoszenie kompetencji edukatorów (ADU)	12,2%	5,3%	9,9%
Środowisko i walka ze zmianą klimatu (HOR)	8,2%	11,8%	9,4%
Zwiększenie udziału osób dorosłych w edukacji (ADU)	7,5%	11,8%	9,0%
Promocja programu Erasmus+ wśród obywateli i pokoleń (ADU)	11,6%	2,6%	8,5%
Tworzenie ścieżek poprawy umiejętności (ADU)	2,7%	5,3%	3,6%
Rozwijanie lokalnych centrów uczenia się dorosłych (ADU)	1,4%	3,9%	2,2%
Zapewnianie jakości oferty edukacyjnej dla dorosłych (ADU)	2,0%	0,0%	1,3%
Poprawa dostępu do wysokiej jakości uczenia się (ADU)	1,4%	0,0%	0,9%
Wspieranie odpowiadzi europejskich systemów edukacyjnych na wojnę w Ukrainie (ADU)	0,7%	0,0%	0,4%

Priorytety horyzontalne są wspólne dla wszystkich sektorów Erasmusa+, jednak należy pamiętać, że projekt musi mieć największy wpływ na sektor, do którego składa się wniosek. Dla sektora Edukacja dorosłych adekwatny jest każdy z priorytetów horyzontalnych – ich tematyka w znacznym stopniu dotyczy rozwoju kompetencji kluczowych i umiejętności podstawowych, tj. edukacji ogólnej i niezawodowej.

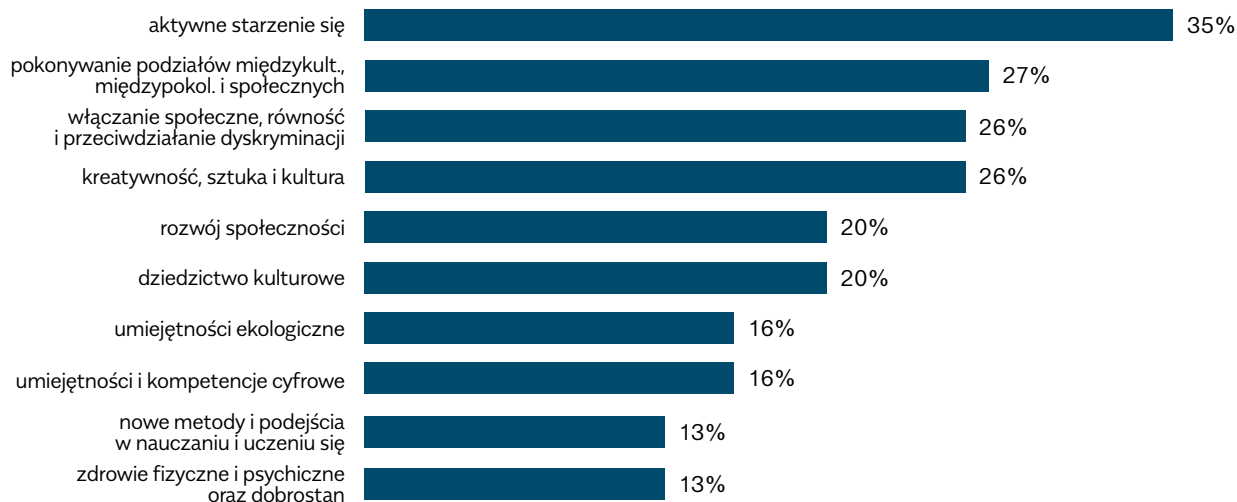
Wnioskodawca ma także możliwość wyboru do dwóch priorytetów dodatkowych. Jeżeli podczas analizowania najczęściej wybieranych priorytetów weźmiemy pod uwagę nie tylko te główne, ale również dodatkowe, to tu także okaże się, że beneficjenci najczęściej wybierają Włączenie społeczne i różnorodność (47% w KA210-ADU i 58% w KA220-ADU), co dobrze odzwierciedla specyfikę sektora i potrzeby beneficjentów. Kolejne miejsca zajmują priorytety sektorowe.

Tabela 2. Priorytety główne oraz dodatkowe wybrane przez beneficjentów KA210-ADU i KA220-ADU

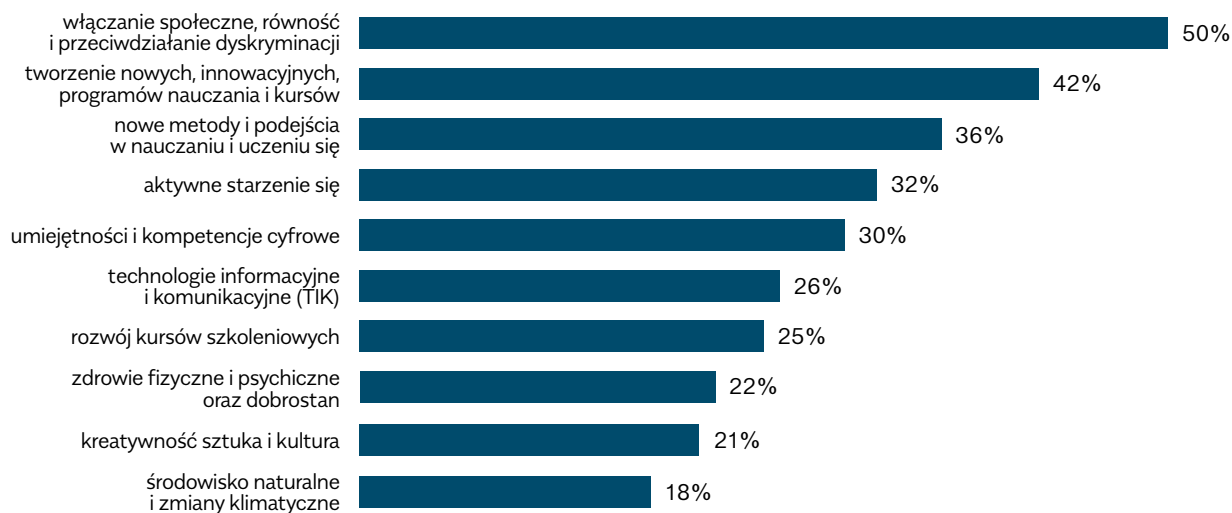
Priorytet	KA210	KA220	Łącznie
Włączenie społeczne i różnorodność (HOR)	47%	58%	51%
Podnoszenie kompetencji edukatorów (ADU)	44%	49%	46%
Promocja programu Erasmus+ wśród obywateli i pokoleń (ADU)	39%	22%	34%
Zwiększenie udziału osób dorosłych w edukacji (ADU)	29%	33%	30%
Uczestnictwo w życiu demokratycznym (HOR)	28%	17%	24%
Tworzenie ścieżek poprawy umiejętności (ADU)	18%	24%	20%
Uwzględnienie transformacji cyfrowej (HOR)	16%	21%	18%
Środowisko i walka ze zmianą klimatu (HOR)	14%	16%	15%
Rozwijanie lokalnych centrów uczenia się dorosłych (ADU)	10%	13%	11%
Zapewnianie jakości oferty edukacyjnej dla dorosłych (ADU)	12%	5%	10%
Poprawa dostępu do wysokiej jakości uczenia się (ADU)	5%	11%	7%
Wspieranie odpowiedzi europejskich systemów edukacyjnych na wojnę w Ukrainie (ADU)	2%	3%	2%
priorytety z innych sektorów	0%	3%	1%

Jak widać, priorytety dla sektora Edukacja dorosłych są dobrym uzupełnieniem priorytetów horyzontalnych i doprecyzowują tematykę wybraną przez wnioskodawców. Jest ona spójna z wybieranymi priorytetami oraz odzwierciedla specyfikę akcji sektora Edukacja dorosłych.

Kolejne wykresy – 3 i 4 – pokazują dziesięć tematów najczęściej wybieranych przez wnioskodawców (we wniosku o dofinansowanie każdy z nich mógł wskazać maksymalnie trzy z nich). W akcji KA210-ADU projekty częściej są ukierunkowane na uzyskiwanie rezultatów o charakterze miękkim i dotyczą w większym stopniu wymiany doświadczeń w obszarze edukacji osób starszych, kultury oraz edukacji międzypokoleniowej. Należy jednak zauważyć, że również w tego typu projektach powstają konkretne rezultaty i materiały. Są one efektem wymiany doświadczeń i służą rozwojowi organizacji tworzących partnerstwa.

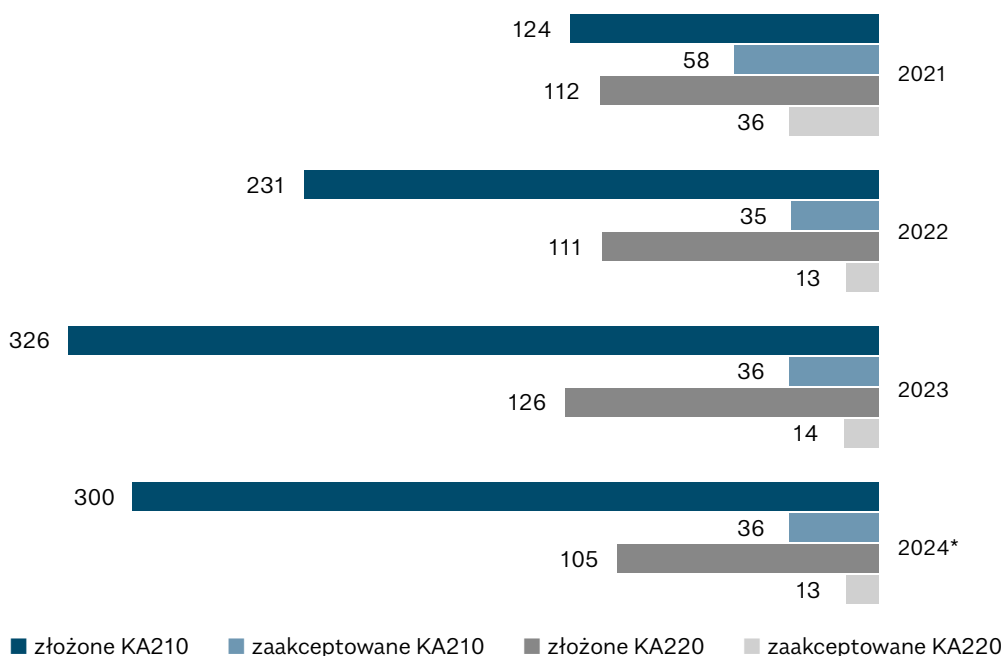
Wykres 3. Najczęściej wybierana tematyka dofinansowanych projektów KA210-ADU

Projekty realizowane w akcji KA220-ADU przede wszystkim mają na celu opracowanie rezultatów twardej, o bardziej innowacyjnym charakterze, które mogą być szerzej upowszechniane i wykorzystywane również przez inne organizacje. To także znajduje odzwierciedlenie w tematyce wskazywanej we wnioskach.

Wykres 4. Najczęściej wybierana tematyka dofinansowanych projektów KA220-ADU

Akcja 2. od początku istnienia programu Erasmus+ cieszy się rosnącą popularnością, mimo stosunkowo niewielkich środków, które w ostatnich latach pozwalają na akceptację 11%–12% wniosków. Przyczyn zainteresowania można upatrywać w elastycznej formule projektów, które umożliwiają zaprojektowanie działań i rezultatów najlepiej odpowiadających na potrzeby organizacji tworzących partnerstwa. Ponadto sposób raportowania finansowego jest ułatwiony, weryfikuje się przede wszystkim jakość zrealizowanych projektów.

Wykres 5. Liczba złożonych i dofinansowanych wniosków KA210-ADU i KA220-ADU

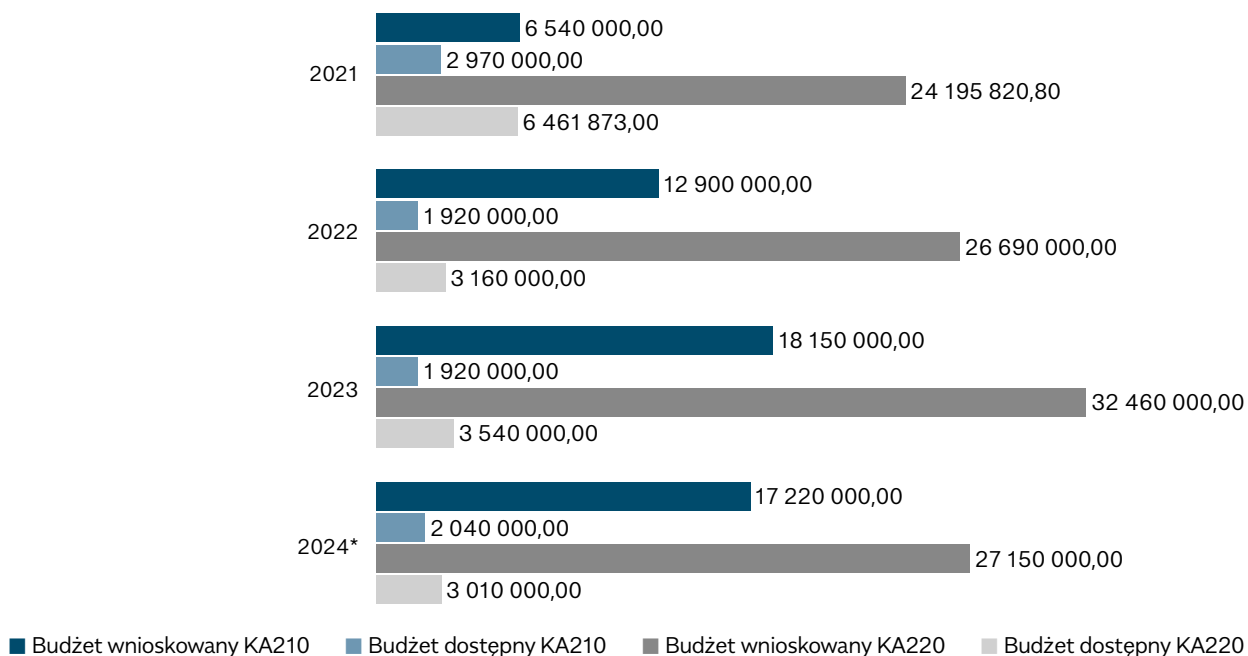

* Dane dla konkursu w 2024 roku dla projektów KA210-ADU zostały oszacowane, ponieważ opracowanie danych nastąpiło przed terminem składania wniosków dla drugiej rundy, która przypada 8 października br.

W 2024 roku przewiduje się spadek liczby wniosków w związku z wprowadzeniem przez Komisję Europejską limitu wniosków, które organizacja może złożyć, oraz projektów, w których może uczestniczyć.

Na Wykresie 6 pokazano dane dotyczące wnioskowanego i przyznanego budżetu.

Wykres 6. Wnioskowane i przyznane dofinansowanie dla projektów KA210-ADU i KA220-ADU (w mln euro)

* Dane dla konkursu w 2024 roku dla projektów KA210-ADU zostały oszacowane, ponieważ opracowanie danych nastąpiło przed terminem składania wniosków dla drugiej rundy, która przypada 8 października br.

Budżet na dofinansowanie projektów w Akcji 2. pozostaje w kolejnych latach na tym samym poziomie i jest wykorzystywany w niemal 100% (zostaje tylko drobna kwota niemożliwa do wykorzystania z powodu określonych ryczałtów). Dodatkowo w 2021 roku możliwe było dofinansowanie większej liczby wniosków dzięki przesunięciu niewykorzystanych środków z Akcji 1.

Wysokość przyznawanych środków nie zależy od czasu trwania projektu, liczby partnerów ani krajów, z których pochodzą. Ze względu na formę dofinansowania (w postaci ustalonych odgórnie kwot ryczałtu) nie można także mówić o średniej kwocie dofinansowania. W Tabeli 3 pokazano natomiast liczbę projektów dofinansowanych w ramach poszczególnych kategorii. Poniższe dane dotyczą konkursów z lat 2021–2024 w akcji KA210-ADU i konkursów 2022–2024 w akcji KA220-ADU.

Tabela 3. Liczba dofinansowanych projektów wg kategorii dofinansowania dla projektów KA210-ADU i KA220-ADU

Kategoria dofinansowania	KA210	KA220
30 000 euro	36	–
60 000 euro	129	–
120 000 euro	–	8
250 000 euro	–	27
400 000 euro	–	5
Razem	165*	40

* Dane dla konkursu w 2024 roku dla projektów KA210-ADU zostały oszacowane, ponieważ opracowanie danych nastąpiło przed terminem składania wniosków dla drugiej rundy, która przypada 8 października br.

W 2021 roku w przypadku projektów KA220-ADU dofinansowanie przyznawano na podstawie stawek jednostkowych i mogło ono wówczas wynosić od 100 tys. do 400 tys. euro. Średnie dofinansowanie projektu dla tego konkursu i akcji wynosiło 179 496,5 euro.

Jeśli chodzi o długość projektów, trwają one średnio 17 miesięcy w akcji KA210-ADU i 26 miesięcy w akcji KA220-ADU. Z kolei liczba partnerów to średnio 2,7 dla akcji KA210-ADU i 4,8 dla akcji KA220-ADU. Najczęściej wybierane są organizacje z Włoch, Hiszpanii, Grecji, Turcji, Słowenii, Czech i Bułgarii. W akcji KA210-ADU są to Portugalia i Rumunia, a w akcji KA220-ADU – Włochy, Grecja, Hiszpania, Portugalia, Cypr, Rumunia i Bułgaria. Organizacje z tych krajów uczestniczą w co najmniej 5% projektów w danej akcji. Ponadto w akcji KA220-ADU możliwe jest dodatkowo zaangażowanie, jako czwartego lub kolejnego partnera, organizacji z kraju niestowarzyszonego

z programem. W dofinansowanych projektach uczestniczyły organizacje z następujących krajów: Bośnia i Hercegowina, Izrael, Stany Zjednoczone Ameryki, Ukraina i Wielka Brytania.

Na koniec zaprezentowano dane dotyczące liczby dofinansowanych wniosków zgłoszonych z poszczególnych województw (ostatnia kolumna) oraz w przeliczeniu na milion mieszkańców w danym regionie.

Tabela 4. Liczba dofinansowanych projektów w przeliczeniu na milion mieszkańców

województwo	KA210	KA220	Łącznie	Liczba projektów
łódzkie	3,34	6,26	9,60	23
podlaskie	5,22	4,35	9,57	11
małopolskie	7,58	1,46	9,04	31
mazowieckie	5,62	2,72	8,34	46
warmińsko-mazurskie	5,09	1,45	6,54	9
lubelskie	4,42	1,96	6,38	13
śląskie	3,66	2,29	5,95	26
świętokrzyskie	4,21	1,68	5,89	7
pomorskie	3,39	1,70	5,09	12
podkarpackie	2,40	2,40	4,80	10
dolnośląskie	2,42	1,73	4,15	12
lubuskie	3,04	1,01	4,05	4
zachodniopomorskie	3,03	0,61	3,64	6
wielkopolskie	2,00	0,29	2,29	8
opolskie	2,11	0,00	2,11	2
kujawsko-pomorskie	0,99	0,50	1,49	3

Tabela pokazuje dość znaczne różnice w poziomie aktywności wnioskodawców z poszczególnych województw. Obserwuje się je od wielu lat. Narodowa Agencja podejmuje działania, które mają na celu zachęcenie potencjalnych wnioskodawców z mniej reprezentowanych województw.

Publikacja przedstawia specyfikę sektora Edukacja dorosłych w programie Erasmus+, a także najciekawsze przykłady dobrych praktyk oraz wskazówki dla organizacji i osób, które zamierzają wnioskować o możliwość udziału w mobilności edukacyjnej lub w partnerstwie w tym obszarze.

Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji działa od 1993 roku. Pełni funkcję Narodowej Agencji Programu Erasmus+ i Europejskiego Korpusu Solidarności na lata 2021–2027, realizuje również projekty w ramach Funduszy Europejskich dla Rozwoju Społecznego (FERS). Równolegle prowadzi europejskie inicjatywy informacyjno-edukacyjne: eTwinning, Eurodesk, Eurydice, Europass, Euroguidance, EVET i EPAL. Wspiera także współpracę z krajami Wschodu za pośrednictwem Polsko-Litewskiego Funduszu Wymiany Młodzieży, Polsko-Ukraińskiej Rady Wymiany Młodzieży oraz Centrum Współpracy SALTO z Krajami Europy Wschodniej i Kaukazu.

